

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren

Lore Van Damme
(00600041)

Masterproef ingediend tot het behalen van de graad van master in de
pedagogische wetenschappen, afstudeerrichting orthopedagogiek

Promotor: Prof. Dr. Eric Broekaert

Academiejaar 2010-2011

Ondergetekende, Lore Van Damme geeft toelating tot het raadplegen van de masterproef door derden.

ABSTRACT

Doel: In de literatuur bestaat er grote onenigheid wat betreft de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Bovendien wordt de wetenschappelijke literatuur gekenmerkt door een gebrek aan aandacht voor sekseverschillen en subtypes van zelfbeeld in verschillende culturen. Deze scriptie heeft als doel cultuurspecifieke (Vlaamse) inzichten te verwerven in de relatie tussen (subtypes van) zelfbeeld en (categorieën van) delinquentie en de eventuele rol van geslacht hierbij.

Methode: De relatie tussen zelfbeeld en delinquentie werd bestudeerd bij 710 schoolgaande jongens en meisjes tussen 10 en 20 jaar. Zelfbeeld en delinquentie werden respectievelijk in kaart gebracht aan de hand van de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA) en de delinquentievragenlijst van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).

Resultaten: De relatief hoge CBSA-scores wijzen erop dat de grote meerderheid van de Vlaamse schoolgaande jongeren een positief zelfbeeld heeft. Jongens schatten hun competenties systematisch hoger in dan meisjes, uitgezonderd voor de schaal ‘gedragshouding’ waar we het omgekeerde resultaat terugvinden. Op basis van de bekomen prevalentiecijfers van delinquentie kunnen we delinquentie beschouwen als een relatief normaal verschijnsel in de adolescentie. Beduidend meer jongens dan meisjes geven aan ooit al eens een delict te hebben gepleegd. Bij zowel jongens als meisjes is er sprake van (i) een significant negatieve relatie tussen gedragshouding en vermogensdelicten; en (ii) een significant negatieve relatie tussen fysieke verschijning en gedragshouding enerzijds en geweldsdelicten anderzijds. We vinden hier duidelijke sekseverschillen terug, met name sterkere relaties tussen beide subtypes van zelfbeeld en delinquentie bij jongens, in vergelijking met meisjes. Tot slot is enkel bij meisjes hechte vriendschap significant positief gerelateerd met geweldsdelicten.

Conclusie: Op basis van bovenstaande bevindingen suggereren we dat zowel een laag als een hoog zelfbeeld samenhangt met delinquentie. Samengevat kunnen we concluderen dat de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie meer bepaald verschilt naargelang het subtype van zelfbeeld, de categorie van delinquentie en het geslacht.

Lore Van Damme

Academiejaar 2010-2011

Optie Orthopedagogiek

Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren

Promotor: Prof. Dr. Eric Broekaert

WOORD VOORAF

Deze scriptie vormt het eindresultaat van een tweejarlang onderzoek, gekenmerkt door een aaneenschakeling van boeiende leermomenten. In wat volgt, wil ik dan ook graag de mensen bedanken die, elk op hun eigen manier, hebben bijgedragen tot dit uiteindelijke werkstuk.

Graag bedank ik mijn thesisbegeleider, Dr. Olivier Colins, die mij de kans gaf om mijn scriptie te doen rond het thema ‘delinquentie bij schoolgaande jongeren’. Hij liet mij enerzijds de vrijheid om mijn eigen ideeën aan te brengen en uit te werken. Anderzijds wist hij mij zeer goed te begeleiden en, waar nodig, bij te sturen. Hij gaf mij tips en bracht, op moeilijkere momenten, belangrijke inzichten aan waardoor deze scriptie zowel inhoudelijk als vormelijk meer tot zijn recht komt. Tevens bedank ik mijn promotor, Prof. Dr. Eric Broekaert, voor de begeleiding en de ondersteuning bij het tot stand brengen van dit onderzoek.

Vervolgens uit ik ook een speciaal woordje van dank aan de directie van de participerende scholen. Dankzij hen was het mogelijk mijn beoogde doelgroep van schoolgaande jongeren te bereiken. De medewerking van de leerkrachten, de ouders en de leerlingen zelf, maakte het voor mij mogelijk dit onderzoek te voeren. Ook aan hen ben ik heel veel dank verschuldigd.

Tenslotte bedank ik graag mijn ouders, zus en broer voor hun steun, geloof en vertrouwen doorheen deze universitaire studies. Een laatste woordje van dank gaat naar mijn beste vrienden en vriendinnen voor hun steun en oprechte interesse in mijn onderzoek.

In de voorliggende scriptie worden de richtlijnen gevolgd van de American Psychological Association (APA) (<http://www.apastyle.org/>).

INHOUDSOPGAVE

ABSTRACT	i
WOORD VOORAF.....	ii
INHOUDSOPGAVE	iii
HOOFDSTUK I. INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	1
1 Adolescentie	1
2 Zelfbeeld bij schoolgaande jongeren.....	1
3 Delinquentie bij schoolgaande jongeren.....	2
4 Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren	3
5 De voorliggende studie.....	4
HOOFDSTUK II. LITERATUURSTUDIE.....	7
1 Adolescentie	7
1.1 Begripsomschrijving	7
1.2 Adolescentie als turbulente ontwikkelingsfase	8
1.3 Sekseverschillen	9
2 Zelfbeeld bij schoolgaande jongeren.....	9
2.1 Begripsomschrijving	9
2.2 Rangordestabiliteit van zelfbeeld	10
2.3 Aan zelfbeeld gerelateerde factoren	10
2.4 Ontwikkeling van zelfbeeld in de adolescentie.....	12
2.5 Sekseverschillen	14
3 Delinquentie bij schoolgaande jongeren.....	14
3.1 Begripsomschrijving	14
3.2 Delinquentie als normaal verschijnsel in de adolescentie.....	15
3.3 Prevalentiecijfers	17
3.4 Theorieën met betrekking tot het ontstaan van delinquentie.....	18
3.5 Aan delinquentie gerelateerde factoren	19
3.6 Sekseverschillen	21
4 Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren	22
4.1 De relatie tussen zelfbeeld en delinquentie	22
4.2 Sekseverschillen	25
4.3 Zelfbeeld binnen de preventie en/of behandeling van jonge (pre)delinquenten ..	25
5 Conclusie.....	27
HOOFDSTUK III. METHODOLOGIE	28
1 Steekproef.....	28

2	Procedure.....	30
3	Instrumenten	31
	3.1 Zelfbeeld	32
	3.2 Delinquentie	34
	3.3 Socio-demografische kenmerken	36
4	Data-analyse.....	37
5	Onderzoeksvragen.....	39
HOOFDSTUK IV. RESULTATEN.....		40
1	Hoe hoog of hoe laag is het zelfbeeld van schoolgaande jongeren? (cf. onderzoeksvraag 1)	40
2	Wat is de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren? (cf. onderzoeksvraag 2)	41
3	Wat is het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten bij schoolgaande jongeren? (cf. onderzoeksvraag 3).....	42
	3.1 In welke mate zijn de subtypes van zelfbeeld gecorreleerd met vermogens- en geweldsdelicten? (cf. onderzoeksvraag 3a)	42
	3.2 In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van vermogens- en geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten? (cf. onderzoeksvraag 3b en 3c)	43
HOOFDSTUK V. DISCUSSIE EN CONCLUSIE.....		48
1	Zelfbeeld bij schoolgaande jongeren.....	48
2	Delinquentie bij schoolgaande jongeren.....	49
3	Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren	50
	3.1 Correlaties tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten	51
	3.2 Invloed van elk subtype van zelfbeeld op vermogens- en geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten	51
4	Beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek... 55	55
	4.1 Steekproef	55
	4.2 Onderzoeksdesign	56
	4.3 Meting zelfbeeld.....	56
	4.4 Meting delinquentie	57
5	Conclusie.....	58
REFERENTIELIJST.....		59
BIJLAGEN		67

HOOFDSTUK I. INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

1 Adolescentie

Vanuit een ontwikkelingspsychologisch perspectief kan de adolescentie omschreven worden als een overgangperiode tussen de kindertijd en de volwassenheid die gekenmerkt wordt door ontwikkelingen op verschillende domeinen (van der Laan & Blom, 2005). Op biologisch vlak krijgt de adolescent te maken met de ontwikkeling van de primaire en de secundaire geslachtskenmerken (e.g. Berk, 2006). Op cognitief vlak zien we bij adolescenten een ontwikkeling in de richting van het formeel-operationele denken, een beter gefundeerd moreel besef en een toenemende metacognitie en cognitieve zelfregulatie (Brybaert, 2006). Op sociaal-emotioneel vlak vindt er een zoektocht naar autonomie plaats, dikwijls vergezeld van ouder-kindconflicten (Laursen, Coy & Collins, 1998; Steinberg & Morris, 2001). Er is sprake van de ontluikende seksualiteit en een toenemend belang van de peergroep (e.g. Verhofstadt-Denève, 1998; Vettenburg, Elchardus & Walgrave, 2007). De veelheid aan veranderingen en uitdagingen gaat gepaard met een verhoogde kwetsbaarheid en toenemende spanningen (van Aken & Slot, 2004). Tenslotte ondergaat het zelfbeeld enorme veranderingen en is delinquentie een veelvoorkomend, weliswaar vaak tijdelijk, verschijnsel in deze levensfase (e.g. Berk, 2006). Dit alles maakt de adolescentie tot een turbulente ontwikkelingsfase, door Hall (1904) een periode van ‘storm and stress’ genoemd. In de voorliggende studie richten we ons op de twee laatstgenoemde concepten, met name zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren.

2 Zelfbeeld bij schoolgaande jongeren

In de Nederlandstalige literatuur hanteert men heel wat verschillende, weliswaar gerelateerde termen die verwijzen naar de manier waarop we onszelf zien en evalueren. De begrippen zelfbeeld, zelfperceptie, zelfconcept, zelfwaardering en competentiebeleving worden enerzijds gebruikt als synoniemen, en anderzijds als aparte (sub)concepten die elk een eigen, specifieke betekenis hebben (e.g. Vermeiren, Bogaerts, Ruchkin, Deboutte & Schwab-Stone, 2004). Het concept zelfbeeld wordt veelal opgedeeld in een cognitieve dimensie, het zelfconcept, en een emotionele dimensie, de zelfwaardering (e.g. Brybaert, 2006). Ook in de Engelstalige literatuur vinden we verschillende, weliswaar verwante concepten terug zoals self-perception, self-esteem en self-concept (e.g. Horvath & Morf, 2010; Nair, 2000; Taylor, Davis-Kean & Malanchuk, 2007).

In de literatuur wordt veelal een hoog zelfbeeld gerapporteerd in de kindertijd, gevolgd door een daling gedurende de adolescentie en een geleidelijke stijging doorheen de

volwassenheid, met op oudere leeftijd opnieuw een scherpe daling (Op de Beeck, 2009; Robins & Trzesniewski, 2005; Robins, Trzesniewski, Tracy, Gosling, & Potter, 2002; Simmons, Rosenberg & Rosenberg, 1973; Vettenburg, Deklerck & Siongers, 2010). Niettemin zijn er ook auteurs die stellen dat het zelfbeeld bij de meeste adolescenten toeneemt (Twenge & Campbell, 2001).

Onderzoek heeft aangetoond dat er duidelijke geslachtsverschillen zijn inzake het moment waarop de adolescentie plaatsvindt, alsook op vlak van de beleving en de impact van de ontwikkelingen (Brybaert, 2006; Marcotte, Fortin, Potvin & Papillon, 2002). In de literatuur zijn er bovendien aanwijzingen terug te vinden voor zowel sekseverschillen als -gelijkenissen inzake zelfbeeld (e.g. Marcotte et al., 2002; Miyamoto et al., 2000). Verschillende studies rapporteren een hoger zelfbeeld bij jongens dan bij meisjes (e.g. Birndorf, Ryan, Auinger & Aten, 2005; Moksnes, Moljord, Espnes & Byrne, 2010; Op de Beeck, 2009; Vettenburg et al., 2010), al zijn er ook onderzoeken die deze bevindingen niet onderschrijven (Miyamoto et al., 2001). Bij beide geslachten wordt er tot slot eenzelfde ontwikkelingsverloop teruggevonden, met name een daling in zelfbeeld gedurende de adolescentie (Robins et al., 2002).

3 Delinquentie bij schoolgaande jongeren

Delinquentie wordt in de literatuur omschreven als gedrag dat door de wetgever strafbaar is gesteld (van der Laan & Blom, 2005). De voorbije honderd jaar werd herhaaldelijk onderzoek gedaan, met weliswaar zeer uiteenlopende resultaten, naar het feit of delinquentie al dan niet een normaal verschijnsel is in de adolescentie (e.g. Moffit, 1993). Aanvankelijk beschreef men de adolescentie als een periode van ‘storm and stress’ met criminaliteit als een typerend kenmerk hiervan (Hall, 1904). Later werd deze theorie echter sterk genuanceerd door zowel individuele als culturele variaties in oogenschouw te nemen (Arnett, 1999). Niettegenstaande deze verschillen behoudt de theorie van de ‘storm and stress’ een zekere geloofwaardigheid en blijft het toenemende risicogedrag en de stijgende delinquentie in de adolescentie een feit (e.g. Burnett, Bault, Coricelli & Blakemore, 2010; Crevits, 2008a; Najman et al., 2009; Pepler, Jiang, Craig & Connolly, 2010; Ruijsenaars, van den Bergh & Schoorl, 2008). Toch zijn er opnieuw studies die een dergelijk idee van een adolescentencrisis in twijfel trekken of nuanceren (Males, 2009; Op de Beeck, 2009, Vettenburg et al., 2010). Wat ons, in navolging van Arnett (2010), doet concluderen dat het debat, omtrent delinquentie als een normaal verschijnsel in de adolescentie, nog lang niet gesloten is.

We stellen vast dat geslachtsverschillen een rol spelen wanneer het gaat om delinquentie tijdens de adolescentie. De bevindingen wijzen in de richting van een grotere betrokkenheid

van jongens bij delinquentie, in vergelijking met meisjes (e.g. Fagan, Van Horn, Hawkins, & Arthur, 2007; Kruissink & Essers, 2004; Pepler et al., 2010; van Welzenis, 2003; Vettenburg et al., 2007; Vettenburg et al., 2010). Deze genderkloof blijkt het meest uitgesproken voor zwaardere delicten (e.g. Cops, 2011). De toename van agressief en delinquent gedrag doorheen de adolescentie blijkt dan weer te gelden voor beide geslachten (Najman et al., 2009).

4 Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren

Over de jaren heen bestudeerden reeds heel wat onderzoekers de samenhang tussen zelfbeeld (i.e. zelfconcept en zelfwaardering) en externaliserende problemen (e.g. agressie en delinquentie). De uiteenlopende bevindingen van verschillende onderzoeksgroepen wijzen op een grote onenigheid, grofweg onder te verdelen in vijf standpunten. De eerste groep van onderzoekers schaaft zich achter de idee dat zelfbeeld slechts een beperkte tot geen rol speelt bij externaliserende problemen zoals delinquent gedrag (e.g. Boden, Fergusson & Horwood, 2007; Maples et al., 2010; Sandstrom & Jordan, 2008). Andere onderzoekers, respectievelijk groep twee en drie, vonden eerder aanwijzingen in de richting van één welbepaalde, eenduidige relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Groep twee toont aan dat jongeren met een laag zelfbeeld meer kans hebben om externaliserende problemen te vertonen dan jongeren met een hoog zelfbeeld (e.g. Barry, Grafeman, Adler & Pickard, 2007; Barry, Pickard & Ansel, 2009; Born, Chevalier & Humblet, 1997; Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt & Caspi, 2005; Locke, 2009; Miyamoto et al., 2001; Nair, 2000; Trzesniewski et al., 2006; von Collani & Werner, 2005). Groep drie levert dan weer onderzoeksmateriaal dat een positieve correlatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen ondersteunt (e.g. Baumeister, Bushman & Campbell, 2000; Bushman et al., 2009; David & Kistner, 2000; McGregor, Nash & Inzlicht, 2009). De vierde en de vijfde groep onderzoekers bepleiten het bestaan van meerdere relaties tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Groep vier benadrukt de bidirectionele aard van de relatie tussen zelfbeeld en deviant gedrag (e.g. Chassin & Stager, 1984), waarbij bijvoorbeeld een laag zelfbeeld samengaat met deviant gedrag, dat op zich tot een verhoging van het zelfbeeld kan leiden (e.g. Rosenberg, Schooler & Schoenbach, 1989; Ruchkin, Eisemann & Häggelöf, 1999). Groep vijf beweert dan weer dat zowel een laag als een hoog zelfbeeld samenhangt met externaliserende problemen (e.g. Diamantopoulou, Rydell & Henricsson, 2008; Jimenez, Murgui, Estevez & Musitu, 2007; Kort-Butler, 2010; Perez, Vohs & Joiner, 2005; Sandstrom & Jordan, 2008; van Welzenis, 2002; Vermeiren et al., 2004). Bij de literatuurstudie, in hoofdstuk twee, wordt er dieper ingegaan op de uiteenlopende visies en argumenten van de bovenstaande groepen.

Wat betreft de geslachtverschillen met betrekking tot de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen, bevat de veelheid aan studies eveneens inconsistente resultaten.

In sommige studies rapporteert men geen significante geslachtverschillen (e.g. David & Kistner, 2000; Jang & Thornberry, 1998). Anderen maken wel melding van geslachtverschillen (e.g. von Collani & Werner, 2005).

Het feit dat er reeds uitvoerig onderzoek werd gevoerd met betrekking tot bovenstaande thema's neemt niet weg dat er heel wat beperkingen te bemerken zijn (Ostrowsky, 2010). Ten eerste kennen bepaalde studies een te kleine steekproef en bijgevolg gelimiteerde generalisatiemogelijkheden (Barry et al., 2009; Maples et al., 2010). Ten tweede komt in verschillende studies het gebrek aan onderzoek met betrekking tot geslachtsverschillen naar voor. Soms wordt een dergelijk aspect aangehaald in studies (David & Kistner, 2000; Diamantopoulou et al., 2008; Rigby & Cox, 1996), maar zelden is het de focus van onderzoek. Bijgevolg wordt er meermaals gepleit voor verder onderzoek hierover (Diamantopoulou et al., 2008; Ostrowsky, 2010). Ten derde worden er doorheen de literatuur verschillende operationaliseringen van het begrip zelfbeeld gehanteerd. Sommigen beschouwen zelfbeeld als een globaal construct (e.g. Ang & Yusof, 2005). Anderen daarentegen beschouwen het als een multidimensionaal gegeven (e.g. Ostrowsky, 2010; Vermeiren, 2004). Het belang van de aandacht voor subtypes van zelfbeeld komt meermaals naar voor in de literatuur (e.g. Barry et al., 2007; Owens, 1994; Salmivalli, 2001; Vermeiren et al., 2004), maar wordt niettemin in een aantal studies over het hoofd gezien (e.g. Boden et al., 2007). De verschillende subtypes van zelfbeeld hebben, aldus vorig onderzoek, mogelijks een andere verhouding tot delinquentie (e.g. Jimenez et al., 2007; Sandstrom & Jordan, 2008). Het is bijgevolg belangrijk om de relatie tussen subtypes van zelfbeeld en delinquentie bij adolescenten te onderzoeken. Ten vierde is er een gebrek aan studies omtrent zelfbeeld en delinquentie in het Vlaamse onderzoekslandschap. In de literatuur wordt meermaals aangehaald dat zelfbeeld, maar ook delinquentie samenhangt met de cultuur (Brown & Cai, 2010; Bushman et al., 2009; Ostrowsky, 2010; Twenge & Campbell, 2001; Vincke, 2004), wat de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten limiteert. Er zijn echter studies die deze cultuurgebondenheid sterk nuanceren (Farrugia, Chen, Greenberger, Dmitrieva & Macek, 2004; Miyamoto et al., 2000; Miyamoto et al., 2001).

5 De voorliggende studie

In de voorliggende studie trachten we tegemoet te komen aan bovenstaande beperkingen van vroegere studies en aanbevelingen voor verder onderzoek. Ten eerste onderzoeken we de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie in een ruime en gevarieerde steekproef (N = 710). Ten tweede worden in deze scriptie eventuele geslachtsverschillen in rekening gebracht. Ten derde besteden we aandacht aan verschillende subtypes van zelfbeeld. In deze studie wordt dan ook bewust, in functie van de operationalisering van zelfbeeld, gebruikgemaakt van de

Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA), die vertrekt vanuit een multidimensionaal model van zelfbeeld (Treffers et al., 2002). Ten vierde situeert de huidige studie zich in het Vlaamse onderzoekslandschap. Een belangrijke studie in dit kader is die van Vermeiren et al. (2004). In hun werk onderzoeken zij de relatie tussen subtypes van zelfbeeld en antisociaal gedrag bij Vlaamse adolescenten. Op vlak van antisociaal gedrag maken Vermeiren et al. (2004) een onderscheid tussen vermogens- en geweldsdelicten. Ook in deze scriptie beperken we ons tot deze twee delictscategorieën. Op vlak van zelfbeeld onderscheiden Vermeiren et al. (2004) vier schalen: “1) academic competence scale, 2) family acceptance scale, 3) peer popularity scale and 4) personal security scale” (Vermeiren et al., 2004, p.407). Deze scriptie includeert een groter aantal subtypes (schoolvaardigheden, sociale acceptatie, sportieve vaardigheden, fysieke verschijning, gedragshouding, hechte vriendschap en gevoel van eigenwaarde) teneinde de specifieke relaties tussen de verschillende subtypes van competentiebeleving en delinquentie accuraat in kaart te brengen (Treffers et al., 2002).

Het doel van deze scriptie is het verwerven van cultuurspecifieke (Vlaamse) inzichten in de relatie tussen (subtypes van) zelfbeeld en (categorieën van) delinquentie en de eventuele rol van geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en socio-economische status (SES). Verder trachten we in dit onderzoek aanknopingspunten te bieden voor de preventie en/of behandeling van jonge (pre)delinquenten. Ten eerste is informatie omtrent de impact van socio-demografische kenmerken op de ontwikkeling van zelfbeeld en delinquent gedrag relevant in functie van interventies bij jonge (pre)delinquenten. Inzicht in de verschillende risico- en beschermende factoren maakt het namelijk mogelijk zich bij de preventie en/of behandeling te richten op het verminderen en verhogen van de invloed van respectievelijk de eerstgenoemde en de laatstgenoemde factoren. Ten tweede spelen vandaag de dag reeds verschillende methodieken in op het zelfbeeld, weliswaar vertrekkend vanuit uiteenlopende visies op de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie (Goorix, 2009; Long, Wood & Fecher, 2003; Vorrath & Brendtro, 2008). Een cultuurspecifiek en wetenschappelijk inzicht in deze relatie zou relevant en verhelderend kunnen zijn in het kader van een kritische evaluatie van dergelijke methodieken. Uit onderzoek zal onder andere moeten blijken of interventies die gericht zijn op het verhogen van het zelfbeeld aangewezen zijn bij de doelgroep van jonge (pre)delinquenten, dan wel het gevaar inhouden van een niet-beoogde bestendinging en versterking van een onrealistisch en reeds zeer gunstig zelfbeeld. Om dit alles ten gronde te onderzoeken staan in deze studie volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe hoog of hoe laag is het zelfbeeld van schoolgaande jongeren?
2. Wat is de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren?
3. Wat is het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten bij schoolgaande jongeren?
  - a. In welke mate zijn de subtypes van zelfbeeld gecorreleerd met vermogens- en geweldsdelicten?

- b. In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van vermogensdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten?
- c. In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten?

Na bovenstaande uiteenzetting van de probleemstelling en formulering van de onderzoeksvragen, volgt er een uitgebreid overzicht van de huidige theoretische inzichten omtrent adolescentie, zelfbeeld en delinquentie. Dit alles is terug te vinden in de literatuurstudie, toegelicht in hoofdstuk twee. Hoofdstuk drie omvat een omschrijving van de onderzoeksmethodologie, waarna in hoofdstuk vier de resultaten van het onderzoek weergegeven worden. Deze studie wordt besloten met een discussie (met onder andere een reflectie op de onderzoeksvragen en aanbevelingen voor verder onderzoek) en een conclusie, toegelicht in het laatste hoofdstuk.

HOOFDSTUK II. LITERATUURSTUDIE

In dit hoofdstuk wordt er een uitgebreid overzicht gegeven van de huidige theoretische inzichten omtrent adolescentie, zelfbeeld en delinquentie. Het eerste deel omvat een omschrijving van het begrip adolescentie, gevolgd door een toelichting van de ontwikkelingen gedurende deze levensfase. In het tweede deel komen de begripsomschrijving, de rangordestabiliteit van zelfbeeld, aan zelfbeeld gerelateerde factoren en de ontwikkeling van zelfbeeld in de adolescentie aan bod. In deel drie wordt het begrip delinquentie uiteengezet, waarna er vervolgens wordt ingegaan op delinquentie als een normaal verschijnsel in de adolescentie en op prevalentiecijfers. Tenslotte belichten we verschillende delinquentietheorieën en aan delinquentie gerelateerde factoren. Het vierde deel biedt een overzicht van het onderzoeksterrein met betrekking tot de samenhang tussen zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren, gevolgd door een toelichting van de praktische relevantie van deze scriptie. Elk van de bovenstaande delen bevat bovendien een beschrijving van eventuele sekseverschillen. In het laatste deel wordt tenslotte ingegaan op het gebrek aan en de beperkingen van voorgaand onderzoek omtrent adolescentie, zelfbeeld en delinquentie.

1 Adolescentie

1.1 *Begripsomschrijving*

In de literatuur worden de termen jongeren, adolescenten, pubers, jeugdigen, ... afwisselend en door elkaar gebruikt, telkens refererend naar een specifieke leeftijdsgroep. Ten eerste dient het begrip adolescentie duidelijk onderscheiden te worden van het begrip puberteit. De puberteit wordt door Brysbaert (2006) omschreven als de periode van louter biologische ontwikkelingen, resulterend in een volwassen lichaam en seksuele maturiteit. Het concept adolescentie daarentegen beslaat de gehele overgangperiode, waarbij het biologische, cognitieve en sociaal-emotionele functioneren stuk voor stuk evolueren naar een volwassen niveau (e.g. van Aken & Slot, 2004). Ten tweede heerst er in de literatuur onduidelijkheid omtrent de leeftijdsgrenzen van deze levensfase. In de ontwikkelingspsychologie deelt men de adolescentieperiode veelal op in drie fasen, weliswaar met wisselende leeftijdsgrenzen (van der Laan & Blom, 2005). De steekproef van deze scriptie bestaat uit jongeren van 10 tot en met 20 jaar en omvat, afhankelijk van de gehanteerde leeftijdsafbakening, volgens sommigen enkel de vroege en de midden adolescentie (e.g. Thornberry, 1987). Anderen zijn dan weer van mening dat ook de late adolescentie nog onder deze bovengrens van 20 jaar valt (Berk, 2006). Doorheen deze scriptie hanteren we bijgevolg bewust de algemene term adolescent volgens bovenstaande omschrijving, afgewisseld met de term (schoolgaande) jongere.

1.2 Adolescentie als turbulente ontwikkelingsfase

De adolescentie kan omschreven worden als een turbulente ontwikkelingsfase. De adolescent ondergaat gedurende deze periode veranderingen op verschillende domeinen (van der Laan & Blom, 2005). Op biologisch vlak krijgt de adolescent te maken met de lichamelijke overgang naar de volwassenheid. Deze overgang wordt gekenmerkt door hormonale ontwikkelingen, grote veranderingen van de hersenen, een groeispurt, de motorische ontplooiing en de seksuele rijping (e.g. Berk, 2006). Op cognitief vlak zien we hoe het denken van adolescenten zich niet langer beperkt tot datgene wat ze kunnen waarnemen. Hun cognitieve vaardigheden zijn met andere woorden geëvolueerd tot wat Piaget en Inhelder (1972) het hypothetisch-deductieve of formele denken noemen. Dit betekent dat ze in toenemende mate in staat zijn om abstract, systematisch en wetenschappelijk te denken. Ze kunnen dan ook, los van concrete gebeurtenissen, via interne reflectie tot nieuwe, meer algemene logische regels komen (Piaget & Inhelder, 1972). Bovendien ontwikkelen adolescenten een beter gefundeerd moreel besef. Dit houdt in dat ze niet alleen weet hebben van de vigerende regels, maar dat ze in toenemende mate inzicht krijgen in de grondslag en de situatiegebondenheid hiervan. Dit alles stelt hen bijgevolg in staat morele regels ter discussie te stellen. Ook zien we bij de adolescent een toenemende metacognitie en cognitieve zelfregulatie. Het denken van de adolescent wordt tenslotte gekenmerkt door de overtuiging van een imaginair publiek, de idee dat anderen hem voortdurend beoordelen. De persoonlijke fabel, met name het gevoel van tieners dat hen niets kan overkomen, is een ander belangrijk kenmerk van het adolescentie-denken, wat bijdraagt tot het nemen van risico's en het opzoeken van sensaties gedurende deze levensperiode (Brysbart, 2006). Op sociaal-emotioneel vlak vindt er een belangrijke gehechtheidsontwikkeling plaats, met name de zoektocht naar autonomie. Adolescenten proberen een eigen identiteit uit te bouwen en gaan op zoek naar een eigen levenswijze, interesses, hobby's, ... los van hun gezin. Ze willen niet dat anderen hen opleggen wat ze moeten doen en tasten de grenzen af (van der Laan & Blom, 2005). Dit geeft dikwijls aanleiding tot ouder-kindconflicten (Laursen et al., 1998; Steinberg & Morris, 2001). Typerend voor de adolescent is tenslotte de ontluikende seksualiteit en het toenemende belang van de peergroep (e.g. Verhofstadt-Denève, 1998; Vettenburg et al., 2007). De jongere exploreert diverse sociale contexten, spendeert in toenemende mate tijd met vrienden en wordt geconfronteerd met het fenomeen groepsdruk (e.g. Berk, 2006).

Bovenstaande ontwikkelingen, op biologisch, cognitief en sociaal-emotioneel vlak, gaan gepaard met een verhoogde kwetsbaarheid, toenemende spanningen en onrust (van Aken & Slot, 2004). Dit alles maakt de adolescentie tot een turbulente levensfase, door Hall (1904) een periode van 'storm and stress' genoemd, verwijzend naar de toename van emotionele problemen en moeilijk gedrag. Dit wordt verder toegelicht en ter discussie gesteld in het derde deel van deze literatuurstudie, waar we ingaan op de idee van delinquentie als een relatief normaal verschijnsel in de adolescentie.

1.3 Sekseverschillen

Onderzoek heeft aangetoond dat er duidelijke geslachtsverschillen zijn inzake de adolescentie (e.g. Marcotte et al., 2002).

Een eerste verschil betreft het moment waarop de veranderingen plaatsvinden. Bij meisjes vindt de puberteit eerder plaats dan bij jongens. Vroegrijpe meisjes, zeer vroegrijpe jongens en laatrijpe jongens wijken bijgevolg het meest af van hun leeftijdsgenoten en rapporteren meer depressieve symptomen in vergelijking met deze groep (Kaltiala-Heino, Kosunen & Rimpelä, 2003).

Een tweede verschil situeert zich op vlak van de beleving en de impact van de ontwikkelingen gedurende de adolescentie. Jongens ervaren de fysieke veranderingen als een teken van hun mannelijkheid en bijgevolg als iets positiefs (Nolen-Hoeksema & Girgus, 1994). Voor meisjes daarentegen betekenen deze veranderingen een verlies van het prepuberale lichaamsbeeld dat in onze maatschappij gewaardeerd wordt (Usmiani & Daniluk, 1997). Deze ontwikkelingen gaan voor meisjes dan ook gepaard met een grotere mate van stress en meer depressieve symptomen dan jongens (Marcotte et al., 2002).

2 Zelfbeeld bij schoolgaande jongeren

2.1 Begripsomschrijving

In de Nederlandstalige literatuur gebruikt men verschillende concepten om te verwijzen naar de manier waarop we onszelf zien en evalueren. De termen zelfbeeld, zelfperceptie, zelfconcept, zelfwaardering en competentiebeleving worden door elkaar gehanteerd, wat weleens tot betekenisverwarring kan leiden (e.g. Vermeiren et al., 2004). Het is bijgevolg van groot belang zich bewust te zijn van de verschillende conceptualisaties. Het concept zelfbeeld, veelal gebruikt als synoniem voor zelfperceptie, bestaat uit twee dimensies. De cognitieve dimensie wordt omschreven door de term ‘zelfconcept’ (hoe we onszelf zien) en omvat het geheel van overtuigingen over onszelf (bijvoorbeeld op vlak van sport, fysieke verschijning en schoolvaardigheden). De zelfwaardering (hoe we ons over onszelf voelen) belicht de emotionele dimensie en staat voor het geheel van beoordelingen van onszelf (e.g. Brysbaert, 2006). Vermeiren et al. (2004) scharen zich achter eenzelfde opdeling. Zij maken echter de bemerking dat diagnostische instrumenten om zelfbeeld in kaart te brengen vrijwel steeds beide dimensies omvatten. Ze concluderen bijgevolg dat het gerechtvaardigd kan zijn om de begrippen zelfconcept en zelfwaardering te beschouwen als één construct, verwijzend naar de manier waarop een individu de eigen acceptatie en/of competentie waarneemt en beoordeelt (Vermeiren et al., 2004). Bij de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA) (Treffers et al., 2002), die in deze studie zal worden gebruikt en verder in deze scriptie zal

worden toegelicht in hoofdstuk drie, vinden we een gelijkaardige visie terug. In navolging van Byrne (1996) wordt er geen conceptueel onderscheid gemaakt tussen de termen self-perception, self-concept en self-esteeem, noch tussen een cognitieve en emotionele dimensie van zelfbeeld. Deze laatste opdeling lijkt echter toch, weliswaar impliciet, van toepassing te zijn op de CBSA. In deze vragenlijst verwijzen de eerste zes subschalen naar de mate waarin specifieke competenties meer of minder aanwezig zijn in vergelijking met andere adolescenten. Elk van deze zes subschalen verwijst naar afzonderlijke facetten van het zelfconcept. De zevende subschaal omvat het globaal gevoel van eigenwaarde, verwijzend naar de waardering die iemand voor zichzelf heeft. Uit dit alles kunnen we concluderen dat zowel de cognitieve als de emotionele dimensie van het zelfbeeld aan bod komt in deze vragenlijst en dat de beide dimensies worden samengenomen onder één noemer, met name de competentiebeleving (Treffers et al., 2002). Doorheen deze scriptie hanteren we dan ook, in navolging van bovenstaande conceptuele discussie, de term zelfbeeld, afgewisseld met diens synoniem competentiebeleving. In hoofdstuk drie lichten we het instrument verder toe dat werd ingezet in functie van de operationalisering van zelfbeeld.

2.2 Rangordestabiliteit van zelfbeeld

Het zelfbeeld is voortdurend aan verandering onderhevig, afhankelijk van wat we meemaken doorheen ons leven (Brysbaert, 2006). Toch kent het zelfbeeld een aanzienlijke continuïteit over de tijd heen, ook wel de rangordestabiliteit genoemd. Verschillende studies rapporteren eenzelfde ontwikkelingsverloop van deze stabiliteit, gekenmerkt door een lage stabiliteit op vlak van zelfbeeld tijdens de kindertijd, een stijging gedurende de adolescentie en de jongvolwassenheid, gevolgd door een daling op middelbare en op oudere leeftijd (Donnellan, Trzesniewski, Conger & Conger, 2007; Robins & Trzesniewski, 2005; Trzesniewski, Donnellan & Robins, 2003). Hieruit wordt geconcludeerd dat het bij een verstoorde ontwikkeling van het zelfbeeld aangewezen is om zo vroeg mogelijk te interveniëren (Berk, 2006).

2.3 Aan zelfbeeld gerelateerde factoren

Uit de literatuur blijkt dat zowel omgevings-, intrapersoonlijke als genetische factoren een rol spelen bij de voortdurende ontwikkeling van het zelfbeeld.

In wat volgt, worden vijf omgevingsinvloeden aangestipt die een impact hebben op het zelfbeeld. Een eerste belangrijke omgevingsfactor is de cultuur (e.g. Brown & Cai, 2010; Bushman et al., 2009; Twenge & Campbell, 2001). Van kleins af aan wisselen kinderen en

ouders persoonlijke verhalen uit. Er bestaan opvallende culturele verschillen op vlak van de ouders' selectie en interpretatie van de gebeurtenissen uit deze verhalen. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van twee voorbeelden. Het eerste voorbeeld betreft een vergelijkende studie tussen de Chinese en de Amerikaanse cultuur (Miller, Fung & Mintz, 1996). Hieruit blijkt dat Chinese ouders hun kinderen vaak, op een zorgende maar belerende manier, verhalen vertellen over de negatieve impact van hun wangedrag op anderen. In de weinige gevallen daarentegen waarin dit wangedrag in de Amerikaanse verhalen ter sprake komt, bagatelliseren de ouders de gebeurtenis door deze toe te schrijven aan het lef en de assertiviteit van het kind. In overeenstemming met deze culturele verschillen, staan in het zelfbeeld van Chinese kinderen sociale verplichtingen centraal, terwijl het zelfbeeld van de Amerikaanse kinderen meer autonoom is (Miller et al., 1996). Het tweede voorbeeld betreft een onderzoek naar de CBSA waarin Nederlandse adolescenten hun competenties significant hoger inschatten dan de Vlaamse adolescenten, met uitzondering van de schaal 'sportieve vaardigheden' waarbij er geen verschil bestaat tussen beide groepen (Treffers et al., 2002). Hieruit blijkt dat ook binnen de Westerse cultuur verschillen bestaan op vlak van de competentiebeleving. Er zijn echter ook studies die concluderen dat cross-culturele gelijkenissen op vlak van zelfbeeld opvallender zijn dan cross-culturele verschillen (e.g. Farruggia et al., 2004). Deze onderzoekers staan bijgevolg sceptisch ten opzichte van de cultuurgebondenheid van zelfbeeld (e.g. Miyamoto et al., 2001). Een tweede belangrijke omgevingsfactor is de SES. Onderzoek toont aan dat adolescenten met een verschillende SES ook significant verschillen op vlak van zelfbeeld, met een algemeen patroon waarbij een hogere SES samengaat met een hoger zelfbeeld (e.g. Miyamoto et al., 2000). Een derde omgevingsfactor, met een niet te miskennen impact op zelfbeeld, is de schoolse situatie (e.g. Simmons et al., 1973). Hoe minder sterk de band is van de jongere met diens schoolse omgeving, hoe waarschijnlijker het is dat hij een lager zelfbeeld heeft (Op de Beeck, 2009). Bovendien blijkt er ook een verband te bestaan tussen zelfbeeld en het type onderwijs. Zo rapporteren Vettenburg et al. (2010) dat jongeren van het BSO een lager zelfbeeld hebben dan jongeren van het ASO en het KSO. Het zelfbeeld van studenten van het TSO bevindt zich daartussen (Vettenburg et al., 2010). Dit wordt ondersteund door de, weliswaar niet significante, hogere scores van ASO-leerlingen ten opzichte van TSO- en BSO-studenten in de handleiding van de CBSA (Treffers et al., 2002). Ten vierde blijkt de ervaren waardering door belangrijke anderen geassocieerd te zijn met het zelfbeeld (Bois & Sarrazin, 2005; Nurra & Pansu, 2009). Ten vijfde vertonen jongeren die meer uitgaan in hun vrije tijd een hoger zelfbeeld (Op de Beeck, 2009).

Op vlak van intrapersonlijke invloeden dienen we ten eerste op te merken dat de competentiebeleving mee bepaald wordt door de keuze van de referentiegroep (e.g. Renick & Harter, 1989). Zo blijkt uit onderzoek van Kelly en Norwich (2004) dat kinderen met leerproblemen die schoollopen in het buitengewoon onderwijs de eigen schoolvaardigheden positiever inschatten, in vergelijking met kinderen met gelijkaardige problemen in het reguliere onderwijs. Dit wordt onder andere verklaard vanuit het feit dat de eerstgenoemde groep kinderen de eigen klasgenoten, met een vergelijkbare mate van leerproblemen, als referentiegroep neemt, terwijl de laatstgenoemde groep zich vergelijkt met de kinderen uit het

reguliere onderwijs (Kelly & Norwich, 2004). Ten tweede hebben zowel emotionele problemen, zoals bijvoorbeeld angst en depressie, als lichamelijke klachten een grote invloed op het zelfbeeld. Dergelijke problemen dragen namelijk bij tot onzekerheid over de eigen competenties en vormen een belemmering voor het kunnen ervaren van successen (Treffers et al., 2002). Ten derde wordt het zelfbeeld beïnvloed door de congruentie of de discrepantie tussen de evaluatie van de prestaties op een bepaald domein en het belang dat de persoon hecht aan dat specifieke domein (Harter, 1986). Er is sprake van congruentie wanneer iemand succes ervaart op de gebieden die hij belangrijk vindt en wanneer het falen zich beperkt tot de minder belangrijke gebieden. Een dergelijke situatie versterkt het zelfbeeld. Discrepantie vormt daarentegen een bedreiging voor het zelfbeeld (Harter, 1986). Dit brengt ons naadloos bij een vierde intrapersoonlijke factor, met name de processen van zelfevaluatie. Bij het proces van ‘discounting’ houdt de persoon het zelfbeeld hoog door de domeinen waarop hij dreigt te falen als minder belangrijk te beschouwen (Harter, 1986). Bij het proces van ‘beneffectance’ houdt de persoon het zelfbeeld hoog door het falen toe te schrijven aan externe omgevingsfactoren. Successen schrijft de persoon daarentegen toe aan de eigen competenties (Greenwald, in Harter, 1986). In de literatuur wordt het toeschrijven van oorzaken aan situaties ook wel gevat onder de term attribueren (Berk, 2006). Bij het cultureel bepaald proces van ‘self-harmonizing/self-efficacy bias’ zien we hoe mensen in het Oosten de neiging hebben de competenties van de ander hoger in te schatten dan de eigen competenties. Bij het proces van ‘false uniqueness bias’ zien we dan weer hoe mensen in het Westen meer geneigd zijn om zichzelf iets hoger in te schatten, in vergelijking met anderen (Oyserman & Markus, 1993). Opnieuw zien we hier de mogelijke impact van omgevingsfactoren opduiken, meer bepaald de cultuur (bijvoorbeeld collectivistisch versus individualistisch). Ten vijfde blijkt een ethnocentrische houding samen te gaan met een laag zelfbeeld. Jongeren die minder bezorgd zijn om sociale kwesties vertonen, tot slot, een hoger zelfbeeld (Op de Beeck, 2009).

Op vlak van genetische invloeden toont tweelingenonderzoek aan dat het zelfbeeld voor 31-49% erfelijk bepaald is. Er is echter weinig bekend over de precieze aard van deze invloed. Enerzijds is het mogelijk dat genetische effecten een verklaring vormen voor de stabiliteit van het zelfbeeld. Anderzijds bestaat de mogelijkheid dat bepaalde genen pas ingeschakeld worden in de adolescentie en bijgevolg bijdragen tot veranderingen op vlak van zelfbeeld (Kamakura, Ando & Ono, 2007).

2.4 *Ontwikkeling van zelfbeeld in de adolescentie*

Alhoewel het merendeel van de studies heeft aangetoond dat de algemene ontwikkeling van het zelfbeeld wordt gekenmerkt door een hoog zelfbeeld in de kindertijd, een daling gedurende de adolescentie, gevolgd door een geleidelijke stijging doorheen de volwassenheid, met op oudere leeftijd opnieuw een scherpe daling (Op de Beeck, 2009; Robins et al., 2002; Robins & Trzesniewski, 2005; Simmons et al., 1973; Vettenburg et al., 2010), zijn er echter

ook auteurs die stellen dat het zelfbeeld bij de meeste adolescenten toeneemt (Twenge & Campbell, 2001). In wat volgt, wordt de specifieke ontwikkeling van het zelfbeeld in de adolescentie verder toegelicht.

De veranderingen van de adolescent op biologisch, cognitief en sociaal-emotioneel vlak hebben stuk voor stuk hun impact op de vorming van het zelfbeeld gedurende deze levensfase. Op biologisch vlak zien we hoe de lichamelijke veranderingen tijdens de puberteit ingrijpende gevolgen hebben voor het zelfbeeld (e.g. Brysbaert, 2006). De ontwikkelingen op cognitief vlak zorgen voor een stijging in het zelfbewustzijn van de adolescent en maken het hem mogelijk om kenmerken van het zelf te combineren in een meer complex, georganiseerd en coherent zelfbeeld (e.g. Moksnes et al., 2010). De evolutie in het denken zorgt er ook voor dat de jongere de verschillende domeinen van competentiebeleving (bijvoorbeeld sociale acceptatie, gedragshouding en hechte vriendschap) in toenemende mate van elkaar kan onderscheiden, wat het mogelijk maakt de eigen prestaties op verschillende gebieden onderling te vergelijken (een interne vergelijking). Bovendien is de adolescent in staat zichzelf te omschrijven met meer abstracte persoonskenmerken, waardoor de vergelijking van zichzelf met de ander nauwkeuriger wordt (een externe of sociale vergelijking) (Harter, 1988). Wat de veranderingen op sociaal-emotioneel vlak betreft, komt de jongere voor het psychologische conflict van identiteit versus rolverwarring te staan (Erikson, 1987)¹. De adolescent die dit conflict succesvol doormaakt, construeert een stevig zelfbeeld. In het zelfbeeld van de adolescent staan enkele nieuwe kernthema's centraal, namelijk sociale deugden en persoonlijke en morele waarden. Het zelfbeeld is in toenemende mate gedifferentieerd. Bovendien creëert de uitbreiding van het sociale netwerk een zekere druk om zichzelf op verschillende manieren te presenteren in verschillende relaties (bijvoorbeeld ten opzichte van ouders, vrienden, leerkrachten, ...), met veelal een contradictorische beschrijving van zichzelf tot gevolg. De toenemende bewustwording van deze inconsistenties zet de jongere vervolgens aan het piekeren over diens echte ik (e.g. Berk, 2006). Tenslotte treden er doorheen de ontwikkeling veranderingen op in het belang van de betekenisvolle anderen en van de verschillende domeinen van competentiebeleving, met opnieuw implicaties voor het zelfbeeld. Tijdens de adolescentie zien we bijvoorbeeld een afnemend belang van de ouders, gepaard met een toenemend belang van de peers. Overeenkomstig met deze verschuiving zien we vervolgens dat een nieuw gebied van competentiebeleving 'de hechte vriendschap' zijn intrede doet gedurende deze leeftijdsperiode (Byrne, 1996).

---

¹ Erikson (1987) omschrijft het conflict van de adolescentie als een identiteitscrisis, een tijdelijke periode van verwarring en onbehagen tijdens het experimenteren met alternatieven. Hij omschrijft de positieve uitkomst van de adolescentie als 'identiteit'. Het ontwikkelen van een eigen identiteit omvat het bepalen van wie je bent, wat voor jou belangrijk is en welke richting je uit wil in het leven. De negatieve uitkomst van de adolescentie wordt door Erikson (1987) omschreven als 'rolverwarring', gekenmerkt door een gebrek aan exploratie, richting in het leven en zelf-definiëring.

2.5 *Sekseverschillen*

In de literatuur zijn er aanwijzingen terug te vinden voor zowel sekseverschillen als -gelijkenissen inzake zelfbeeld, meer bepaald op vlak van de mate van zelfbeeld en het ontwikkelingsverloop ervan (e.g. Marcotte et al., 2002; Miyamoto et al., 2000).

Op vlak van de mate van zelfbeeld, rapporteren heel wat studies een significant hoger zelfbeeld bij jongens dan bij meisjes (e.g. Birndorf et al., 2005; Moksnes et al., 2010; Op de Beeck, 2009). Dit wordt onder andere verklaard door het feit dat meisjes zich minder zelfzeker voelen over hun fysieke voorkomen (e.g. Vettenburg et al., 2010), schoolse vaardigheden, sportieve mogelijkheden, ... Een andere mogelijke verklaring is dat meisjes minder positief denken over zichzelf doordat ze de negatieve culturele boodschappen en de vigerende stereotiepe ideeën internaliseren (Berk, 2006). Ook Treffers et al. (2002) rapporteren, in hun onderzoek naar het effect van geslacht op de zeven schalen van de CBSA, een significant hoofdeffect van geslacht ($F(7,642) = 23.04, p < .001$). In de Vlaamse steekproef blijkt geslacht samen te hangen met de CBSA-schalen, uitgezonderd met 'sociale acceptatie' en 'hechte vriendschap'. De Vlaamse jongens schatten hun competenties op vlak van schoolse vaardigheden, sportieve vaardigheden en fysieke verschijning hoger in, in vergelijking met de Vlaamse meisjes. Op vlak van de gedragshouding daarentegen schatten de Vlaamse meisjes hun competenties hoger in (Treffers et al., 2002). Niettemin zijn er ook onderzoeken die dergelijke geslachtsverschillen niet onderschrijven (Miyamoto et al., 2001).

Op vlak van het ontwikkelingsverloop van het zelfbeeld, blijken er geen sekseverschillen te bestaan. Zowel bij jongens als bij meisjes wordt de adolescentie gekenmerkt door een daling op vlak van zelfbeeld (Robins et al., 2002). Deze gelijkens tussen de geslachten geldt ook voor het ontwikkelingsverloop van de rangordestabiliteit van het zelfbeeld, gekenmerkt door een stijging in stabiliteit gedurende de adolescentie (Trzesniewski et al., 2003).

3 **Delinquentie bij schoolgaande jongeren**

3.1 *Begripsomschrijving*

In de literatuur worden de termen delinquentie en antisociaal gedrag vaak afwisselend en door elkaar gebruikt. Deze begrippen vallen echter niet volledig samen en dienen conceptueel van elkaar onderscheiden te worden. De term delinquentie verwijst naar alle gedragingen die door de wetgever strafbaar zijn gesteld. Deze definiëring impliceert de mogelijkheid tot boete of veroordeling als een consequentie op dergelijk gedrag. De term antisociaal gedrag kent een bredere invulling. Het omvat namelijk zowel wettelijk strafbaar gedrag (bijvoorbeeld diefstal) als gedrag dat door de maatschappij als normoverschrijdend wordt ervaren, maar niet strafbaar is (bijvoorbeeld agressief gedrag door jonge kinderen). We kunnen dus stellen dat

delinquentie een vorm is van antisociaal gedrag (van der Laan & Blom, 2005). Wel dient men op te merken dat het hier gaat om een historisch en maatschappelijk construct. Afhankelijk van de vigerende wetgeving in een bepaald land op een bepaald moment zullen bepaalde handelingen de wet al dan niet overschrijden en bijgevolg al dan niet als delict worden gedefinieerd (Bouverne-De Bie & Roose, 2007; Vincke, 2004). Doorheen deze scriptie hanteren we de term delinquentie, voortgaand op bovenstaande begripsomschrijving. In hoofdstuk drie lichten we het instrument toe dat werd ingezet in functie van de operationalisering van delinquentie.

3.2 Delinquentie als normaal verschijnsel in de adolescentie

Reeds een geruime tijd wordt er onderzoek gevoerd naar het feit of delinquentie al dan niet een normaal verschijnsel is in de adolescentie (e.g. Arnett, 1999; Moffitt, 1993). De gerapporteerde resultaten zijn zeer uiteenlopend, met een boeiende en nog steeds actuele discussie tot gevolg.

Hall (1904) introduceerde als eerste de idee van de adolescentie als een periode van ‘storm and stress’, gekenmerkt door conflicten met de ouders, stemmingsschommelingen en risicogedrag. Een zekere mate van normoverschrijdend en delinquent gedrag is bijgevolg niet uitzonderlijk in de adolescentie (Hall, 1904). Moffitt (1993) stemt hiermee in en concludeert dat men delinquentie eerder dient op te vatten als een normatief, dan als een afwijkend verschijnsel in de adolescentie. Bovendien toont ze de leeftijdsgebondenheid van kleine delinquentie aan door te wijzen op het feit dat jeugd delinquentie een piek vertoont op 15- tot 17-jarige leeftijd, gevolgd door een afname. Slechts een beperkte groep van adolescenten gaat door met het plegen van delicten (Moffitt, 1993).

Later onderzoek nuanceert de idee dat delinquentie een universeel en onvermijdelijk aspect is van de adolescentie (Arnett, 1999). Men levert bewijs voor het feit dat niet alle adolescenten een dergelijke periode van ‘storm and stress’ doormaken. Naast deze individuele verschillen worden er ook culturele verschillen in rekening gebracht. Zo toont men aan dat de mate van ‘storm and stress’ lager is in traditionele culturen, in vergelijking met Westerse culturen. Men rapporteert een positieve correlatie tussen de mate van ‘storm and stress’ en de mate van individualisering (Arnett, 1999).

Ondanks de hierboven vermelde individuele, alsook culturele verschillen behoudt de theorie van de ‘storm and stress’ een zekere geloofwaardigheid (e.g. Burnett et al., 2010; Crevits, 2008a; Najman et al., 2009). Het merendeel van de studies rapporteert een stijging in delinquent gedrag vanaf de vroege tot en met de midden en de late adolescentie, gevolgd door een daling vanaf de ontluikende volwassenheid (e.g. Kruissink & Essers, 2004; Pepler et al.,

2010; van Welzenis, 2003). Zo rapporteren van der Laan & Blom (2005), die in hun studie, net zoals in deze scriptie, gebruikmaken van de delinquentievragenlijst van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), significante leeftijdsverschillen inzake de prevalentie van delinquentie ($\chi^2(3) = 103.05, p < .01$). Ze tonen aan dat het percentage 10-11-jarige adolescenten die in de afgelopen twaalf maanden een delict hebben gepleegd significant lager is dan het percentage 12-13-jarige delictplegers, dat op haar beurt opnieuw significant lager is dan het percentage 14-15- en 16-17-jarige delictplegers (van der Laan & Blom, 2005). De adolescentie wordt in dergelijke studies omschreven als een periode waarin de jongere impulsiever functioneert en bijgevolg minder doordachte keuzes maakt (e.g. Brysbaert, 2006). Emotionele problemen, koppigheid, risicogedrag, delinquentie, het aftasten van grenzen en het zich onttrekken aan toezicht worden tevens gezien als normale verschijnselen in de adolescentie (e.g. Ruijsenaars et al., 2008). Dit alles valt onder andere te verklaren op basis van de hersenontwikkelingen in deze levensfase. De nucleus accumbens, het beloningscentrum van de hersenen, is bij adolescenten extra gevoelig. Ze gaan sterk op zoek naar spanning en kicks, met als doel een lekker gevoel te krijgen, en kennen hierbij vaak geen remming. De prefrontale cortex, het deel van de hersenen dat instaat voor de cognitieve controle over gedrag dat geleid wordt door emoties en impulsen, is bij adolescenten nog niet efficiënt georganiseerd. Dit gebied van de hersenen wordt gedurende de adolescentie gedomineerd door de nucleus accumbens waardoor de adolescent, bij het nemen van risico's, voornamelijk een lekker gevoel nastreeft, zonder echt na te denken over de mogelijke gevaren (Crevits, 2008b; Crone, 2009).

Toch zijn er opnieuw studies die sceptisch staan ten opzichte van bovenstaande theorieën of deze trachten te nuanceren. Zo verklaart Males (2009) zich bijvoorbeeld niet akkoord met een puur biologische theorie van de adolescentencrisis. Hij pleit er dan ook voor om het risicogedrag van de adolescent eerder te verklaren vanuit algemene, niet levensfasegebonden factoren zoals armoede (Males, 2009). Op de Beeck (2009) komt dan weer, op basis van een grootschalig Vlaams onderzoek, tot de bevinding dat er gedurende de adolescentie wel degelijk sprake is van een significant grotere betrokkenheid in delinquente activiteiten, in vergelijking met de kindertijd en de volwassenheid. Niettemin komt ze tot de conclusie dat de gemiddelde adolescent vrij goed is aangepast en dat de adolescentencrisis zich slechts voordoet bij een beperkte groep, met name bij die jongeren die zich minder sterk verbonden voelen met significante anderen uit hun omgeving (Op de Beeck, 2009). Tot slot nuanceren ook Vettenburg et al. (2010) de 'storm and stress'-theorie. Hun onderzoeksresultaten tonen namelijk aan dat adolescenten, ondanks een zekere daling in zelfbeeld en een meestal tijdelijke toename in overschrijdend gedrag, behoorlijk tevreden blijken met het leven dat ze leiden, alsook met hun fysieke verschijning (Vettenburg et al., 2007; Vettenburg et al., 2010).

De hierboven geschetste dynamiek en het gebrek aan eensgezindheid in de discussie omtrent delinquentie als een normaal verschijnsel van de adolescentie doet ons concluderen dat dit debat nog lang niet gesloten is (Arnett, 2010).

3.3 *Prevalentiecijfers*

Onderzoek naar prevalentiecijfers van jeugddelinquentie toont aan dat het plegen van kleine delicten vrij algemeen verspreid is onder adolescenten (Goedseels, 2002; Kruissink & Essers, 2004). In een Nederlandse studie (van der Laan & Blom, 2005), waarbij men net zoals in deze scriptie gebruikmaakt van de WODC-delinquentievragenlijst, geeft meer dan de helft (55.7%) van de adolescenten aan in de afgelopen twaalf maanden een delict te hebben gepleegd. Wanneer de overtredingen (zwartrijden en het afsteken van vuurwerk buiten de toegestane periode) buiten beschouwing worden gelaten, dan gaat het nog om 40% (van der Laan & Blom, 2005). Een Vlaams thesisonderzoek beschrijft dan weer de levensprevalentie van jeugddelinquentie (72.4%), met name het percentage jongeren dat aangeeft ooit al eens een delict te hebben gepleegd (Planckaert, 2010). Beide studies stemmen overeen met bovenstaand idee van delinquentie als een normaal verschijnsel in de adolescentie.

Vermeldenswaardig is de evolutie in prevalentiecijfers die zich de laatste decennia heeft voorgedaan. De afgelopen jaren was het thema van de stijgende jeugddelinquentie meermaals het onderwerp van discussie, zowel in de media als in de wetenschap. Wanneer we de evolutie over de jaren heen bekijken, vinden we in de literatuur aanwijzingen voor een golfbeweging inzake de prevalentie van jeugddelinquentie. In wat volgt, geven we een beknopt, maar weliswaar geen eenduidig, overzicht van de situatie in verschillende Europese landen. Ten eerste is er sprake van een dalende trend inzake jeugddelinquentie tussen 1840 en 1920 (Enzmann & Podana, 2010). Ten tweede rapporteert men vanaf 1950-1960 een stijgende trend, met een sterke toename vanaf de jaren '90. Deze evolutie wordt echter niet louter en alleen toegeschreven aan een feitelijke toename van de jeugddelinquentie. De groeiende publieke bezorgdheid omtrent en afkeuring van jeugddelinquentie, alsook de groeiende bereidheid om incidenten aan te geven en het efficiënter optreden van de politie dragen mogelijks bij tot de stijgende trend. Al onderkent men dat er wel degelijk ook sprake is van een werkelijke verandering in het delinquentie gedrag van adolescenten (Enzmann & Podana, 2010), waaronder bijvoorbeeld een toename van gewelds- ten opzichte van vermogensdelicten (Pfeiffer, 1998; van der Ploeg, 2005). Ten derde is er sprake van een dalende trend tussen 2000 en 2006. Estrada (2001), alsook Enzmann en Podana (2010) argumenteren dat een groot deel van de prevalentiestudies die wijzen op een sterk stijgende trend van jeugddelinquentie louter gebaseerd is op officiële statistieken. Deze auteurs bepleiten het gebruik van zelfrapportage als een belangrijke aanvulling op deze informatiebronnen, in functie van een accurater beeld van de prevalentie van jeugddelinquentie. Al zijn ze er zichzelf wel degelijk van bewust dat het gebruik van zelfrapportage, waarbij onmiskenbaar sprake is van sociaal wenselijke antwoorden, mogelijks leidt tot een te scherpe voorstelling van de dalende trend (Enzmann & Podana, 2010; Estrada, 2001). De waarachtigheid van de laatstgenoemde trends, met name de stijging vanaf 1950 en de daling vanaf 2000, worden echter genuanceerd door de Nederlandse studie van van der Laan en Blom (2005). In hun onderzoek, waarin ze de prevalentiecijfers van de opeenvolgende metingen uit 1996, 1998, 2001 en 2005 met elkaar vergelijken, komen ze tot de conclusie dat er geen sprake is van significante verschillen tussen de jaren (van der Laan en Blom, 2005).

Tot slot gaan we in op een kritische bedenking van Christiaens (1999) met betrekking tot de (evolutie in) prevalentiecijfers van jeugddelinquentie. In 1999 poneert zij dat de jeugddelinquentie vanaf 1830 ‘ontdekt’ werd en benadrukt hiermee dat het gaat om een historisch en maatschappelijk construct. De statistiek speelde, aldus Christiaens, een belangrijke rol bij het in kaart brengen en bijgevolg zichtbaar maken van dit fenomeen. Een zogenaamde ‘stijging’ of ‘daling’ van de jeugddelinquentie zegt bovendien meer over de registratie van de jeugddelinquentie dan over het werkelijke gegeven op zich (Christiaens,1999).

3.4 Theorieën met betrekking tot het ontstaan van delinquentie

Vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines (i.e. de psychologie, de sociologie en de criminologie) wordt er reeds jarenlang gezocht naar factoren die de kans op het ontwikkelen van delinquentie verhogen. In wat volgt, lichten we per discipline de verschillende theorieën over het ontstaan van delinquent gedrag kort toe.

Wat de psychologische theorieën betreft, stelt de psychoanalyse dat de mens in aanleg een antisociaal wezen is. De opvoeding en de socialisatie staan in functie van het ontwikkelen van sociaal acceptabel gedrag. In geval van ernstige verwaarlozing ontwikkelt het kind of de jongere echter een persoonlijkheidsstoornis die gekenmerkt wordt door een ik-zwakke die het kind of de jongere verhindert de eigen driften te reguleren, met delinquent gedrag tot gevolg (e.g. Donnellan et al., 2005). Ten tweede zien we hoe de leertheorie afwijkend gedrag beschouwt als iets wat is aangeleerd. Het gezin vormt het primaire opvoedingsmilieu, met de ouders als voornaamste rolmodellen. Zo zullen ouders die onterecht hard straffen en zelf agressie gebruiken de kans op probleemgedrag bij hun kind vergroten. Delinquent gedrag zal bovendien bestendig worden door processen van beloning, zoals bijvoorbeeld erkenning door vrienden. Ten derde wijst men in de labelingstheorie op de impact van de reacties van de omgeving. Tannenbaum omschreef dit in 1938 treffend met de volgende woorden: “The young delinquent becomes bad, because he is defined as bad” (in van der Ploeg, 2005, p. 264). Een negatieve, beoordelende kijk naar en behandeling van de jongere zorgt ervoor dat deze meer en meer in zijn rol van ‘de afwijkende’ zal geloven en er zich in toenemende mate zal naar gedragen. Ten vierde zoekt de theorie van de sociale ecologie de verklaring voor probleemgedrag in de wisselwerking tussen de omgeving (zoals bijvoorbeeld risicofactoren in het gezin en de school) en de jeugdige zelf (van der Ploeg, 2005). Ten vijfde is er de humanistische theorie die stelt dat een gebrek aan een onvoorwaardelijk positief zelfbeeld gelinkt is aan psychologische problemen, waaronder agressie (Donnellan et al., 2005).

Wat de sociologische theorieën betreft, gaan we ten eerste in op de theorie van de Chicago-groep. Hierbij benadrukt men de impact van de ruimere omgeving (zoals bijvoorbeeld sociale

desorganisatie) en beschouwt men delinquent gedrag als een gevolg van de wantoestanden in de grote steden (zoals bijvoorbeeld werkloosheid). Ten tweede omschrijft men in de theorie van de subcultuur hoe de jongere, afhankelijk van de subcultuur waartoe hij behoort, geconfronteerd wordt met bepaalde ongunstige omstandigheden (zoals bijvoorbeeld armoede en het achtergesteld worden) en specifieke opvattingen, die veelal afwijken van de gangbare ideeën in de rest van de samenleving (van der Ploeg, 2005).

Wat de criminologische theorieën betreft, bespreken we ten eerste de theorie van de sociale banden. In 1969 verklaart Hirschi delinquent gedrag vanuit de afwezigheid van banden met de samenleving, waardoor de jongere zich bijgevolg ook niet gebonden voelt aan de vigerende regels van de samenleving (Hirschi, 1969). Ten tweede is er de theorie van de zelfcontrole, een herwerking door Hirschi, samen met Gottfredson, van diens eigen controletheorie (Gottfredson & Hirschi, 1990). Hierbij ligt de focus op het gebrek aan persoonlijke controle bij de jongere zelf, eerder dan op het gebrek aan sociale relaties. De opvoeding dient bij te dragen tot de ontwikkeling van de zelfcontrole. Situaties van verwaarlozing, mishandeling of afwijzing verstoren echter het verwerven van controle over de eigen driften, waardoor het kind of de jongere impulsief gaat handelen zonder rekening te houden met de eventuele gevolgen van zijn gedrag (Gottfredson & Hirschi, 1990).

Een aantal van deze theorieën komt in het vierde deel van dit hoofdstuk nog aan bod bij de beschrijving van mogelijke verklaringen van de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie.

3.5 Aan delinquentie gerelateerde factoren

Na de toelichting van bovenstaande theorieën, gaan we nu dieper in op specifieke aan delinquentie gerelateerde factoren, waarvoor er wetenschappelijke onderbouwing bestaat. Allereerst gaan we in op de langetermijnfactoren, gevolgd door een toelichting van de kortetermijnfactoren.

Bij de langetermijnfactoren, de factoren die op lange termijn bijdragen tot het al dan niet plegen van een delict, maken we een onderscheid tussen risico- en beschermende factoren.

De risicofactoren zijn op te delen in vijf verschillende domeinen van functioneren: het individu, het gezin, de school, de vriendengroep en de woonomgeving. Op vlak van het individu zien we een invloed van intelligentie (een laag IQ), psychosociaal functioneren (weinig prosociaal gedrag, veel hyperactief gedrag en aandachtsproblemen, impulsiviteit, veel gedragsproblemen) en etniciteit. Deze laatste factor blijkt een sterke predictor te zijn voor arrestaties, maar blijkt in mindere mate samen te hangen met zelfgerapporteerde delinquentie. Dit verschil is te wijten aan de neiging van politie om strenger op te treden bij jongeren van etnische minderheidsgroepen (e.g. Murray & Farrington, 2010). De zelfrapportagestudie van

van der Laan & Blom (2005) stelt dan ook dat er geen significant verschil is tussen allochtone en autochtone jongeren inzake delinquentie. In een gelijkaardige studie concluderen Kruissink en Essers (2004) dan weer dat er enkel sprake is van significante verschillen op vlak van zwartrijden en vechtpartijen in het openbaar, met name een hogere prevalentie bij allochtone jongeren, in vergelijking met autochtonen. Tot slot zien we, op vlak van het individu, dat ook een negatief beeld op de toekomst samengaat met bepaalde delinquente activiteiten (Vettenburg et al., 2007). Op vlak van het gezin wordt er onder andere een invloed gerapporteerd van gescheiden ouders, ouderlijke conflicten, een slechte band met de moeder, fysieke mishandeling, strenge en inconsistente discipline, gebrekkig toezicht, weinig openheid over vrijetijdsbesteding naar de ouders toe en een lage SES (e.g. Cops, 2011; Op de Beeck, 2009). Op schools vlak spreekt men van een invloed van slechte schoolprestaties (Kruissink & Essers, 2004), het type onderwijs (e.g. Van Houtte & Stevens, 2008; van Welzenis, 2003), een hoge delinquentiegraad binnen de school (Murray & Farrington, 2010) en een gebrekkige sociale binding van de jongere met de leerkrachten en de school (Vettenburg & Walgrave, 2002). Op vlak van de vriendengroep is er dan weer sprake van een invloed van verwerping door peers in de kindertijd, banden met delinquente peers, het regelmatig uitgaan en het doorbrengen van veel tijd met vrienden (e.g. Kruissink & Essers, 2004). Tot slot zien we op vlak van de woonomgeving een invloed van arme buurten, gekenmerkt door beperkte vrijetijds- en werkgelegenheden en een hoge mate van criminaliteit (e.g. Berk, 2006). Zo blijkt onder andere dat jongeren die zelf regelmatig het slachtoffer waren van misdaden actiever betrokken zijn in delinquente activiteiten (Op de Beeck, 2009; Vettenburg et al., 2010). Bovendien vormt de maatschappelijke kwetsbaarheid, die gegroeid is vanuit een opeenstapeling van negatieve ervaringen met maatschappelijke instellingen (waaronder bijvoorbeeld de school en de arbeidsmarkt), een belangrijke risicofactor voor delinquentie (Vettenburg & Walgrave, 2002).

De beschermende factoren situeren zich op dezelfde vijf domeinen van functioneren. Op vlak van het individu wijst men in onderzoek op een invloed van een gunstig psychosociaal functioneren (veel prosociaal gedrag, weinig hyperactief gedrag en aandachtsproblemen, weinig gedragsproblemen) en de afwezigheid van middelengebruik. Op vlak van het gezin zien we ten eerste een invloed van veel toezicht van de ouders en veel openheid over vrijetijdsactiviteiten naar moeder toe (van der Laan & Blom, 2005). Ten tweede blijken responsieve en betrokken ouders van belang te zijn in het voorkomen van jeugd-delinquentie (Vettenburg et al., 2007). Op schools vlak is er sprake van een beschermend effect van een emanciperende gezagsrelatie tussen de leerkracht en de leerling (Vettenburg, 2002). Op vlak van de vriendengroep rapporteert men een invloed van de afwezigheid van delinquente vrienden (van der Laan & Blom, 2005). Tot slot zien we op vlak van de woonomgeving hoe de aanwezigheid van positieve sociale banden tussen de jongere en de maatschappelijke instellingen de kans op delinquentie reduceert (Vettenburg & Walgrave, 2002).

De term 'kortetermijnfactoren' verwijst naar situationele kenmerken die op korte termijn de kans op het plegen van een delict vergroten. Uit de literatuur blijkt dat de meeste jeugddelicten doordeweeks en 's middags worden gepleegd, meer bepaald op momenten waarop er geen toezicht aanwezig is (e.g. van der Laan & Blom, 2005). Bovendien worden de

meeste delicten niet door een enkele jongere alleen gepleegd, maar is er sprake van medeplegers. Tot slot kan het gebruik van middelen op korte termijn aanleiding geven tot delinquent gedrag. In de studie van van der Laan & Blom (2005) leek dit echter weinig voor te komen. Indien dit wel het geval was, dan ging het voornamelijk om het drinken van alcohol voorafgaand aan het gepleegde delict (van der Laan & Blom, 2005).

3.6 *Sekseverschillen*

We stellen vast dat er op vlak van delinquentie tijdens de adolescentie enkele gelijkenissen bestaan tussen jongens en meisjes. Ten eerste is er voor beide geslachten sprake van een toename van agressief en delinquent gedrag doorheen de adolescentie (Najman et al., 2009). Ten tweede zijn de risicofactoren die gelinkt zijn aan de ontwikkeling van delinquentie (bijvoorbeeld relatieproblemen met ouders en peers) bij jongens en meisjes in zekere mate vergelijkbaar (Pepler et al., 2010).

Naast deze gelijkenissen zijn er echter ook enkele sekseverschillen die een belangrijke rol spelen wanneer het gaat om delinquentie tijdens de adolescentie. Ten eerste bestaat er een verschil op vlak van de ontwikkeling van delinquentie doorheen de adolescentie. Cops (2011) rapporteert voor de meisjes een piek van delinquent gedrag op 14-jarige leeftijd, gevolgd door een geleidelijke afname. Voor de jongens daarentegen wordt melding gemaakt van een eerste sterke piek op 18-/19-jarige leeftijd, tevens gevolgd door een geleidelijke afname (Cops, 2011). Ten tweede blijkt uit verschillende studies dat meer jongens dan meisjes delicten plegen (e.g. Kruissink & Essers, 2004; van Welzenis, 2003; Vettenburg et al., 2007; Vettenburg et al., 2010). In een Nederlandse studie, waarin men net als in deze scriptie gebruikmaakt van de WODC-delinquentievragenlijst, geeft 65.7% van de jongens, in vergelijking met 45.4% van de meisjes, aan in de afgelopen maanden een delict te hebben gepleegd ($\chi^2 = 60.98$, $p < .01$). Wanneer de overtredingen (zwartrijden en vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode) buiten beschouwing worden gelaten, dan betreft het respectievelijk 47.0% en 32.7% ($\chi^2 = 31.28$, $p < .01$) (van der Laan & Blom, 2005). In een recente Vlaamse studie wordt dit sekseverschil bevestigd: opvallend meer jongens (83.9%) dan meisjes (68.1%) verklaren dat ze ooit weleens een delict hebben gepleegd (Planckaert, 2010). Ten derde rapporteren verschillende studies een grotere betrokkenheid van jongens in ernstige vormen van delinquentie, in vergelijking met meisjes (e.g. Cops, 2001). Er bestaan verschillende mogelijke verklaringen voor deze tweede en derde bevinding. Ofwel worden jongens meer blootgesteld aan risicofactoren voor delinquentie, in vergelijking met meisjes, ofwel zijn jongens gevoeliger voor dergelijke factoren. Van der Laan en Blom (2005) rapporteren onderzoeksresultaten die de hypothese van de verhoogde blootstelling ondersteunen. Ook Fagan et al. (2007) besluiten dat jongens, in vergelijking met meisjes, meer risicofactoren en minder protectieve factoren ervaren op school, in de peergroep, ... Zij leveren echter ook bevindingen die wijzen in de richting van de hypothese van de verhoogde

gevoeligheid. Bepaalde predictoren blijken namelijk bij jongens sterker geassocieerd te zijn met serieuze delinquentie, in vergelijking met meisjes (e.g. Fagan et al., 2007). Dit brengt ons bij een vierde sekseverschil, met name op vlak van de determinanten van delinquent gedrag. Naast een groot aantal gelijkenissen (Pepler et al., 2010), is er namelijk ook sprake van duidelijke sekseverschillen op vlak van aan delinquentie gerelateerde factoren. Zo concludeert Cops (2011) bijvoorbeeld dat een slechte band met de moeder en een slechte relatie met de leerkrachten enkel risicofactoren vormen voor delinquent gedrag bij jongens, maar niet bij meisjes. Ten vijfde rapporteren meisjes die veel delicten hebben gepleegd bijkomende internaliserende problemen, iets wat niet systematisch teruggevonden wordt bij delinquente jongens (Pepler et al., 2010). Ten zesde is er enkel bij meisjes sprake van een langetermijneffect van een vroege en een late aanvang van de puberteit op een toename van agressief en delinquent gedrag (Najman et al., 2009).

4 Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren

4.1 De relatie tussen zelfbeeld en delinquentie

De samenhang tussen aan zelfbeeld verwante concepten en externaliserende problemen was reeds meermaals het onderwerp van onderzoek, weliswaar resulterend in zeer uiteenlopende bevindingen. Verschillende publicaties dragen mogelijke verklaringen aan voor deze onenigheid, waaronder uiteenlopende conceptualisering (Diamantopoulou et al., 2008; Donnellan et al., 2005; Salmivalli, 2001), een globale (Ang & Yusof, 2005; Boden et al., 2007) dan wel gedifferentieerde (Barry et al., 2007; Jimenez et al., 2007; Ostrowsky, 2010; Owens, 1994; Salmivalli, 2001; Sandstrom & Jordan, 2008; Vermeiren et al., 2004) benadering van zelfbeeld, het al dan niet in rekening brengen van geslachtsverschillen (Ostrowsky, 2010; Webster, 2007), verschillen wat betreft onderzoeksdesigns en -instrumenten (Donnellan et al., 2005; Maples et al., 2010; Ostrowsky, 2010; Salmivalli, 2001), verschillen inzake de steekproef (Bushman et al., 2009) en de mogelijke invloed van andere, al dan niet bekende, factoren (Salmivalli, 2001; Webster, 2007).

De inconsistentie inzake de resultaten is onder te verdelen in vijf verschillende standpunten.

De eerste groep van auteurs stelt dat zelfbeeld slechts een beperkte tot geen rol speelt bij externaliserende problemen (e.g. Maples et al., 2010). Ang en Yusof (2005) concluderen dat agressieve en niet agressieve studenten niet significant verschillen op vlak van zelfbeeld. Boden et al. (2007) besluiten eveneens dat zelfbeeld slechts een beperkte rol speelt in het begrijpen van gewelddadig gedrag. De zoektocht naar de oorzaken van geweld dient zich, aldus deze onderzoekers, te concentreren op de contextuele factoren die relevant lijken te zijn

bij maladaptieve ontwikkelingsuitkomsten in het algemeen (Boden et al., 2007). Sandstrom en Jordan (2008) maken een onderscheid tussen het expliciete zelfbeeld (het bewuste en meetbare beeld dat een individu heeft van zichzelf) en het impliciete zelfbeeld (een eerder automatische en niet zo toegankelijke evaluatie van onszelf). Ook zij rapporteren geen direct verband tussen zelfbeeld en agressie wanneer men alleen het expliciete zelfbeeld, zonder het impliciete, in rekening brengt (Sandstrom & Jordan, 2008). Tot slot vinden ook Vettenburg et al. (2007) weinig aanwijzingen voor een samenhang tussen zelfbeeld en overschrijdend gedrag bij adolescenten.

De tweede en de derde groep van auteurs vinden eerder aanwijzingen in de richting van één welbepaalde, eenduidige relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Groep twee levert onderzoeksmateriaal dat een negatieve correlatie tussen de twee hierboven vermelde concepten ondersteunt (e.g. Locke, 2009). Miyamoto et al. (2001) tonen een negatieve relatie aan tussen zelfbeeld en agressie. Von Collani en Werner (2005) daarentegen vinden geen bewijzen voor een opmerkelijke relatie tussen deze concepten. Wel maken ze melding van een sterke negatieve relatie tussen zelfbeeld en vijandigheid (von Collani & Werner, 2005). Andere auteurs spreken van een dergelijke negatieve correlatie tussen zelfbeeld en delinquent, crimineel of antisociaal gedrag (e.g. Owens, 1994). Ze geven aan dat een hoog zelfbeeld delinquent gedrag reduceert (e.g. Born et al., 1997), terwijl een laag zelfbeeld een risicofactor vormt voor criminele activiteiten en antisociaal gedrag (e.g. Barry et al., 2007; Barry et al., 2009; Nair, 2000; Rigby & Cox, 1996; Trzesniewski et al., 2006). Ostrowsky (2010) poneert drie mogelijke verklaringen van bovenstaande negatieve correlaties. Ten eerste kan het zijn dat personen met een laag zelfbeeld anderen de schuld geven van hun problemen en dit uiten onder de vorm van gewelddadig gedrag. Ten tweede kan het zijn dat deze mensen aandachtszoekend gedrag stellen als een manier om hun zelfbeeld te doen stijgen. Ten derde is het mogelijk dat individuen met een laag zelfbeeld geweld aangrijpen om zichzelf een gevoel van macht en onafhankelijkheid te geven. In de publicatie van Donnellan et al. (2005) zijn drie andere mogelijke verklaringen terug te vinden voor de negatieve correlatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Ten eerste halen ze theorieën aan die wijzen op het belang van de band van de jongere met de maatschappij. Zo stelt Rosenberg in 1965 (in Donnellan et al., 2005) dat een laag zelfbeeld de banden met de samenleving verzwakt. Hirschi (1969) wijst er dan weer op dat een dergelijke verzwakking van sociale banden de conformiteit ten opzichte van sociale normen doet afnemen, met een toenemende delinquentie tot gevolg. Ten tweede beschrijven Donnellan et al. (2005) de visie van Rogers uit 1961 die stelt dat een gebrek aan een onvoorwaardelijk positief zelfbeeld samenhangt met psychische problemen, waaronder agressie (in Donnellan et al., 2005). Ten derde bekijken ze de negatieve correlatie vanuit het neo-Freudiaanse standpunt van Adler (1956), die agressie verklaart vanuit minderwaardigheidsgevoelens met een basis in vroegkinderlijke ervaringen van verwerping en vernedering. Het aannemen van een agressieve houding wordt door Adler (1956) beschouwd als een poging om een dergelijk gevoel van onzekerheid te overwinnen en het zelfbeeld te verhogen.

Groep drie toont een positieve correlatie aan tussen zelfbeeld en externaliserende problemen (e.g. McGregor et al., 2009). Sommige auteurs betrekken in hun onderzoek naast de variabele ‘delinquent gedrag’ ook de variabele ‘identificatie of associatie met een

delinquent subcultuur'. Zo levert Hall (1966) bewijsmateriaal voor een positieve correlatie tussen de identificatie van de adolescent met een delinquent subcultuur en diens zelfbeeld. De bevindingen van Jang en Thornberry (1998) liggen in dezelfde lijn. Zij ontcrachten namelijk het bestaan van een negatieve correlatie tussen zelfbeeld en banden met delinquent peers of delinquent gedrag. Ze besluiten bovendien dat de band met delinquent peers, maar niet delinquent gedrag, aanleiding geeft tot een toename van het latere zelfbeeld, wijzend op een positieve correlatie. David en Kistner (2000), alsook Bushman et al. (2009) tonen dan weer een positieve correlatie aan tussen zelfbeeld en agressie. Opnieuw vinden we in de literatuur verschillende mogelijke verklaringen voor een dergelijke correlatie. Baumeister et al. (2000) lichten in hun publicatie de theorie van 'the threatened egotism' toe. Deze theorie stelt dat een zeer gunstig zelfbeeld een risicofactor vormt voor het gebruik van geweld en verklaart dit als volgt: een individu met een dergelijk positief zelfbeeld wordt mogelijk gewelddadig wanneer hij het gevoel krijgt dat diens gunstige zelfbeeld door anderen betwist of ondermijnd wordt (Baumeister et al., 2000). Ostrowsky (2010) treedt deze verklaring bij en omschrijft geweld als een manier om het zeer gunstige zelfbeeld te verdedigen tegen zij die het proberen onderuit te halen. Hij ziet gewelddadig gedrag bovendien als risicovol gedrag dat moed vereist, waardoor een samenhang met een laag zelfbeeld, aldus Ostrowsky (2010), onrealistisch is.

De vierde en de vijfde groep onderzoekers poneren dat er meerdere relaties bestaan tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Groep vier maakt melding van een wisselwerking tussen zelfbeeld en deviant gedrag en benadrukt hierbij de bidirectionele aard van de relatie. Zo stellen bepaalde auteurs dat een laag zelfbeeld samengaat met deviant gedrag, dat op zich tot een verhoging van het zelfbeeld kan leiden (Kaplan, 1978; Rosenberg et al., 1989; Ruchkin et al., 1999). Andere auteurs betrekken het concept 'maatschappelijk label' in hun onderzoek en komen tot andere conclusies. Zo besluiten Chassin en Stager (1984) dat adolescenten met een laag zelfbeeld sneller beïnvloed worden door maatschappelijke labeling en bijgevolg sneller een deviante rol accepteren, wat op zijn beurt hun zelfbeeld doet afnemen. In beide gevallen rapporteren de onderzoekers echter een wederzijdse wisselwerking waarbij zelfbeeld een invloed heeft op delinquentie en vice versa.

Groep vijf beweert dat zowel een laag als een hoog zelfbeeld samenhangt met externaliserende problemen (e.g. Kort-Butler, 2010; Sandstrom & Jordan, 2008). Zo leveren enkele auteurs bewijsmateriaal voor een U-vormige relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen, waarbij de extremen in zelfbeeld bijdragen tot agressief gedrag (Bradshaw & Hazan, 2006; Donnellan et al., 2005; Perez et al., 2005). Andere auteurs stellen dan weer dat de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen afhankelijk is van het subtype van zelfbeeld (fysiek, sociaal, academisch, ...) (e.g. van Welzenis, 2002). Zo concluderen Vermeiren et al. (2004) dat een lage familiale acceptatie en academische competentie, maar een hoge peer populariteit predictoren vormen voor het plegen van feiten. Overeenkomstig met deze bevindingen, rapporteren Jimenez et al. (2007) een beschermend effect van het familiale en academische zelfbeeld, maar een risico-effect van het sociale en fysieke zelfbeeld op delinquent gedrag. Tenslotte zijn er ook auteurs die stellen dat de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen afhankelijk is van de conceptualisatie

(Diamantopoulou et al., 2008). Uit dit alles blijkt het grote belang van een duidelijke conceptualisatie en de aandacht voor subtypes van zelfbeeld en delinquentie.

4.2 *Sekseverschillen*

In verschillende studies beschrijft men wisselende bevindingen omtrent de invloed van geslacht op de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Een eerste groep auteurs rapporteert geen significante geslachtsverschillen (e.g. David & Kistner, 2000). Zo geven Jang en Thornberry (1998) bijvoorbeeld aan dat zowel bij jongens als bij meisjes banden met delinquente peers een significante invloed hebben op het latere zelfbeeld. Een tweede groep auteurs maakt wel melding van geslachtsverschillen. Von Collani en Werner (2005) tonen onder andere aan dat bij vrouwen het zelfbeeld een sterkere predictieve waarde kent voor totale agressie dan bij mannen. Bij Vermeiren et al. (2004) vinden we omgekeerde resultaten terug, wijzend op meer en sterkere significante effecten van zelfbeeld op delinquentie bij jongens dan bij meisjes. Een laatste groep auteurs rapporteert binnen eenzelfde studie zowel geslachtsverschillen als -gelijkenissen (e.g. Rigby & Cox, 1996; Webster, 2007). Diamantopoulou et al. (2008) concluderen bijvoorbeeld dat een overschatting van competenties een bijzonder sterke kracht kan zijn achter de agressie van jongens, terwijl een laag zelfbeeld kennelijk een gelijkaardig effect heeft voor jongens en meisjes.

4.3 *Zelfbeeld binnen de preventie en/of behandeling van jonge (pre)delinquenten*

Vandaag de dag spelen verschillende methodieken ter preventie en/of behandeling van externaliserende problemen reeds in op het zelfbeeld. Hierbij vinden we echter, gelijklopend met de wetenschappelijke onenigheid, opnieuw de uiteenlopende visies op de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie terug. Veelal vertrekt men van de idee dat externaliserende problemen samengaan met een laag zelfbeeld en heeft men bijgevolg tot doel het zelfbeeld te verhogen. De ‘Talk, Fix it, Smile’-benadering bijvoorbeeld is een conflicthanteringsmethodiek waarbij men (i) het incident met het kind of de jongere bespreekt; (ii) samen zoekt naar mogelijke oplossingen; en (iii) afsluit op een positieve manier, die het zelfbeeld van het kind of de jongere vergroot (Goorix, 2009). Ook het programma ‘Positive Peer Culture’ beoogt het bestrijden van een negatief en zwak zelfbeeld bij kinderen en jongeren met gedrags- en emotionele stoornissen. Via het creëren van een positieve subcultuur, waarin het helpen van de ander centraal staat, tracht men te komen tot een wezenlijk positief zelfbeeld (Vorrath & Brendtro, 2008). Er worden echter ook methodieken ingezet die vertrekken van een iets genuanceerder beeld op de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. ‘Life Space Crisis Intervention’ (LSCI) bijvoorbeeld

is een conflicthanteringsmethodiek die conflicten benut als positieve leermomenten en tot doel heeft het kind of de jongere zelfregulerend gedrag bij te brengen. Men reikt begeleiders handvaten aan voor de omgang met zes specifieke vormen van zelfdestructief gedrag. Zowel een laag zelfbeeld als een onrealistisch hoog zelfbeeld kunnen, aldus de theorie van LSCI, aanleiding geven tot zelfdestructieve en agressieve incidenten (Long et al., 2003).

Bovenstaande uiteenzetting onderschrijft de praktische relevantie en de mogelijke orthopedagogische implicaties van deze scriptie. Zo zouden aanwijzingen in de richting van een samenhang tussen een laag zelfbeeld en delinquentie een wetenschappelijke onderbouwing kunnen vormen voor methodieken zoals 'Talk, Fix it, Smile' en 'Positive Peer Culture', die gericht zijn op het verhogen van het zelfbeeld. Aanwijzingen in de richting van een samenhang tussen een hoog zelfbeeld en delinquentie zouden daarentegen de aandacht vestigen op het potentiële gevaar, dat dergelijke methodieken in zich dragen, van een niet-beoogde bestendiging en versterking van een onrealistisch en reeds zeer gunstig zelfbeeld. Dit wordt in de volgende alinea verder toegelicht. Onderzoeksresultaten die wijzen op een complexere en meervoudige samenhang tussen zelfbeeld en delinquentie zouden dan weer de achterliggende theorie van LSCI onderschrijven.

Dat het boosten van het zelfbeeld, doorheen de opvoeding of gedurende een behandeling, mogelijke ongewenste effecten met zich meebrengt, wordt geïllustreerd aan de hand van de resultaten van volgende meta-analyse. Twenge en Campbell (2001) kwamen tot de vaststelling dat vanaf 1980 het gemiddelde zelfbeeld van Amerikaanse kinderen en jongeren enorm toenam. Dit bleek het gevolg te zijn van enkele opvallende trends in de Amerikaanse set van culturele waarden, met name het toenemende belang van het zelf en de publieke focus op het boosten van het zelfbeeld. De sterke stijging van het zelfbeeld ging echter, in tegenstelling tot de oorspronkelijke verwachtingen van de auteurs, gepaard met een achteruitgang op vlak van gedrag (zoals bijvoorbeeld dalende schoolprestaties en een sterke toename van adolescentie delinquentie). De auteurs besluiten dit onderzoek met een pleidooi om niet langer energie en geld te investeren in programma's die gericht zijn op het verhogen van het zelfbeeld. Eerder pleiten ze voor voldoende aandacht voor de mogelijke invloed van culturele veranderingen op het zelfbeeld van deze Amerikaanse kinderen en jongeren (Twenge & Campbell, 2001).

Op basis van bovenstaande bevindingen, concluderen we dat een gedegen inzicht in de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie, alsook in de rol van beïnvloedende factoren, noodzakelijk is in functie van het ontwikkelen en het bieden van gepaste zorg en ondersteuning, afgestemd op de specifieke problematiek en noden van de doelgroep van jeugdige (pre)delinquenten.

5 Conclusie

We kunnen stellen dat zowel zelfbeeld als delinquentie een belangrijke rol spelen in de adolescentie. Het zelfbeeld ondergaat enorme veranderingen en delinquentie is een veelvoorkomend, weliswaar vaak tijdelijk, verschijnsel in deze turbulente levensfase. Uit de literatuur blijkt het grote belang van de aandacht voor subtypes van zelfbeeld en delinquentie, een gegeven dat in vorig onderzoek onvoldoende in rekening wordt gebracht. Verschillende auteurs rapporteren zeer uiteenlopende resultaten inzake de samenhang tussen zelfbeeld en externaliserende problemen. Bovendien is er een gebrek aan dergelijke studies in het Vlaamse onderzoekslandschap en blijkt uit de literatuur dat er slechts in een beperkt aantal publicaties grondig wordt ingegaan op de bestaande sekseverschillen op vlak van adolescentie, zelfbeeld, delinquentie en de samenhang tussen de twee laatstgenoemde concepten. Tot slot spelen huidige preventie- en/of behandelmethodieken van externaliserende problemen vandaag de dag reeds in op het zelfbeeld, weliswaar vertrekkend vanuit uiteenlopende visies op de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie. Dit alles noopt ons tot verder wetenschappelijk onderzoek.

HOOFDSTUK III. METHODOLOGIE

1 Steekproef

De relatie tussen zelfbeeld en delinquentie wordt bestudeerd in een steekproef van Vlaamse, schoolgaande adolescenten uit het Algemeen Secundair Onderwijs (ASO), Technisch Secundair Onderwijs (TSO), Beroeps Secundair Onderwijs (BSO) en Kunst Secundair Onderwijs (KSO). In het totaal verwachtten we de deelname van 860 leerlingen. Op het moment dat de vragenlijsten werden afgenomen, waren er 51 afwezig en waren er 11 leerlingen die van hun ouders geen toestemming hadden gekregen om deel te nemen aan het onderzoek. Dit leverde een totaal op van 798 leerlingen die de vragenlijst effectief hebben ingevuld. Tijdens de bevraging van deze adolescenten ($N = 798$) bleek dat 7 leerlingen over onvoldoende kennis van het Nederlands beschikten om de vragen naar behoren te beantwoorden, met onvolledig ingevulde vragenlijsten als gevolg. Deze 7 jongeren werden uit de analyse verwijderd. Bovendien waren er 81 jongeren die de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA) en/of de delinquentievragenlijst foutief of onvolledig hadden ingevuld. Aangezien zelfbeeld en delinquentie de centrale variabelen vormen van dit onderzoek, werden ook deze 81 personen uit de analyse verwijderd. Dit alles resulteerde in een definitieve onderzoeksgroep van 710 schoolgaande adolescenten.

Teneinde een zicht te krijgen op een eventueel verband tussen socio-demografische kenmerken en de verwijdering uit de analyse, werd een dichotome variabele gecreëerd met volgende niveaus: 0 = verwijderd uit de analyse; 2 = opgenomen in de analyse. De jongeren die uit de analyse verwijderd werden ($N = 88$), verschillen significant met de adolescenten in de uiteindelijke steekproef ($N = 710$) op vlak van onderwijsvorm ($\chi^2(3) = 20.97, p = .000$) en leeftijd ($r_{pb} = .15, p = .000$). Jongeren uit het BSO hadden het meest kans om uit de analyse verwijderd te worden, in vergelijking met deze uit het ASO, TSO en KSO. Hoe jonger de adolescent bovendien was, hoe waarschijnlijker dat hij uit de analyse verwijderd zou worden. Op vlak van geslacht zien we geen significant verschil tussen beide groepen ($\chi^2(1) = 1.70, p = .192$). Een overzicht van het verband tussen deze socio-demografische kenmerken en de verwijdering uit de analyse is terug te vinden in Tabel 1 (zie bijlage 6).

In deze scriptie streefden we ernaar een steekproef te selecteren die een goede afspiegeling vormt van de totale populatie van Vlaamse adolescenten. Bij het voeren van onderzoek in de normale populatie is het van cruciaal belang om een ruime en gevarieerde groep van schoolgaande jongeren te bereiken. Wetenschappelijk onderzoek onderschrijft het belang van voldoende variatie op vlak van sekse, leeftijd, onderwijsvorm, onderwijsnet en stedelijkheidsgraad (e.g. Treffers et al., 2002; van der Laan & Blom, 2005). Bovendien stelt men dat een dergelijke manier van sampling de kans op clustereffecten in zekere mate reduceert. Een clustereffect doet zich namelijk voor wanneer er bijvoorbeeld onvoldoende variatie is op vlak van de graden of het geslacht. In zo'n geval zullen respectievelijk bepaalde leeftijds- of genderspecifieke problemen meer tot uiting komen in de onderzoeksgroep. Dit zal

bijgevolg een negatieve invloed hebben op de representativiteit van de steekproef. Dergelijke clustereffecten dient men dan ook zoveel mogelijk te voorkomen (van der Laan & Blom, 2006).

Bovenstaande argumenten indachtig, streefden we bij het selecteren van de secundaire scholen voor onze steekproef naar voldoende variatie wat betreft de volgende aspecten: (i) de graden (eerste, tweede of derde graad) en de onderwijsvormen (ASO, TSO, BSO of KSO) die in een school aangeboden worden; (ii) het geslacht van de schoolpopulatie (overwegend meisjes of jongens); (iii) de vestigingsplaats (eerder stedelijk of eerder landelijk gelegen); en (iv) het onderwijsnet. In wat volgt, bespreken we deze aspecten stuk voor stuk.

Ten eerste beoogden we voldoende variatie op vlak van de graden en de onderwijsvormen. De steekproef bevat leerlingen van het eerste tot en met het zesde middelbaar. De deelnemers komen bovendien uit verschillende onderwijsvormen. De leerlingen die ASO volgen, zijn afkomstig uit het Koninklijk Atheneum Erasmus, het Koninklijk Atheneum Mariakerke, het Sint-Paulusinstituut en de Provinciale Middenschool Gent. Het gaat hier onder andere om de studierichtingen humane wetenschappen, Latijn en economie. De laatstgenoemde school leverde ook leerlingen uit het BSO, met als studierichting haarzorg. De deelnemers van de Provinciale Middenschool - het Provinciaal Technisch Instituut te Eeklo volgen allen TSO, onder andere de richtingen industriële wetenschappen, elektromechanica, elektrische installatietechnieken en mechanische technieken. De leerlingen uit het Instituut voor Muziek en Dans (MUDA) volgen allen KSO, met zowel dans- als muziekrichtingen in de steekproef.

Ten tweede streefden we in onze steekproef een evenwichtige verdeling na op vlak van geslacht. Een recente scriptie wordt gekenmerkt door een steekproef met opvallend meer meisjes (N = 512) dan jongens (N = 195) (Planckaert, 2010). Aangezien we in deze scriptie geïnteresseerd zijn in de eventuele geslachtsverschillen op vlak van de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie, werden er extra inspanningen geleverd om tot een meer evenwichtige verdeling te komen. Dit resulteerde in een steekproef met 55.1% (N = 391) meisjes en 44.9% (N = 319) jongens.

Ten derde hadden we aandacht voor de vestigingsplaats van de scholen. Van de twintig gecontacteerde scholen waren er zes bereid om mee te werken aan het onderzoek. Drie van de zes scholen zijn stedelijk gelegen, meer bepaald in het centrum van Gent (het MUDA en de Provinciale Middenschool) en in Eeklo (de Provinciale Middenschool - het Provinciaal Technisch Instituut). Twee scholen situeren zich in de randgemeenten van Gent: het Koninklijk Atheneum in Mariakerke en het Sint-Paulusinstituut in Zwijnaarde en in Sint-Denijs-Westrem. De zesde school, het Koninklijk Atheneum Erasmus in De Pinte, is eerder landelijk gelegen.

Ten vierde hadden we aandacht voor het onderwijsnet van de scholen. Drie van de zes scholen zijn gemeenschapsscholen: het MUDA in Gent, het Koninklijk Atheneum Erasmus in De Pinte en het Koninklijk Atheneum in Mariakerke. De Provinciale Middenschool - het Provinciaal Technisch Instituut te Eeklo en de Provinciale Middenschool te Gent vallen onder het gesubsidieerd officieel onderwijs. Het Sint-Paulusinstituut, in Zwijnaarde en in Sint-Denijs-Westrem, is dan weer een school binnen het gesubsidieerd vrij onderwijs.

In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de socio-demografische kenmerken van de deelnemers. De leeftijd van de participanten varieert tussen 10.54 en 20.11 jaar, met als gemiddelde leeftijd 15.01 jaar (SD = 1.99). Van alle jongeren uit onze steekproef zit 69.9% (N = 496) in het ASO, 13.8% (N = 98) is afkomstig uit het KSO, 11.5% (N = 82) komt uit het TSO en 4.8% (N = 34) volgt les in het BSO. Wat de nationaliteit betreft, is 91.5% (N = 650) van de deelnemers van Belgische origine. De overige 8.0% (N = 57) is niet van Belgische afkomst. Voor 0.5% (N = 3) van de respondenten ontbreken de gegevens met betrekking tot de nationaliteit. De SES, gemeten op basis van het beroep van de ouders, is laag bij 14.4% (N = 102) van de participanten. De overige 26.5% (N = 188) en 49.7% (N = 353) komen respectievelijk uit een gezin met een middelmatige en een hoge SES. Voor 9.4% (N = 67) van de respondenten ontbreken de gegevens met betrekking tot de SES.

Tabel 1 Socio-demografische kenmerken

	Totaal (N = 710) N (%)	Jongens (N = 319) N (%)	Meisjes (N = 391) N (%)
Leeftijd ($\bar{x}$ en SD)	15.01 (1.99)	14.93 (1.98)	15.08 (2.00)
ASO	496 (69.9)	204 (63.9)	292 (74.7)
KSO	98 (13.8)	29 (9.1)	69 (17.6)
TSO	82 (11.5)	81 (25.4)	1 (0.3)
BSO	34 (4.8)	5 (1.6)	29 (7.4)
Belgische origine	650 (91.5)	297 (93.1)	353 (90.3)
Niet-Belgische origine	57 (8.0)	21 (6.6)	36 (9.2)
Lage SES	102 (14.4)	54 (16.9)	48 (12.3)
Middelmatige SES	188 (26.5)	95 (29.8)	93 (23.8)
Hoge SES	353 (49.7)	151 (47.3)	202 (51.7)

2 Procedure

Om de gewenste doelgroep van schoolgaande jongeren te bereiken, deden we beroep op verschillende scholen. De directie van twintig scholen ontving per mail een introductiebrief (zie bijlage 1) waarin de omvang, het doel van het onderzoek en de vraag naar medewerking werden toegelicht. Na het rondsturen van deze brief, werd er telefonisch contact met hen

opgenomen om hun interesse voor het onderzoek na te gaan. Zes scholen waren bereid tot medewerking. Met elk van hen werd er vervolgens een afspraak gemaakt voor het doornemen van de vragenbundel, het selecteren van de klassen, het maken van concrete afspraken, ... De directie ontving op dat moment ook de informed consent formulieren voor de ouders (zie bijlage 2), die de leerlingen zouden meenemen naar huis. Enkel indien de ouders niet instemden met de deelname van hun zoon of dochter dienden zij het strookje aan de leerkracht terug te bezorgen. Bij aanvang van de afname werd de onderzoekster vervolgens op de hoogte gebracht om welke leerlingen het precies ging.

De afname ging van start met een klassikale introductie omtrent de inhoud en het doel van het onderzoek. De vertrouwelijkheid en de anonimiteit van het onderzoek werden gegarandeerd. Er werd uitdrukkelijk vermeld dat er geen informatie zou worden doorgegeven aan hun ouders, de leerkrachten, de politie, ... De leerlingen dienden enkel hun naam in te vullen op het eerste blad van de bundel, alsook op het informed consent formulier (zie bijlage 3). Er werd hen verzekerd dat hun naam bij de verwerking van de gegevens zou worden losgekoppeld van hun persoonlijke antwoorden en steeds zou worden vervangen door een nummer. Op het informed consent formulier konden de jongeren hun vrijwillige deelname aan het onderzoek bevestigen en ondertekenen.

Pas indien de leerlingen de informed consent doorgenomen en ondertekend hadden, konden ze van start gaan met het invullen van de vragenlijst. Dit gebeurde klassikaal, in stilte en duurde ongeveer een lesuur. De jongeren werden zoveel mogelijk apart gezet in functie van een rustig verloop en om te vermijden dat ze elkaars antwoorden zouden kunnen lezen. Gedurende de afname was de onderzoekster, en in sommige gevallen ook een leerkracht, in het lokaal aanwezig. De vragen werden, wegens tijdsgebrek, niet klassikaal overlopen. Door de continue aanwezigheid van de onderzoekster hadden de leerlingen wel steeds de mogelijkheid om vragen te stellen bij onduidelijkheden. De jongeren werden tussendoor door de onderzoekster meermaals aangespoord om dit ook effectief te doen. Wanneer bleek dat bepaalde vragen systematisch terugkeerden, bijvoorbeeld vragen met betrekking tot de betekenis van bepaalde woorden of het opzet van een bepaalde vragenlijst, werden deze klassikaal behandeld om verdere misverstanden of onduidelijkheden te vermijden.

3 Instrumenten

In wat volgt, lichten we in eerste instantie de verschillende instrumenten toe die werden ingezet in functie van de operationalisering van zelfbeeld en delinquentie. In tweede instantie omschrijven we de vragenlijst met betrekking tot de socio-demografische kenmerken.

3.1 *Zelfbeeld*

Omschrijving vragenlijst

In deze scriptie wordt ‘zelfbeeld’ gemeten door middel van de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA), de Nederlandstalige bewerking, veeleer dan louter een vertaling, van Harter’s Self Perception Profile for Adolescents (SPPA) uit 1988 (Treffers et al., 2002). Deze vragenlijst vormt een uitbreiding, afgestemd op adolescenten, van de Competentie Belevingsschaal voor Kinderen (CBSK) uit 1997 en is genormeerd voor Vlaamse en Nederlandse jongeren van 12 tot en met 18 jaar (Treffers et al., 2002). De CBSA bevat 35 items en meet op een gestandaardiseerde wijze de competentiebeleving op zes specifieke gebieden (schoolvaardigheden - sociale acceptatie - sportieve vaardigheden - fysieke verschijning - gedragshouding - hechte vriendschap), alsook het globaal gevoel van eigenwaarde zoals beoordeeld door de adolescent zelf (Vermeiren, 2004). De keuze en de inhoud van de subschalen is gebaseerd op kennis over de specifieke levensdomeinen die in de adolescentie een belangrijke rol spelen, rekening houdend met de overheersende cultuur waarin de adolescenten opgroeien. Elke schaalscore wordt vormgegeven door 5 van de 35 items (Treffers et al., 2002). Een overzicht van de zeven schalen, een korte typering en de bijhorende items is terug te vinden in bijlage 4.

Er bestaat een belangrijk verschil tussen de meting van competenties versus competentiebeleving (respectievelijk vormgegeven door bijvoorbeeld de vraag “Kun je een tekst schrijven zonder spellingsfouten?” versus “Ben je goed in taal?”) (Byrne, 1996). In het eerste geval beoordeelt de adolescent zichzelf ten aanzien van een vastgestelde norm. In het tweede geval dient de adolescent zich te vergelijken met anderen (een externe vergelijking) of met de eigen prestaties op andere gebieden (een interne vergelijking), alvorens de vraag te kunnen beantwoorden. De CBSA meet de competentiebeleving, maar tracht de invloed van de interne vergelijkingen uit te sluiten door de adolescent expliciet te vragen zich te vergelijken met anderen (Treffers et al., 2002). De CBSA wordt dan ook gekenmerkt door de niet zo gangbare wijze van bevraging. Telkens worden er twee complementaire stellingen (een negatieve versus een positieve) tegelijk aangeboden. Elke stelling omschrijft een groep jongeren (bijvoorbeeld: “Sommige jongeren zijn goed in sport” versus “Andere jongeren vinden dat ze niet goed zijn in sport”). De respondent mag telkens slechts voor één van de stellingen een score geven. Hij dient namelijk in eerste instantie te kiezen tot welke groep hij behoort. In tweede instantie dient hij aan te geven helemaal of een beetje tot die groep te behoren. Deze formulering van de vragen heeft verschillende voordelen. Een eerste voordeel is dat een dergelijke manier van bevragen de kans op sociaal wenselijke antwoorden reduceert. Door telkens twee complementaire stellingen te presenteren, krijgt de adolescent namelijk de idee dat de helft van de adolescenten tot de eerste en de andere helft tot de tweede groep behoort. Een tweede voordeel is dat ook de tendens om zonder meer instemmend te antwoorden, wat vaak het geval is wanneer er slechts één stelling wordt aangeboden, gereduceerd wordt door het aanbieden van complementaire stellingen. Ten derde merken we

op dat items waarbij de eerste stelling verwijst naar een hoge competentiebeleving afgewisseld worden met items waarbij de eerste stelling verwijst naar een lage competentiebeleving. Op die manier tracht men de tendens om extreme antwoorden te geven enigszins te beperken (Treffers et al., 2002).

Psychometrische eigenschappen

In wat volgt, worden de psychometrische eigenschappen, die het gebruik van de CBSA in wetenschappelijk onderzoek ondersteunen, kort toegelicht. Op vlak van de factorstructuur werd er ten eerste onderzoek gevoerd naar de goodness-of-fit van het zesfactoren-model, de opdeling van de items in zes specifieke domeinen van competentiebeleving (Treffers et al., 2002). Uit dit onderzoek blijkt dat het zesfactoren-model matig ($GFI = .894$; $TLI = .877$; $RMR = .053$; $\chi^2/df (= 817.44/374) = 2.19$) tot goed ($RMSEA = .042$) past bij de gegevens van de Vlaamse onderzoeksgroep, indien de respondenten met veel extreme scores buiten beschouwing worden gelaten. Ten tweede werd de interne consistentie van de schalen nagegaan, met name of de items van eenzelfde subschaal hetzelfde meten. Indien de respondenten met veel extreme scores opnieuw buiten beschouwing worden gelaten, is de waarde van Cronbach's α voor alle schalen in de Vlaamse onderzoeksgroep (met uitzondering van de schaal 'schoolvaardigheden') groter dan .70, wijzend op een acceptabele interne consistentie (Treffers et al., 2002). Op vlak van de stabiliteit van de CBSA-schaalscores levert onderzoek in de Nederlandse onderzoeksgroep bewijs voor een hoge test-hertest-betrouwbaarheid (Pearson correlaties van .67 tot .87) en een hoge stabiliteit over een onderzoeksperiode van drie tot vijf weken (Treffers et al., 2002). Dit wijst erop dat de CBSA relatief stabiele eigenschappen meet. Op vlak van de begripsvaliditeit wijst onderzoek in een Nederlandse en Vlaamse steekproef op de verwachte negatieve correlaties (van zwak ($r = -.00$), over matig sterk ($r = -.36$), tot sterk ($r = -.64$)) tussen de CBSA-schaalscores en de scores op vragenlijsten die peilen naar angst, depressie en lichamelijke klachten (Van den Bergh, Ackaert & DeRycke, in Treffers et al., 2002; Van Hoorn & Weitjens, in Treffers et al., 2002; Kolff & Leydens, in Treffers et al., 2002). Deze resultaten zijn ondersteunend voor de begripsvaliditeit van de competentiebelevingsschalen van de CBSA (Treffers et al., 2002). Op basis van bovenstaande psychometrische eigenschappen, kunnen we concluderen dat de CBSA een bruikbaar instrument is.

CBSA scoring

De scoring vindt plaats op een vierpuntschaal van minst tot meest competent. De adolescent die zich helemaal of een beetje rekent tot de groep die een lage competentiebeleving bezit, krijgt respectievelijk de score 1 of 2. De adolescent die zich een beetje of helemaal rekent tot de groep die een hoge competentiebeleving bezit, krijgt respectievelijk de score 3 of 4. Men bekomt de schaalscore door de scores op de 5 bijhorende

items (zie bijlage 4) op te tellen. Op die manier krijgt men telkens een score van 5-20, waarbij het intervalniveau verondersteld mag worden (Treffers et al., 2002). Voor het vergelijken van groepen maakt men gebruik van de ruwe scores. De percentielen kunnen dan weer gebruikt worden voor het interpreteren van individuele scores. We dienen hier nog op te merken dat de CBSA geen totaalscore genereert. Dit is te kaderen binnen de theoretische achtergrond, die de basis vormde bij de ontwikkeling van deze vragenlijst. Zoals reeds toegelicht in het eerste hoofdstuk, vertrekt men bij de CBSA vanuit een multidimensionaal model van zelfbeeld. In tegenstelling tot de hiërarchische modellen, gaat men hierbij niet op zoek naar een hogere-orde-factor of een overkoepelend zelfbeeld (Treffers et al., 2002). In deze scriptie hanteren we bijgevolg telkens de ruwe scores per subschaal.

Invullen van de vragenlijst in deze scriptie

Een groot aantal jongeren (N = 68) vulde de CBSA foutief of onvolledig in en diende bijgevolg verwijderd te worden uit de analyse. Bij een minimum van 3 van de 5 correct ingevulde items per subschaal werd alsnog een subscore berekend, dit aan de hand van volgende formule: (som van de ingevulde itemscores / aantal ingevulde items) x 5 (Youthinmind, 2006). Een veelvoorkomende fout bestond eruit dat de respondent per item systematisch twee, in plaats van slechts één, van de vier hokjes aankruiste.

3.2 *Delinquentie*

Omschrijving vragenlijst

In deze scriptie brengen we de variabele delinquentie in kaart aan de hand van de delinquentievragenlijst van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) (van der Laan & Blom, 2006). Deze vragenlijst omvat, met zijn 36 delictitems, slechts een beperkt aantal delicten. Het is namelijk onmogelijk om alle strafbaar gestelde gedragingen te meten. Er worden zowel lichte en frequent gepleegde delicten als zwaardere vormen van criminaliteit gemeten. Zeer ernstige feiten (zoals moord) worden echter niet opgenomen omwille van onderstaande drie redenen. Ten eerste blijkt uit onderzoek dat jongeren die dergelijke delicten plegen nauwelijks voorkomen in een representatieve steekproef. Ten tweede is er een sterke twijfel of deze feiten zouden gemeld worden. Ten derde schrikt een vraag naar dergelijke delicten de jongeren mogelijk af, met een negatieve invloed op de validiteit als gevolg (van der Laan & Blom, 2005). De 36 delictitems worden door van der Laan & Blom (2006) opgedeeld in zeven delictscategorieën. In dit onderzoek baseren we ons echter op de opdeling in twee delictscategorieën, met name de vermogensdelicten (11 items) en de geweldsdelicten (18 items), zoals deze door Vermeiren et

al. (2004) gemaakt wordt. Een overzicht van deze categorieën en de bijhorende items is terug te vinden in bijlage 5.

De vragenlijst bevraagt de 36 delictitems aan de hand van ja-nee vragen (de ooit-vragen), telkens beginnend met de gestandaardiseerde zin “Heb je (ooit) weleens ...”. Indien de respondent hierop ja antwoordt, wordt er gevraagd de leeftijd van aanvang van het plegen van het delict en de frequentie gedurende de voorafgaande twaalf maanden in te vullen. In de methodologie wordt een dergelijke manier van bevraging aangeduid met de term ‘fill in the blank’ (Marchant, 2006). De ooit-vraag wordt gebruikt als filtervraag met als doel het opgeven van delicten te faciliteren. Wat de vervolgvraag betreft, blijkt uit de literatuur dat twaalf maanden een geschikte referentieperiode is. Zowel een te lange als een te korte referentieperiode kunnen namelijk zorgen voor ongewenste geheugeneffecten (van der Laan & Blom, 2005).

Psychometrische eigenschappen

Aangezien we in deze scriptie geïnteresseerd zijn in delinquentie bij schoolgaande jongeren opteerden we voor het gebruik van zelfrapportage. Deze keuze wordt ondersteund door Enzmann en Podana (2010) en van der Laan en Blom (2005) die stellen dat zelfrapportage een voldoende valide en betrouwbaar beeld kan geven. Het biedt een inzicht in delinquent gedrag dat onbekend is bij de politie, zeker met betrekking tot minder ernstige delicten, en vormt op die manier een belangrijke aanvulling op officiële statistieken (e.g. Jakobs, Ferwerda & Beke, 2006). De zonet vernoemde sterktes van de zelfrapportage lijken echter enkel te gelden wanneer men gebruikmaakt van vragenlijsten waarbij er geen personen meekijken terwijl het wordt ingevuld, zoals in deze scriptie het geval was (van der Laan & Blom, 2005).

Gezien het gebrek aan onderzoek en informatie met betrekking tot de psychometrische eigenschappen van de WODC-delinquentievragenlijst, beperken we ons, in wat volgt, tot het toelichten van de bruikbaarheid van deze vragenlijst. In 2004 werd de vragenlijst onderzocht op zijn bruikbaarheid bij de beoogde doelgroep, met name Nederlandse adolescenten (van der Laan & Blom, 2006). Het beoogde doel van deze kritische evaluatie was om na te gaan in welke mate de vragen begrijpelijk waren en aansloten bij de belevingswereld van de adolescenten. Naar aanleiding van deze evaluatie werd een deel van de items aangepast, voornamelijk in functie van een meer hedendaagse en duidelijke formulering. Bovendien werden enkele items toegevoegd in functie van een meer evenwichtige verdeling in de verschillende delictscategorieën (zoals bijvoorbeeld vragen over zedendelicten, enkele agressiedelicten en delicten met betrekking tot discriminatie) (van der Laan & Blom, 2006). De hierboven vermelde gegevens ondersteunen de actuele bruikbaarheid van de WODC-delinquentievragenlijst bij de adolescente doelpopulatie van deze scriptie.

Operationalisering variabelen

In dit onderzoek hanteren we, afhankelijk van de onderzoeksvraag, verschillende delinquentievariabelen. Voor de onderzoeksvraag die peilt naar de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren (cf. onderzoeksvraag 2) maken we gebruik van dichotome variabelen die aangeven of een individu (i) ooit een delict pleegde (totaalscore: 29 items); (ii) ooit een vermogensdelict pleegde (subscore 1: 11 items); en (iii) ooit een geweldsdelict pleegde (subscore 2: 18 items). Voor de onderzoeksvraag die peilt naar het verband tussen zelfbeeld en delinquentie (cf. onderzoeksvraag 3) hanteren we enkel de dichotome subscores, met name voor vermogens- en geweldsdelicten.

Invullen van de vragenlijst in deze scriptie

De zonet vermelde operationalisering van delinquentievariabelen werd mede ingegeven door het feit dat een groot aantal vragen met betrekking tot de frequentie in de afgelopen twaalf maanden woordelijk werd ingevuld (zoals bijvoorbeeld “elke dag”, “af en toe”, “veel”) waardoor de specifieke frequentie, uitgedrukt in een getal, ongekend bleef. Dit zorgt ervoor dat we in deze scriptie geen betrouwbare uitspraken kunnen doen over de frequentie van delinquentie in de afgelopen twaalf maanden (binnen een bepaalde categorie). Bovendien waren er een aantal jongeren ($N = 14$) die deze vragenlijst onvolledig hadden ingevuld en bijgevolg dienden verwijderd te worden uit de analyse.

3.3 Socio-demografische kenmerken

Om een zicht te krijgen op de socio-demografische kenmerken van de participanten maakten we gebruik van een socio-demografische vragenlijst. In deze vragenlijst, die eerder werd gebruikt in diverse studies (e.g. Colins, Vermeiren, Schuyten & Broekaert, 2009; Vreugdenhil, Vermeiren, Wouters, Doreleijers & van den Brink, 2004), wordt er gepeild naar de schoolse, familiale, economische en materiële situatie van de jongeren. Zo worden er bijvoorbeeld vragen gesteld over de schoolloopbaan, de inwonende gezinsleden, het diploma en het beroep van beide ouders, de nationaliteit, de ouder-kindrelatie en de financiële en materiële leefomstandigheden.

De vragenlijst omvat verschillende soorten vragen. Aan de respondent wordt gevraagd om telkens één, en in bepaalde gevallen twee, van de antwoordmogelijkheden te omcirkelen. Sommige vragen worden gesteld onder de vorm van ja-nee vragen. Anderen zijn opgebouwd volgens een 4-punt Likert schaal, waarbij elke antwoordmogelijkheid een precieze betekenis heeft (all-points-anchored) (Marchant, 2006). Bij de vragen met betrekking tot het beroep van

de ouders en het economische kapitaal krijgt de jongere bovendien de mogelijkheid om aan te geven dat hij het antwoord op de vraag niet kent.

De SES werd bepaald op basis van het beroep van de ouders. We maakten een onderscheid tussen gezinnen met (i) een lage SES (beide ouders zijn werkloos, invalide, gepensioneerd, overleden of werken als (on)geschoolde arbeider); (ii) een middelmatige SES (de ene ouder behoort tot de groep met een lagere SES, de andere tot de groep met een hogere SES); en (iii) een hoge SES (beide ouders werken als bediende, kaderlid, zelfstandige of oefenen een vrij beroep uit).

4 Data-analyse

Voor de statistische analyses maakten we in deze scriptie gebruik van SPSS 16.0 (Statistical Package for the Social Sciences). Voor alle analyses beschouwden we p-waarden (Sig.) kleiner dan $\alpha = .05$ als significant. Per onderzoeksvraag werden de analyses allereerst uitgevoerd voor de totale steekproef ($N = 710$), gevolgd door afzonderlijke analyses voor jongens ($N = 319$) en meisjes ($N = 391$). Voor bepaalde analyses (e.g. een multivariate variantieanalyse (MANOVA)) dient er sprake te zijn van normaliteit en homogeniteit van varianties. De meeste subscores van zelfbeeld voldoen niet aan deze voorwaarden. Gezien de grootte van de steekproef ($N = 710$) verwachten we echter, op basis van de centrale limietstelling (Field, 2009; Marchant, 2007; Moerkerke, 2009; Schuyten, 2008), geen problemen.

Voor onderzoeksvraag 1 ('Hoe hoog of hoe laag is het zelfbeeld van schoolgaande jongeren?') werd voor elk van de zeven subschalen van zelfbeeld de gemiddelde score (mean) en de standaarddeviatie (SD) opgevraagd. Aan de hand van een multivariate variantieanalyse (MANOVA), met zeven afhankelijke variabelen (schoolvaardigheden, sociale acceptatie, sportieve vaardigheden, fysieke verschijning, gedragshouding, hechte vriendschap, gevoel van eigenwaarde) (intervalniveau) en één onafhankelijke variabele (geslacht) (nominaal niveau), testten we de nulhypothese dat de gemiddelde subscores voor zelfbeeld niet verschillen naargelang het geslacht. Voor de multivariate analyse, met name de invloed van geslacht op het geheel van afhankelijke variabelen, baseerden we ons op de output van de 'Multivariate Tests', meer bepaald op de teststatistiek Wilks' Lambda. Voor de univariate follow-up analyses, met name de invloed van geslacht op de afzonderlijke afhankelijke variabelen, baseerden we ons dan weer op de output van de 'Tests of Between-Subjects Effects'.

In functie van onderzoeksvraag 2 ('Wat is de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren?') werd een frequentietabel opgevraagd voor de totaalscore van delinquentie, alsook

voor de subscores voor vermogens- en geweldsdelicten. Voor het berekenen van de samenhang tussen geslacht en delinquentie (twee categorische variabelen) werd gebruikgemaakt van kruistabellen (Field, 2009).

Onderzoeksvraag 3 ('Wat is het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten bij schoolgaande jongeren?') werd op twee manieren onderzocht, resulterend in drie specifieke onderzoeksvragen (3a, 3b en 3c).

Ten eerste onderzochten we het verband tussen zelfbeeld en delinquentie aan de hand van bivariate correlaties. Voor onderzoeksvraag 3a ('In welke mate zijn de subtypes van zelfbeeld gecorreleerd met vermogens- en geweldsdelicten?') werden de correlaties berekend tussen de subscores voor zelfbeeld en de scores voor vermogens- en geweldsdelicten. Gezien het hier telkens gaat om het verband tussen een continue variabele (zelfbeeld) en een dichotome variabele (vermogens- en geweldsdelicten) maakten we gebruik van de punt-biseriële correlatiecoëfficiënt (r_{pb}) (Field, 2009). De dichotome variabele bestaat telkens uit volgende niveaus: 0 = nooit gepleegd; 2 = ooit gepleegd. Deze codering is belangrijk in functie van de interpretatie van de richting van de correlaties.

Ten tweede onderzochten we het verband tussen zelfbeeld en delinquentie aan de hand van multivariabele logistische regressie. Bij onderzoeksvragen 3b en 3c ('In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van vermogens- en geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten?') trachtten we het effect na te gaan van één continue predictor (bijvoorbeeld schoolvaardigheden) (intervalniveau) op één categorische uitkomst (bijvoorbeeld vermogensdelicten) (een nominale variabele met 2 niveaus), terwijl gecontroleerd werd op andere subtypes van zelfbeeld en covariaten. We deden dit aan de hand van multivariabele logistische regressie, afzonderlijk voor vermogens- en geweldsdelicten. Hierbij werden alle subtypes van zelfbeeld, alsook de socio-demografische covariaten gelijktijdig ingevoerd in het model. We maakten gebruik van de Wald test om per predictor te toetsen of deze al dan niet uit het model kon worden weggelaten. Concreet toetsten we de nulhypothese 'odds ratio (OR) = 1' tegenover de alternatieve hypothese 'OR $\neq$ 1'. De nulhypothese werd verworpen bij een p-waarde (Sig.) kleiner dan $\alpha = .05$. Voor het interpreteren van de richting van het effect, keken we telkens naar de waarde van de OR. Bij een OR groter dan 1 is er sprake van een positief verband. Een OR kleiner dan 1 vormt dan weer een aanwijzing voor een negatief verband (Moerkerke, 2009). Voorafgaand aan deze logistische regressie werd de multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen nagegaan. Gezien geen van de Pearson correlaties groter is dan $r = .80$ kunnen we stellen dat er geen sprake is van multicollineariteit (Field, 2009). Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk vier, waar we ingaan op de onderzoeksresultaten. Tenslotte dienden we, gezien het in deze scriptie gaat om een niet-experimentele studie, te corrigeren voor de vermoede effecten van niet-bedoelde variabelen (Moerkerke, 2009). Gebaseerd op eerder onderzoek (e.g. Treffers et al., 2002; van der Laan & Blom, 2005), maakten we een selectie van plausibele covariaten. Voor het berekenen van de samenhang tussen twee continue variabelen (e.g. zelfbeeld en leeftijd) werd gebruikgemaakt van Pearson correlaties (r). Voor het berekenen van de samenhang tussen een continue variabele (e.g. zelfbeeld) en

een dichotome variabele (e.g. geslacht) werd gebruikt gemaakt van punt-biseriële correlaties (r_{pb}). De variabele SES (3 niveaus: laag, gemiddeld en hoog) en onderwijsvorm (4 niveaus: ASO, TSO, BSO en KSO) werden in functie daarvan gedichotomiseerd (lage versus gemiddelde of hoge SES; ASO versus niet-ASO). Voor het berekenen van de samenhang tussen twee categorische variabelen (e.g. vermogensdelict en geslacht), tot slot, werd gebruikgemaakt van kruistabellen (Field, 2009). Op basis van de verbanden tussen de geselecteerde socio-demografische kenmerken (geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES) en zelfbeeld en delinquentie werd besloten de vijf vermelde covariaten op te nemen in de verdere analyses. Op de variabele leeftijd na, werden alle covariaten gehercodeerd aan de hand van dummy-codering, met telkens het laatste niveau als referentiecategorie (geslacht: vrouw; onderwijsvorm: KSO; origine: niet-Belgische origine; SES: hoge SES).

5 Onderzoeksvragen

In deze studie staan volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe hoog of hoe laag is het zelfbeeld van schoolgaande jongeren?
2. Wat is de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren?
3. Wat is het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten bij schoolgaande jongeren?
  - a. In welke mate zijn de subtypes van zelfbeeld gecorreleerd met vermogens- en geweldsdelicten?
  - b. In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van vermogensdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten?
  - c. In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten?

HOOFDSTUK IV. RESULTATEN

1 Hoe hoog of hoe laag is het zelfbeeld van schoolgaande jongeren? (cf. onderzoeksvraag 1)

Tabel 2 biedt een overzicht van de scores die schoolgaande jongeren gemiddeld halen op elk van de zeven CBSA-schalen. Wat betreft de totale steekproef variëren de gemiddelde subscores tussen 13.00 en 17.04. Wanneer we de zeven subschalen onderling vergelijken, zien we dat de schaal van de hechte vriendschap de hoogste gemiddelde score heeft ($\bar{x} = 17.04$), gevolgd door sociale acceptatie ($\bar{x} = 15.37$), gedragshouding ($\bar{x} = 14.76$), gevoel van eigenwaarde ($\bar{x} = 14.41$), schoolvaardigheden ($\bar{x} = 13.41$) en sportieve vaardigheden ($\bar{x} = 13.01$). De schaal van de fysieke verschijning telt de laagste gemiddelde score ($\bar{x} = 13.00$).

Tabel 2 Zelfbeeld van schoolgaande jongeren en sekseverschillen inzake zelfbeeld

	Tot. steekproef (N = 710) $\bar{x}$ (SD)	Jongens (N = 319) $\bar{x}$ (SD)	Meisjes (N = 391) $\bar{x}$ (SD)	Jongens vs. Meisjes
Schoolvaardigheden	13.41 (3.17)	13.80 (3.11)	13.08 (3.19)	j>m**
Sociale acceptatie	15.37 (2.82)	15.45 (2.77)	15.31 (2.86)	
Sportieve vaardigheden	13.01 (3.90)	14.00 (3.72)	12.19 (3.86)	j>m**
Fysieke verschijning	13.00 (3.79)	13.88 (3.44)	12.28 (3.90)	j>m**
Gedragshouding	14.76 (3.56)	14.00 (3.57)	15.38 (3.45)	j<m**
Hechte vriendschap	17.04 (2.89)	17.10 (2.80)	16.97 (2.96)	
Gevoel van eigenwaarde	14.41 (3.51)	15.10 (3.12)	13.84 (3.71)	j>m**

* $p < .05$; ** $p < .01$.

J: jongens; m: meisjes.

Het geslacht heeft een significant effect op het geheel van de subscores van zelfbeeld ($F(7,702) = 16.455$, $p = .000$). Wanneer we de gemiddelde scores van de jongens en de meisjes met elkaar vergelijken, vinden we een aantal opvallende verschillen terug. Ten eerste schatten de jongens hun competenties systematisch hoger in dan de meisjes, met uitzondering van de schaal 'gedragshouding' waar we het omgekeerde resultaat terugvinden. Enkel op vlak van de sociale acceptatie en de hechte vriendschap is dit sekseverschil niet significant. Ten tweede zien we een sekseverschil op vlak van de volgorde van de zeven subscores. De gemiddelde score voor gedragshouding staat bij de jongens slechts op de vierde plaats, ten

opzichte van de zes andere subschalen van competentiebeleving. Bij de meisjes daarentegen staat de gemiddelde score voor deze subschaal heel wat hoger, met name op de tweede plaats. Van alle competenties, tenslotte, schatten de jongens hun competenties inzake schoolvaardigheden het laagst in. De meisjes schatten dan weer hun competenties inzake sportieve vaardigheden het laagst in. Een gedetailleerder overzicht van deze sekseverschillen is terug te vinden in Tabel 2 (zie bijlage 7).

2 Wat is de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren? (cf. onderzoeksvraag 2)

Tabel 3 biedt een overzicht van de prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren. Van alle jongeren uit onze steekproef geeft 65.6% aan ooit al eens een delict te hebben gepleegd. Wanneer we de twee subcategorieën van delinquentie in rekening brengen, zien we dat geweldsdelicten (56.8%) meer voorkomen dan vermogensdelicten (44.1%).

Significant meer jongens (74.6%) dan meisjes (58.3%) geven aan ooit al eens een delict te hebben gepleegd ($\chi^2(1) = 20.683$, $p = .000$). Hetzelfde geldt voor geweldsdelicten, dewelke significant meer gerapporteerd worden door jongens (72.1%) dan door meisjes (44.2%) ($\chi^2(1) = 55.537$, $p = .000$). Voor vermogensdelicten vinden we echter geen significant effect van geslacht terug ($\chi^2(1) = 2.484$, $p = .115$). Van alle jongens uit onze steekproef geeft 47.3% aan ooit een vermogensdelict te hebben gepleegd, in vergelijking met 41.4% van alle meisjes. Een gedetailleerder overzicht van deze sekseverschillen is terug te vinden in Tabel 3 (zie bijlage 8).

Tabel 3 Prevalentie van delinquentie bij schoolgaande jongeren en sekseverschillen inzake delinquentie

	Tot. steekproef (N = 710) %	Jongens (N = 319) %	Meisjes (N = 391) %	Jongens vs. Meisjes
Totale delinquentie	65.6	74.6	58.3	j>m**
Vermogensdelicten	44.1	47.3	41.4	
Geweldsdelicten	56.8	72.1	44.2	j>m**

* $p < .05$; ** $p < .01$.

J: jongens; m: meisjes.

3 Wat is het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten bij schoolgaande jongeren? (cf. onderzoeksvraag 3)

3.1 In welke mate zijn de subtypes van zelfbeeld gecorreleerd met vermogens- en geweldsdelicten? (cf. onderzoeksvraag 3a)

In Tabel 4 vinden we de punt-biseriële correlaties tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten, respectievelijk voor de totale steekproef, de jongens en de meisjes. In de totale steekproef zien we dat het plegen van vermogensdelicten significant negatief gecorreleerd is met gedragshouding ($r_{pb} = -.33$) en het gevoel van eigenwaarde ($r_{pb} = -.11$). Ook het plegen van geweldsdelicten is significant negatief gecorreleerd met gedragshouding ($r_{pb} = -.40$) en het gevoel van eigenwaarde ($r_{pb} = -.15$). Enkel het plegen van geweldsdelicten is bovendien significant negatief gecorreleerd met schoolvaardigheden ($r_{pb} = -.08$) en de fysieke verschijning ($r_{pb} = -.14$).

Tabel 4 Correlaties tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten

	Totale steekproef (N = 710)		Jongens (N = 319)		Meisjes (N = 391)	
	Verm	Gew	Verm	Gew	Verm	Gew
Sv	-.029	-.078*	-.032	-.086	-.039	-.136**
Sa	.024	-.049	-.004	-.040	.045	-.071
Sp	.008	-.035	.009	-.018	-.018	-.170**
Fv	-.045	-.140**	-.065	-.178**	-.055	-.235**
Gh	-.325**	-.397**	-.378**	-.384**	-.271**	-.351**
Hv	.034	-.014	.023	-.034	.042	-.011
Ge	-.108**	-.145**	-.089	-.150**	-.144**	-.241**

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Sv: schoolvaardigheden; Sa: sociale acceptatie; Sp: sportieve vaardigheden; Fv: fysieke verschijning; Gh: gedragshouding; Hv: hechte vriendschap; Ge: gevoel van eigenwaarde; Verm: vermogensdelicten; Gew: geweldsdelicten.

Wat de jongens betreft, zien we enkel een significant negatieve samenhang van de gedragshouding met zowel vermogens- ($r_{pb} = -.38$) als geweldsdelicten ($r_{pb} = -.38$). Enkel het plegen van geweldsdelicten is bovendien significant negatief gecorreleerd met de fysieke verschijning ($r_{pb} = -.18$) en het gevoel van eigenwaarde ($r_{pb} = -.15$).

Wat de meisjes betreft, vinden we significant negatieve correlaties tussen vermogensdelicten en de gedragshouding ($r_{pb} = -.27$) en het gevoel van eigenwaarde ($r_{pb} = -.14$). Ook het plegen van geweldsdelicten is significant negatief gecorreleerd met gedragshouding ($r_{pb} = -.35$) en het gevoel van eigenwaarde ($r_{pb} = -.24$). Enkel het plegen van geweldsdelicten is bovendien significant negatief gecorreleerd met de schoolvaardigheden ($r_{pb} = -.14$), de sportieve vaardigheden ($r_{pb} = -.17$) en de fysieke verschijning ($r_{pb} = -.24$).

Samengevat kunnen we stellen dat de significante correlaties eenduidig wijzen op een negatief verband tussen zelfbeeld enerzijds en vermogens- en geweldsdelicten anderzijds. Anders gezegd, hoe lager de adolescent de eigen competenties inschat, hoe waarschijnlijker dat hij ooit een delict heeft gepleegd. Enkel de schaal van de sociale acceptatie en de hechte vriendschap vertonen geen enkele significante correlatie met het plegen van delicten. Verder blijkt dat schoolvaardigheden, sportieve vaardigheden, fysieke verschijning, gedragshouding en het gevoel van eigenwaarde sterker gerelateerd zijn met gewelds- dan met vermogensdelicten. Tenslotte blijkt de negatieve relatie tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten algemeen beschouwd sterker bij meisjes dan bij jongens.

3.2 In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van vermogens- en geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten? (cf. onderzoeksvraag 3b en 3c)

Multicollineariteit

Voorafgaand aan de analyse werd de multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen nagegaan. In Tabel 5 krijgen we een overzicht van de bivariate Pearson correlaties tussen de scores voor zelfbeeld. De schaal van de fysieke verschijning en het gevoel van eigenwaarde correleren het sterkst met elkaar ($r = .72$). Gezien geen van de correlaties groter is dan $r = .80$ verwachten we geen problemen op vlak van multicollineariteit (Field, 2009).

Deze bevinding wordt bevestigd door de test voor multicollineariteit. Bij een Variance Inflation Factor (VIF) van 1 is er geen sprake van overlap met de andere variabelen. Een VIF groter dan 1 wijst in de richting van enige overlap, terwijl een VIF groter dan 10 wordt beschouwd als een duidelijk teken van multicollineariteit (Field, 2009; Moerkerke, 2009). Gezien geen enkele VIF-waarde groter is dan $VIF = 10$ kunnen we opnieuw concluderen dat er geen aanwijzingen zijn voor multicollineariteit. Een overzicht van alle VIF-waarden is terug te vinden in Tabel 4 (zie bijlage 9).

Tabel 5 Correlaties tussen subtypes van zelfbeeld

	Sv	Sa	Sp	Fv	Gh	Hv	Ge
Sv	-	.161**	.159**	.317**	.199**	.138**	.389**
Sa		-	.329**	.323**	.023	.491**	.419**
Sp			-	.393**	-.017	.214**	.326**
Fv				-	.137**	.224**	.720**
Gh					-	.172**	.286**
Hv						-	.351**
Ge							-

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Sv: schoolvaardigheden; Sa: sociale acceptatie; Sp: sportieve vaardigheden; Fv: fysieke verschijning; Gh: gedragshouding; Hv: hechte vriendschap; Ge: gevoel van eigenwaarde.

Covariaten

Tabel 6 en 7 tonen de verbanden tussen de socio-demografische kenmerken (geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES) en zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten. Geslacht, leeftijd, origine en onderwijsvorm vertonen een significante samenhang zowel met zelfbeeld als met delinquentie. SES is enkel significant gecorreleerd met zelfbeeld. Gezien de zonet vermelde verbanden is het niet onbelangrijk om de vijf socio-demografische kenmerken in rekening te brengen in de verdere analyses.

Tabel 6 Correlaties tussen socio-demografische kenmerken en zelfbeeld

	Sv	Sa	Sp	Fv	Gh	Hv	Ge
Geslacht	-.113**	-.025	-.231**	-.211**	.193**	-.019	-.178**
Leeftijd	-.134**	-.040	-.118**	-.108**	-.070	.075	-.115**
Onderwijsvorm	-.115**	-.083*	-.042	-.056	-.150**	-.049	-.091*
Origine	-.020	.005	-.006	.059	-.098**	-.102**	-.002
SES	.028	.022	.043	-.033	.051	.087*	.015

* $p < .05$; ** $p < .01$.

SES: socio-economische status; Sv: schoolvaardigheden; Sa: sociale acceptatie; Sp: sportieve vaardigheden; Fv: fysieke verschijning; Gh: gedragshouding; Hv: hechte vriendschap; Ge: gevoel van eigenwaarde.

Tabel 7 Verband tussen socio-demografische kenmerken en vermogens- en geweldsdelicten

	Verm			Gew		
	χ^2 (df)	Sig.	r_{pb}	χ^2 (df)	Sig.	r_{pb}
Geslacht	2.484 (1)	.115	-	55.537 (1)	.000**	-
Onderwijsvorm	5.387 (3)	.146	-	15.144 (3)	.002**	-
Origine	6.486 (1)	.011*	-	2.277 (1)	.131	-
SES	.005 (2)	.997	-	3.310 (2)	.191	-
Leeftijd	-	.000**	.362	-	.000**	.219

* $p < .05$; ** $p < .01$.

SES: socio-economische status; Verm: vermogensdelicten; Gew: geweldsdelicten; r_{pb} : punt-biseriële correlatiecoëfficiënt.

In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van vermogensdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten? (cf. onderzoeksvraag 3b)

Telkens werden vijf covariaten (geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES) opgenomen in de analyse. In de totale steekproef blijken enkel de leeftijd (Wald(1) = 66.680, $p = .000$) en de onderwijsvorm (Wald(3) = 11.084, $p = .011$) een significant effect te hebben op het plegen van vermogensdelicten. Er worden geen significante sekseverschillen teruggevonden inzake het plegen van vermogensdelicten (Wald(1) = 1.124, $p = .289$).

Tabel 8 toont aan dat wanneer we de invloeden van zelfbeeld op het plegen van vermogensdelicten nagaan, enkel het effect van gedragshouding significant is. Dit effect geldt zowel voor de totale steekproef (Wald(1) = 49.812, $p = .000$) als voor de jongens (Wald(1) = 29.319, $p = .000$) en de meisjes (Wald(1) = 18.720, $p = .000$). Er is telkens sprake van een negatief verband tussen de gedragshouding en het plegen van vermogensdelicten. Met andere woorden: de kans dat een jongen ooit een vermogensdelict heeft gepleegd, is .778 keer lager voor een jongen die de eigen gedragshouding 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven. Bij de meisjes is het effect van gedragshouding iets zwakker, in vergelijking met de jongens. De kans dat een meisje ooit een vermogensdelict heeft gepleegd, is namelijk .826 keer lager voor een meisje dat de eigen gedragshouding 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven.

Tabel 8 Logistische regressie: invloed van zelfbeeld op vermogensdelicten

	Totale steekproef (N = 710)			Jongens (N = 319)			Meisjes (N = 391)		
	Wald(1)	Sig.	OR	Wald(1)	Sig.	OR	Wald(1)	Sig.	OR
Sv	2.538	.111	1.053	1.716	.190	1.069	2.751	.097	1.078
Sa	.060	.806	1.010	.000	.986	.999	1.017	.313	1.062
Sp	.883	.347	1.026	.073	.787	1.013	2.094	.148	1.054
Fv	.519	.471	1.027	.117	.732	.980	2.412	.120	1.084
Gh	49.812	.000**	.804	29.319	.000**	.778	18.720	.000**	.826
Hv	1.058	.304	1.041	.625	.429	1.048	.098	.754	1.017
Ge	1.454	.228	.949	.163	.686	.974	3.160	.075	.893

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Sv: schoolvaardigheden; Sa: sociale acceptatie; Sp: sportieve vaardigheden; Fv: fysieke verschijning; Gh: gedragshouding; Hv: hechte vriendschap; Ge: gevoel van eigenwaarde.

Noot: er werd gecontroleerd op andere subtypes van zelfbeeld, geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES.

In welke mate heeft elk subtype van zelfbeeld een invloed op het plegen van geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten? (cf. onderzoeksvraag 3c)

Telkens werden vijf covariaten (geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES) opgenomen in de analyse. Enkel de covariaten leeftijd (Wald(1) = 25.323, $p = .000$) en geslacht (Wald(1) = 36.820, $p = .000$) blijken een significant effect te hebben op het plegen van geweldsdelicten in de totale steekproef. Ditmaal vinden we, in tegenstelling tot bij de vermogensdelicten, dus wel een significant effect van geslacht. De kans dat iemand ooit een geweldsdelict heeft gepleegd is 4.099 maal zo groot bij jongens ten opzichte van meisjes, indien alle andere predictoren constant blijven.

Tabel 9 geeft een overzicht van de resultaten van de logistische regressie van de subscores voor zelfbeeld op de scores voor geweldsdelicten voor de totale steekproef, de jongens en de meisjes. Wanneer we de invloeden van zelfbeeld op het plegen van geweldsdelicten nagaan, zien we een significante invloed van drie predictoren, met name de fysieke verschijning, de gedragshouding en de hechte vriendschap.

De significante invloed van de fysieke verschijning geldt zowel voor de totale steekproef (Wald(1) = 9.984, $p = .002$) als voor de jongens (Wald(1) = 6.883, $p = .009$) en de meisjes (Wald(1) = 4.059, $p = .044$). Er is telkens sprake van een negatief verband tussen de fysieke verschijning en het plegen van geweldsdelicten. Met andere woorden: de kans dat een jongen ooit een geweldsdelict heeft gepleegd, is .825 keer lager voor een jongen die de eigen fysieke

verschijning 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven. Bij de meisjes is het effect van fysieke verschijning iets zwakker, in vergelijking met de jongens. De kans dat een meisje ooit een geweldsdelict heeft gepleegd, is namelijk .907 keer lager voor een meisje dat de eigen fysieke verschijning 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven.

Ook de significante invloed van de gedragshouding geldt zowel voor de totale steekproef (Wald(1) = 56.717, $p = .000$) als voor de jongens (Wald(1) = 25.508, $p = .000$) en de meisjes (Wald(1) = 28.073, $p = .000$). Net zoals bij de vermogensdelicten, is er opnieuw sprake van een negatief verband tussen de gedragshouding en het plegen van geweldsdelicten. Met andere woorden: de kans dat een jongen ooit een geweldsdelict heeft gepleegd, is .748 keer lager voor een jongen die de eigen gedragshouding 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven. Ook hier is het effect van gedragshouding iets zwakker bij de meisjes, in vergelijking met de jongens. De kans dat een meisje ooit een geweldsdelict heeft gepleegd, is namelijk .798 keer lager voor een meisje dat de eigen gedragshouding 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven.

De significante invloed van de hechte vriendschap geldt enkel voor de meisjes (Wald(1) = 3.967, $p = .046$). In tegenstelling tot de voorgaande bevindingen, is er hier sprake van een positief verband tussen zelfbeeld, meer bepaald de hechte vriendschap, en het plegen van geweldsdelicten. Met andere woorden: de kans dat een meisje ooit een geweldsdelict heeft gepleegd, is 1.108 keer hoger voor een meisje dat de hechte vriendschap 1 punt hoger inschat, indien alle andere predictoren constant blijven.

Tabel 9 Logistische regressie: invloed van zelfbeeld op geweldsdelicten

	Totale steekproef (N=710)			Jongens (N=319)			Meisjes (N=391)		
	Wald(1)	Sig.	OR	Wald(1)	Sig.	OR	Wald(1)	Sig.	OR
Sv	.662	.416	1.028	2.769	.096	1.108	.031	.860	.993
Sa	.952	.329	.960	.512	.474	.949	1.038	.308	.945
Sp	.012	.911	.997	1.667	.197	1.070	1.075	.300	.965
Fv	9.984	.002**	.884	6.883	.009**	.825	4.059	.044*	.907
Gh	56.717	.000**	.779	25.508	.000**	.748	28.073	.000**	.798
Hv	2.578	.108	1.066	.034	.853	.987	3.967	.046*	1.108
Ge	1.017	.313	1.046	.682	.409	1.067	.226	.635	1.028

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Sv: schoolvaardigheden; Sa: sociale acceptatie; Sp: sportieve vaardigheden; Fv: fysieke verschijning; Gh: gedragshouding; Hv: hechte vriendschap; Ge: gevoel van eigenwaarde.

Noot: er werd gecontroleerd op andere subtypes van zelfbeeld, geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES.

HOOFDSTUK V. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In deze scriptie onderzochten we de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie in een steekproef van schoolgaande jongeren (N = 710), afkomstig uit zes Vlaamse scholen. Ten eerste gingen we na hoe hoog of hoe laag het gemiddelde zelfbeeld van de adolescenten is. Ten tweede werd de prevalentie van delinquentie bestudeerd. Ten derde onderzochten we het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten. Bovenstaande onderzoeksvragen werden telkens bestudeerd voor zowel de totale steekproef als voor de jongens en de meisjes afzonderlijk, teneinde ook een zicht te krijgen op eventuele genderspecifieke resultaten.

1 Zelfbeeld bij schoolgaande jongeren

De voorliggende studie heeft aangetoond dat de gemiddelde subscores voor zelfbeeld bij schoolgaande jongeren variëren tussen 13.00 en 17.04. Deze relatief hoge scores sluiten aan bij de bevindingen van Vettenburg et al. (2007) en Vettenburg et al. (2010) dat de grote meerderheid van de Vlaamse jongeren een positief zelfbeeld heeft. Er blijft echter wel sprake van een kleine minderheid van adolescenten met een laag zelfbeeld (Vettenburg et al., 2007; Vettenburg et al., 2010), alsook van een kleine minderheid van jongeren met een zeer hoog zelfbeeld. De door ons gerapporteerde scores liggen bovendien, met uitzondering voor de schaal van de sportieve vaardigheden bij de jongens, gemiddeld .99 hoger dan de gerapporteerde scores in de handleiding van de CBSA (Treffers et al., 2002). Dit gemiddelde verschil is opvallend groter voor de meisjes (1.22), in vergelijking met de jongens (.76). Een eerste plausibele verklaring hiervoor is dat jongeren met een hoog zelfbeeld oververtegenwoordigd zijn in onze steekproef. De door ons gerapporteerde significante correlaties tussen de onderwijsvorm en bepaalde subschalen van zelfbeeld, doen vermoeden dat dit mogelijks het geval is door de sterke vertegenwoordiging van ASO-leerlingen in onze steekproef (69.9%, N = 496). Deze verklaring wordt ondersteund door de, weliswaar niet significante, hogere scores van ASO-leerlingen ten opzichte van TSO- en BSO-studenten in de handleiding van de CBSA (Treffers et al., 2002), alsook door de bevinding van Vettenburg et al. (2010) dat jongeren van het BSO een lager zelfbeeld hebben dan jongeren van het ASO en het KSO. Het zelfbeeld van studenten van het TSO bevindt zich daartussen (Vettenburg et al., 2010). Een tweede mogelijke verklaring is dat het gaat om een effectieve toename in het zelfbeeld van adolescenten over de jaren heen, mogelijks te situeren binnen ruimere, maatschappelijke veranderingen. De studie van Twenge en Campbell (2001), die toont hoe opvallende trends in Amerikaanse culturele waarden aanleiding gaven tot het boosten van het zelfbeeld, ondersteunt de plausibiliteit van deze hypothese.

Het huidige onderzoek heeft tevens duidelijke sekseverschillen in zelfbeeld aangetoond. De jongens schatten hun competenties systematisch hoger in dan de meisjes, uitgezonderd voor de schaal 'gedragshouding' waar we het omgekeerde resultaat terugvinden. Enkel op

vlak van de sociale acceptatie en de hechte vriendschap is er geen significant sekseverschil. Deze bevindingen stemmen volledig overeen met de resultaten van het CBSA-onderzoek (Treffers et al., 2002). Andere studies rapporteren gelijkaardige sekseverschillen (e.g. Birndorf et al., 2005; Moksnes et al., 2010; Op de Beeck, 2009), al zijn er niettemin ook onderzoeken die dergelijke verschillen niet onderschrijven (Miyamoto et al., 2001).

Op basis van bovenstaande bevindingen komen we reeds tot enkele praktisch relevante bedenkingen. Ten eerste neemt het relatief hoge zelfbeeld van Vlaamse jongeren niet weg dat een kleine groep van adolescenten te kampen heeft met een laag of net een zeer hoog zelfbeeld en bijgevolg de nodige aandacht en ondersteuning behoeft (Vettenburg et al., 2007). Ten tweede is het aangewezen, zowel in wetenschappelijk onderzoek als in de praktijk, om het zelfbeeld te benaderen als een multidimensionaal gegeven, gezien de uiteenlopende gemiddeldes op de zeven subschalen van competentiebeleving en het uiteenlopende belang dat de adolescent hecht aan de verschillende gebieden. Ten derde dient men steeds de relevantie en de impact van de omgevingsfactoren in rekening te brengen, wil men een gedegen inzicht krijgen in de ontwikkeling van het zelfbeeld. Ten vierde dient men zich bewust te zijn van de opvallende sekseverschillen inzake zelfbeeld en bijgevolg van het mogelijke belang van een seksspecifieke aanpak van aan zelfbeeld gerelateerde problemen. Een verdere toelichting van relevante factoren die samengaan met zelfbeeld is terug te vinden in het derde deel van deze discussie, waar we ingaan op de covariaten.

2 Delinquentie bij schoolgaande jongeren

In verschillende publicaties vindt men ondersteuning voor de idee van delinquentie als een normaal verschijnsel in de adolescentie (e.g. Burnett et al., 2010; Crevits, 2008a; Najman et al., 2009; Pepler et al., 2010; Ruijsenaars et al., 2008). In de literatuur wordt er bovendien melding gemaakt van een toename van gewelds- ten opzichte van vermogensdelicten over de jaren heen (van der Ploeg, 2005). Tot slot worden sekseverschillen op vlak van delinquent gedrag herhaaldelijk aangetoond in onderzoek (e.g. Fagan et al., 2007; Vettenburg et al., 2007; Vettenburg et al., 2010). De resultaten van de voorliggende studie onderschrijven de zonet vermelde bevindingen stuk voor stuk.

De voorliggende studie heeft aangetoond dat 65.6% van alle schoolgaande jongeren ooit al eens een delict heeft gepleegd. Deze bevinding ligt in de lijn van de relatief hoge prevalentiecijfers in vorige studies (e.g. Kruissink & Essers, 2004; van der Laan & Blom, 2005). Dit cijfer (65.6%) ligt echter opvallend lager dan de levensprevalentie van jeugddelinquentie (72.4%) in een recent en gelijkaardig, Vlaams scholenonderzoek (Planckaert, 2010). Een mogelijke verklaring betreft de methodologische verschillen, met

name de gehanteerde vragenlijst en de selectie van bevraagde delicten. Zo dienen we op te merken dat de prevalentiecijfers zich in deze scriptie beperken tot vermogens- en geweldsdelicten. Middelenrelateerde delicten werden bijvoorbeeld, in tegenstelling tot het onderzoek van Planckaert (2010), niet opgenomen in het huidige onderzoek. Los van deze bedenking, kunnen we stellen dat de bevonden levensprevalentie van jeugddelinquentie (65.6%) de idee van delinquentie als een normaal verschijnsel in de adolescentie onderschrijft.

Bovendien zien we in deze scriptie dat geweldsdelicten (56.8%) meer voorkomen dan vermogensdelicten (44.1%). Dit ligt in de lijn van een algemene toename binnen de jeugddelinquentie van gewelds- ten opzichte van vermogensdelicten over de jaren heen (e.g. Pfeiffer, 1998). Zo stelt van der Ploeg (2005) dat het percentage geweldsdelicten binnen de jeugddelinquentie op ruim twintig jaar verdriedubbeld is, in vergelijking met een sterke daling van het percentage vermogensdelicten.

Tot slot heeft het huidige onderzoek significante sekseverschillen inzake delinquentie aangetoond. Ten eerste zien we dat significant meer jongens (74.6%) dan meisjes (58.3%) aangeven ooit al eens een delict te hebben gepleegd. Deze bevinding wordt meermaals bevestigd in voorgaand onderzoek (e.g. Fagan et al., 2007; Kruissink & Essers, 2004; van Welzenis, 2003; Vettenburg et al., 2007; Vettenburg et al., 2010). Ten tweede zien we dat dit significante verschil enkel blijkt te gelden voor gewelds- en niet voor vermogensdelicten. Opnieuw vinden we een overeenstemming met voorbije studies, waarin er sprake is van een grotere betrokkenheid van jongens in ernstige vormen van delinquentie, in vergelijking met meisjes (e.g. Cops, 2011; van der Laan & Blom, 2005). Bovenstaande bevindingen ondersteunen het belang van een seksespecifieke benadering van delinquentie, zowel in de praktijk als in de wetenschap.

3 Zelfbeeld en delinquentie bij schoolgaande jongeren

Onderzoeksvraag 3 ('Wat is het verband tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten bij schoolgaande jongeren?') werd, zoals toegelicht in hoofdstuk drie, op twee manieren onderzocht: (i) bivariate correlaties tussen zelfbeeld en delinquentie; en (ii) multivariabele logistische regressie, waarbij alle subtypes van zelfbeeld, alsook de socio-demografische covariaten gelijktijdig in het model werden ingevoerd. In wat volgt, gaan we allereerst kort in op de resultaten van de eerstgenoemde analyse. Vervolgens gaan we grondig in op de resultaten van de laatstgenoemde analyse.

3.1 Correlaties tussen zelfbeeld en vermogens- en geweldsdelicten

In de voorliggende studie wijzen de significante correlaties eenduidig op een negatief verband tussen zelfbeeld enerzijds en vermogens- en geweldsdelicten anderzijds. Met andere woorden, hoe lager het zelfbeeld van de adolescent, hoe waarschijnlijker dat hij ooit een delict heeft gepleegd. Enkel de sociale acceptatie en de hechte vriendschap vertonen geen enkele significante correlatie met het plegen van delicten. Wanneer we kijken naar de vijf verschillende standpunten inzake de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen, zoals deze uitvoerig werden beschreven in de literatuurstudie, zien we dat bovenstaande bevindingen nauw aansluiten bij groep twee. Deze groep van auteurs levert onderzoeksmateriaal dat een negatieve correlatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen ondersteunt (e.g. Barry et al., 2007; Barry et al., 2009; Berk, 2006; Born et al., 1997; Locke, 2009; Miyamoto et al., 2001, Nair, 2000; Owens, 1994; Rigby & Cox, 1996; Trzesniewski et al., 2006; von Collani & Werner, 2005).

3.2 Invloed van elk subtype van zelfbeeld op vermogens- en geweldsdelicten, terwijl gecontroleerd wordt op andere subtypes en covariaten

Invloed van andere subtypes van zelfbeeld en covariaten

De keuze om dieper in te gaan op en meer waarde te hechten aan deze tweede onderzoeksmethode werd ingegeven door twee redenen.

Ten eerste is het aangewezen te controleren op andere subtypes van zelfbeeld, gezien de adolescent, in het dagelijkse leven, de verschillende domeinen van competentiebeleving, alsook het globaal gevoel van zelfwaarde gelijktijdig beoordeelt. Bovendien gaan de scores op een bepaalde subschaal van zelfbeeld samen met de scores op een andere subschaal (Treffers et al., 2002), waardoor de relatie tussen de eerstgenoemde subschaal en delinquentie deels kan worden verklaard door de laatstgenoemde subschaal. Ook in deze scriptie werden significante correlaties gerapporteerd tussen de zeven subschalen van zelfbeeld. Nergens is de correlatie echter groter dan $r = .80$. Dit alles wijst erop dat er wel degelijk sprake is van onderscheiden, maar weliswaar aan elkaar gerelateerde, subtypes van zelfbeeld. Net zoals bij onderzoeksvraag 1, concluderen we hier dan ook opnieuw dat het aangewezen is om, zowel in wetenschappelijk onderzoek als in de praktijk, uit te gaan van een multidimensionale benadering van zelfbeeld. Het belang van de aandacht voor subtypes van zelfbeeld wordt door verschillende wetenschappelijke publicaties ondersteund (e.g. Barry et al., 2007; Vermeiren et al., 2004), al zijn er nog heel wat studies die hiervoor onvoldoende aandacht hebben (e.g. Ang & Yusof, 2005; Boden et al., 2007). Bovendien doen de sterke correlaties tussen bepaalde CBSA-schalen bij sommige auteurs de vraag rijzen in welke mate er echt verschillende

concepten worden nagegaan (Vermeiren, 2004). Verder onderzoek naar de specifieke samenhang en eventuele overlap van verschillende subschalen van zelfbeeld kan hier mogelijk een antwoord bieden.

Ten tweede is het aangewezen te controleren op verschillende covariaten, gezien de vijf socio-demografische kenmerken (geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, origine en SES) significant samenhangen met zelfbeeld en/of vermogens- en geweldsdelicten. De rol van geslacht kwam reeds aan bod bij de bespreking van de onderzoeksvragen 1 en 2 en zal ook in het volgende punt van deze discussie nog toegelicht worden. In wat volgt, hebben we het daarom uitsluitend over de vier resterende socio-demografische kenmerken en hun verband met zelfbeeld en delinquentie.

Inzake zelfbeeld vinden we zowel voor leeftijd als voor onderwijsvorm, origine en SES significante correlaties terug. Op vlak van leeftijd stemmen de door ons gerapporteerde significante relaties met de verschillende subschalen van zelfbeeld niet overeen met de onderzoeksresultaten van de CBSA-handleiding. Treffers et al. (2002) rapporteren namelijk een zeer beperkte tot geen samenhang tussen de leeftijd van de adolescent en het niveau van competentiebeleving. We vinden echter wel ondersteuning voor de samenhang tussen leeftijd en zelfbeeld in de veelvuldige publicaties met betrekking tot de ontwikkeling van het zelfbeeld doorheen het leven, waarbij sommige auteurs spreken van een daling (e.g. Op de Beeck, 2009; Robins & Trzesniewski, 2005; Vettenburg et al., 2010) en anderen net van een stijging (Twenge & Campbell, 2001) gedurende de adolescentie. Op vlak van onderwijsvorm liggen de door ons gerapporteerde significante verbanden met zelfbeeld wel in de lijn van de resultaten van de CBSA-handleiding. Net zoals in deze scriptie maken Treffers et al. (2002) namelijk melding van een significante samenhang tussen het type onderwijs en zelfbeeld, hetgeen ook door Vettenburg et al. (2010) wordt bevestigd. Op vlak van origine worden de significante correlaties met zelfbeeld mogelijk verklaard door de niet te miskennen impact die de cultuur uitoefent op de ontwikkeling van het zelfbeeld (e.g. Brown & Cai, 2010; Bushman et al., 2009; Twenge & Campbell, 2001). Ook op vlak van SES, tot slot, wordt de significante samenhang met zelfbeeld onderschreven door voorgaand onderzoek. Onderzoek toont aan dat adolescenten met een verschillende SES ook significant verschillen op vlak van zelfbeeld, met een algemeen patroon waarbij een hogere SES samengaat met een hoger zelfbeeld (Miyamoto et al., 2000; Op de Beeck, 2009).

Inzake delinquentie vinden we zowel voor leeftijd als voor onderwijsvorm en origine, maar niet voor SES, significante correlaties terug. Op vlak van leeftijd zien we hoe de bevonden significante correlaties met delinquentie bevestigd worden door veelvuldig onderzoek naar de leeftijdsgebondenheid van delinquentie (e.g. Kruissink & Essers, 2004; Moffitt, 1993; Op de Beeck, 2009; Pepler et al., 2010; van der Laan & Blom, 2005; van Welzenis, 2003; Vettenburg et al., 2007). Op vlak van onderwijsvorm wordt de significante samenhang met delinquentie ondersteund door verschillende publicaties (Van Houtte & Stevens, 2008; van Welzenis, 2003; Vettenburg et al., 2010). Op vlak van origine vinden we, in overeenstemming met Kruissink en Essers (2004) en Murray en Farrington (2010), wetenschappelijk bewijs voor een significante samenhang tussen etniciteit en delinquentie. Dit stemt echter niet

overeen met de bevindingen van de studie van van der Laan & Blom (2005), die rapporteren dat er geen significant verschil bestaat tussen allochtone en autochtone jongeren inzake delinquentie. Op vlak van SES is het gebrek aan aanwijzingen voor een significante samenhang met delinquentie, zoals dit in onze steekproef het geval is, in tegenspraak met bevindingen uit vorig onderzoek (e.g. Males, 2009). Meermaals wordt er in de literatuur namelijk melding gemaakt van de impact van ongunstige levensomstandigheden en wantoestanden in de grote steden (zoals bijvoorbeeld werkloosheid, armoede en een lage SES) (e.g. Berk, 2006; van der Ploeg, 2005). Een mogelijke verklaring voor deze inconsistente onderzoeksresultaten betreft de onzekerheid bij het merendeel van de jongeren omtrent de beroepscategorie van hun ouders (bijvoorbeeld: (on)geschoolde arbeider, bediende, kaderlid, zelfstandige en vrij beroep), zoals dit bij de afname van de vragenlijsten naar voor kwam. In dit onderzoek werd de SES berekend op basis van de onzekere inschatting door de jongeren van de beroepscategorie van hun ouders, waardoor deze mogelijk niet overeenstemt met de werkelijke SES.

Op basis van bovenstaande informatie, met betrekking tot aan zelfbeeld en delinquentie gerelateerde factoren, komen we tot de conclusie dat verschillende socio-demografische kenmerken een rol spelen bij zelfbeeld en delinquentie. Bijgevolg dienen deze factoren steeds in rekening te worden gebracht, zowel in onderzoek als in de praktijk. Zo kan men namelijk een accuraat inzicht verwerven in de specifieke ontwikkeling van zelfbeeld en delinquentie bij een welbepaalde jongere, teneinde op een doordachte manier de meest gepaste zorg te kunnen bieden.

Invloed van zelfbeeld op vermogens- en geweldsdelicten

De huidige scriptie heeft aangetoond dat de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie verschilt naargelang het subtype van zelfbeeld, de categorie van delinquentie en het geslacht. In wat volgt, gaan we allereerst in op deze bevindingen. Vervolgens wordt een toelichting gegeven van mogelijke verklaringen van onenigheid in onderzoek. Tot slot beschrijven we enkele praktijkgerichte aanbevelingen die voortvloeien uit de resultaten.

Uit het voorliggende onderzoek blijkt dat de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie afhankelijk is van het subtype van zelfbeeld en de categorie van delinquentie. Wat de vermogensdelicten betreft, vinden we zowel voor de totale steekproef als voor de jongens en de meisjes enkel een significant negatief verband met de gedragshouding. Wat de geweldsdelicten betreft, zien we daarentegen een significante invloed van drie predictoren, met name de fysieke verschijning, de gedragshouding en de hechte vriendschap. De significante invloed van de fysieke verschijning en de gedragshouding geldt zowel voor de totale steekproef als voor de jongens en de meisjes. Voor beide predictoren is er telkens sprake van een negatief verband met het plegen van geweldsdelicten. De significante invloed van de hechte vriendschap geldt enkel voor de meisjes. Voor deze predictor is er, in tegenstelling tot alle voorgaande bevindingen, sprake van een positief verband met het plegen

van geweldsdelicten. Wanneer we opnieuw kijken naar de vijf verschillende standpunten inzake de relatie tussen zelfbeeld en externaliserende problemen, zien we hier dat bovenstaande bevindingen eerder aansluiten bij groep vijf. Deze groep van auteurs beweert dat zowel een laag als een hoog zelfbeeld samenhangt met externaliserende problemen (e.g. Kort-Butler, 2010; Sandstrom & Jordan, 2008). Ten eerste vinden we, in navolging van Jimenez et al. (2007) en van Welzenis (2002), aanwijzingen voor het feit dat de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie verschilt naargelang het subtype van zelfbeeld (fysiek, sociaal, academisch, ...). Hier zien we een overeenstemming met de bevindingen van Vermeiren et al. (2004) die, afhankelijk van het subtype van zelfbeeld, nu eens een negatieve en dan weer een positieve samenhang tussen zelfbeeld en delinquentie rapporteren. Ten tweede merken we op dat meer subtypes van zelfbeeld een significante invloed vertonen op geweldsdelicten, in vergelijking met vermogensdelicten. Deze bevinding kwam ook in de studie van Vermeiren et al. (2004) naar voor.

Uit het voorliggende onderzoek blijkt tevens dat de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie afhankelijk is van het geslacht. In deze scriptie vinden we aanwijzingen voor zowel geslachtsverschillen als -gelijkenissen inzake de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie. Dit stemt overeen met de onderzoeksresultaten van Rigby en Cox (1996) en Webster (2007). Wat de gelijkenissen betreft, zien we zowel bij de jongens als bij de meisjes een significante invloed (i) van gedragshouding op het plegen van vermogensdelicten; en (ii) van fysieke verschijning en gedragshouding op het plegen van geweldsdelicten. Wat de geslachtsverschillen betreft, zijn deze invloeden van fysieke verschijning en gedragshouding iets zwakker bij de meisjes, in vergelijking met de jongens. Dit ligt niet in de lijn van voorgaand onderzoek dat stelt dat het zelfbeeld bij vrouwen, in vergelijking met mannen, een sterkere voorspellende waarde kent voor externaliserende problemen (von Collani & Werner, 2005). Bij Vermeiren et al. (2004) vinden we daarentegen wel gelijkaardige resultaten terug, wijzend op meer en sterkere significante effecten van zelfbeeld op delinquentie bij jongens dan bij meisjes. Het feit dat hechte vriendschap enkel bij de meisjes een significant effect heeft op het plegen van geweldsdelicten is echter in strijd met deze bevinding van Vermeiren et al. (2004). De bevindingen uit het huidige onderzoek zijn, tot slot, ook in strijd met deze van David en Kistner (2000) en Jang en Thornberry (1998) die geen significante geslachtsverschillen rapporteren.

Mogelijke verklaringen voor bovenstaande onenigheid zijn onder andere te vinden in de uiteenlopende conceptualisering van zelfbeeld en externaliserende problemen (e.g. Diamantopoulou et al., 2008; Donnellan et al., 2005), een globale (e.g. Boden et al., 2007) dan wel multidimensionale (e.g. Jimenez et al., 2007; Ostrowsky, 2010) benadering van zelfbeeld, het al dan niet in rekening brengen van geslachtsverschillen (Ostrowsky, 2010; Webster, 2007), verschillende onderzoeksdesigns en -instrumenten (e.g. Maples et al., 2010; Salmivalli, 2001), verschillen op vlak van de steekproef (e.g. Bushman et al., 2009) en de eventuele invloed van verschillende, al dan niet bekende, covariaten (e.g. Webster, 2007). Het is dan ook van groot belang de bevonden resultaten steeds te interpreteren in relatie tot al deze factoren van de specifieke onderzoeksopzet.

De verschillen in onderzoeksresultaten met de studie van Vermeiren et al. (2004) zijn wellicht grotendeels te verklaren op basis van de operationalisering van zelfbeeld. Er wordt gebruikgemaakt van een ander instrument, met name de ‘self-esteem index’ (SEI). Ten eerste omvat deze vragenlijst heel wat meer items ($N = 80$), in vergelijking met de CBSA ($N = 35$). Ten tweede onderscheidt men bij de SEI slechts vier subschalen van zelfbeeld, in vergelijking met de zeven schalen van de CBSA (Treffers et al., 2002; Vermeiren et al., 2004). Beide verschillen dragen wellicht bij tot een ietwat andere invulling van de subschalen van zelfbeeld, met gedeeltelijk uiteenlopende onderzoeksresultaten als gevolg.

Het feit dat zowel een laag als een hoog zelfbeeld een invloed blijkt te hebben op het plegen van delicten noopt ons tot volgende praktijkgerichte aanbevelingen. Op basis van deze resultaten kunnen we concluderen dat preventie- en/of behandelmethodieken die eenzijdig gericht zijn op het verhogen van het zelfbeeld (zoals bijvoorbeeld de ‘Talk, Fix it, Smile’-benadering (Goorix, 2009) en het programma ‘Positive Peer Culture’ (Vorrath & Brendtro, 2008)) niet langer volstaan of althans niet in elke situatie een gepast antwoord zullen vormen op het probleem van jeugddelinquentie. Gezien het positieve verband bij meisjes tussen de hechte vriendschap en het plegen van geweldsdelicten, dragen dergelijke methodieken namelijk het gevaar in zich van een niet-beoogde bestendiging en versterking van een reeds zeer gunstig zelfbeeld. Een methodiek zoals LSCI, die vertrekt van de idee dat zowel een laag als een onrealistisch hoog zelfbeeld aanleiding kunnen geven tot zelfdestructieve en agressieve incidenten (Long et al., 2003), lijkt in dat opzicht een meer flexibele en genuanceerde oplossing te bieden voor het probleem van jeugddelinquentie.

Bovendien dienen we ons doorheen de preventie en/of behandeling van jeugddelinquentie steeds bewust te zijn van de aangehaalde verschillen inzake de relatie tussen zelfbeeld en delinquentie. Zo kan men bijvoorbeeld, bij het inwerken op het zelfbeeld van de adolescent, een sterkere impact verwachten op het voorkomen van geweldsdelicten, in vergelijking met vermogensdelicten. Het is bovendien van groot belang de sekseverschillen in rekening te brengen, teneinde via een seksspecifieke aanpak gepast te kunnen inspelen op de onderliggende mechanismen op vlak van zelfbeeld die bijdragen tot de ontwikkeling van delinquent gedrag.

4 Beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

4.1 Steekproef

Het feit dat (i) een deel van de adolescenten ($N = 51$) afwezig was op het moment van de afname; (ii) een ander deel ($N = 11$) van hun ouders geen toestemming had gekregen om te

participeren aan het onderzoek; en (iii) een laatste deel (N = 88) uit de analyse verwijderd diende te worden wegens onvolledig of fout ingevulde vragenlijsten, zorgt ervoor dat er misschien belangrijke gegevens gemist worden. De meest delinquente jongeren met een zeer laag of net een zeer hoog zelfbeeld werden mogelijks niet bereikt. Sommige groepen, met name BSO-leerlingen en jonge adolescenten, hadden significant meer kans om uit de analyse verwijderd te worden. Het gebrek aan informatie met betrekking tot de socio-demografische kenmerken van de non-respondenten (N = 62) maakt het onmogelijk om na te gaan of er ook sprake is van een systematische non-respons van bepaalde groepen van jongeren.

In de steekproef van deze scriptie (N = 710) zijn bepaalde groepen van jongeren over- of ondervertegenwoordigd. Wat de nationaliteit betreft, merken we een ondervertegenwoordiging op van de niet-Belgische jongeren (8.0%, N = 57). Wat de onderwijsvorm betreft, zien we dat de ASO- (69.9%, N = 496) en de BSO-leerlingen (4.8%, N = 34) respectievelijk over- en ondervertegenwoordigd zijn in deze steekproef. Het is aangewezen om hier in toekomstig onderzoek extra aandacht aan te besteden (bijvoorbeeld door te werken met een proportioneel gestratificeerde steekproef (Marchant, 2007)), teneinde de representativiteit van het onderzoek te maximaliseren en eventuele clustereffecten te voorkomen.

4.2 Onderzoeksdesign

Aangezien het in deze scriptie gaat om een eenmalige bevraging, waarbij ieder individu eenmaal en op hetzelfde tijdstip gemeten werd, is er sprake van een cross-sectioneel onderzoek (Marchant, 2007). Bovendien gaat het hier om een observationele, niet-experimentele onderzoeksopzet. Bijgevolg was het bij de data-analyse enkel mogelijk te spreken in termen van correlaties en invloeden, maar niet in termen van causaliteit. Een longitudinaal onderzoeksdesign kan in dat opzicht een meerwaarde betekenen voor verder onderzoek (Moerkerke, 2009).

4.3 Meting zelfbeeld

Een eerste, mogelijke beperking situeert zich op vlak van de conceptualisatie van zelfbeeld. In navolging van de conceptualisatie van competentiebeleving in de CBSA (Treffers et al., 2002), hebben we zelfbeeld in deze scriptie benaderd als een continuüm gaande van laag, met een minimale waarde van 5, tot hoog, met een maximale waarde van 20. Er zijn echter auteurs die aangeven dat het louter spreken in termen van een laag en een hoog zelfbeeld niet volstaat (e.g. Johnson & Forsman, 1995). Zij bepleiten dan ook een meer

genueanceerde en gedifferentieerde benadering die bijvoorbeeld, naast het beschrijven van het niveau van zelfbeeld, ook aandacht besteedt aan de stabiliteit van zelfbeeld (Kernis, Cornell, Sun, Berry & Harlow, 1993) of een onderscheid maakt tussen verschillende types van een ongezond zelfbeeld (Salmivalli, 2001). Het kan interessant zijn deze benadering mee te nemen in verder onderzoek teneinde een ruimer, en mogelijk accurater, beeld te krijgen van de specifieke relaties tussen de verschillende subtypes van zelfbeeld en delinquentie.

Ten tweede merkten we op dat de specifieke itemvorm van de CBSA, waarbij de jongere telkens twee complementaire stellingen aangeboden krijgt, niet door alle jongeren begrepen werd. Bijgevolg diende een groot aantal jongeren ($N = 68$), wegens een foutief of onvolledig ingevulde vragenlijst, uit de analyse verwijderd te worden. In navolging van Vermeiren (2004) kunnen we concluderen dat een dergelijke manier van bevragen mogelijk verwarrend is. Het is dan ook aangewezen om in toekomstig onderzoek bij het afnemen van de CBSA extra stil te staan bij het geven van grondige en duidelijke, indien nodig individuele, instructies aan de jongeren, teneinde de kans op missing values te minimaliseren.

4.4 Meting delinquentie

Een groot aantal vragen met betrekking tot de frequentie in de afgelopen twaalf maanden werd woordelijk ingevuld (zoals bijvoorbeeld “elke dag”, “af en toe”, “veel”) waardoor de specifieke frequentie, uitgedrukt in een getal, ongekend bleef. Dit zorgde ervoor dat we in deze scriptie niet aan de slag gingen met de frequentie van delinquentie in de afgelopen twaalf maanden. Aangezien de variabele met betrekking tot het aantal verschillende delicten dat iemand ooit pleegde binnen een bepaalde categorie (intervalniveau) niet normaal verdeeld was, werd er gekozen om gebruik te maken van logistische regressie en te werken met dichotome variabelen (nominaal niveau) die aangeven of een individu (n) ooit een delict pleegde binnen een bepaalde categorie. Ten eerste beseffen we ten zeerste dat het construeren van dergelijke categorische variabelen een reductie van informatie inhoudt. Er wordt namelijk enkel een onderscheid gemaakt tussen delinquenten en niet delinquenten. Het kan interessant zijn dat verder onderzoek aandacht heeft voor verschillende types of gradaties van delinquenten (bijvoorbeeld naargelang de startleeftijd, de ernst, de frequentie of de diversiteit van de gepleegde delicten) (van der Laan & Blom, 2005). Het gebruikmaken van een dichotome variabele enerzijds voor vermogens- en anderzijds voor geweldsdelicten houdt bovendien een tweede beperking in. Er wordt namelijk onvoldoende rekening gehouden met de realiteit van onderscheiden groepen van jeugddelinquenten (bijvoorbeeld vermogensdelinquenten, geweldsdelinquenten en veelzijdige delinquenten). Gezien deze subgroepen significant van elkaar verschillen op vlak van de psychische gezondheid (Colins et al., 2009), is het aangewezen een dergelijke opdeling mee te nemen in verder onderzoek.

5 Conclusie

Deze scriptie resulteert in volgende conclusies die we puntsgewijs samenvatten.

Ten eerste zien we dat de grote meerderheid van de Vlaamse schoolgaande jongeren een positief zelfbeeld heeft. Wat de sekseverschillen betreft, schatten de jongens hun competenties systematisch hoger in dan de meisjes, met uitzondering van de schaal 'gedragshouding' waar we het omgekeerde resultaat terugvinden.

Ten tweede zien we dat delinquentie veelvuldig voorkomt in de adolescentie en bijgevolg als een relatief normaal verschijnsel kan worden beschouwd. Wel dienen we hier op te merken dat beduidend meer jongens dan meisjes aangegeven ooit al eens een delict te hebben gepleegd.

Tot slot kunnen we concluderen dat zowel een laag als een hoog zelfbeeld samenhangt met delinquentie. De relatie tussen zelfbeeld en delinquentie verschilt meer bepaald naargelang het subtype van zelfbeeld, de categorie van delinquentie en het geslacht.

REFERENTIELIJST

- Adler, A. (1956). Striving for superiority. In H. L. Ansbacher, & R. R. Ansbacher (Eds.), *The individual psychology of Alfred Adler. A systematic presentation in selections from his writings* (pp. 101-125). New York: Basic Books.
- Ang, R. P., & Yusof, N. (2005). The relationship between aggression, narcissism, and self-esteem in Asian children and adolescents. *Current Psychology, 24* (2), 113-122.
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist, 54* (5), 317-326.
- Arnett, J. J. (2010). Editor's note: Special section on the adolescent brain and risk taking. *Journal of Adolescent Research, 25* (1), 3-4.
- Barry, C. T., Grafeman, S. J., Adler, K. K., & Pickard, J. D. (2007). The relations among narcissism, self-esteem, and delinquency in a sample of at-risk adolescents. *Journal of Adolescence, 30* (6), 933-942.
- Barry, C. T., Pickard, J. D., & Ansel, L. L. (2009). The associations of adolescent invulnerability and narcissism with problem behaviors. *Personality and Individual Differences, 47* (6), 577-582.
- Baumeister, R. F., Bushman, B. J., & Campbell, W. K. (2000). Self-esteem, narcissism, and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism? *Current Directions in Psychological Science, 9* (1), 26-29.
- Berk, L. E. (2006). *Development through the lifespan* (4th ed.). Illinois: Pearson.
- Birndorf, S., Ryan, S., Auinger, P., & Aten, M. (2005). High self-esteem among adolescents: Longitudinal trends, sex differences, and protective factors. *Journal of Adolescent Health, 37* (3), 194-201.
- Boden, J. M., Fergusson, D. M., & Horwood, L. J. (2007). Self-esteem and violence: Testing links between adolescent self-esteem and later hostility and violent behavior. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 42* (11), 881-891.
- Bois, J. E., & Sarrazin, P. G. (2005). Parents' appraisals, reflected appraisals, and children's self-appraisals of sport competence: A yearlong study. *Journal of Applied Sport Psychology, 17* (4), 273-289.
- Born, M., Chevalier, V., & Humblet, I. (1997). Resilience, desistance and delinquent career of adolescent offenders. *Journal of Adolescence, 20* (6), 679-694.
- Bouverne-De Bie, M., & Roose, R. (2007). *Jeugdbescherming en bijzondere jeugdbijstand*. Gent: Academia Press.
- Bradshaw, C. P., & Hazan, C. (2006). Examining views of self in relation to views of others: Implications for research on aggression and self-esteem. *Journal of Research in Personality, 40* (6), 1209-1218.
- Brown, J. D., & Cai, H. (2010). Self-esteem and trait importance moderate cultural differences in self-evaluations. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 41* (1), 116-123.
- Brybaert, M. (2006). *Psychologie*. Gent: Academia Press.
- Burnett, S., Bault, N., Coricelli, G., & Blakemore, S. (2010). Adolescents' heightened risk seeking in a probabilistic gambling task. *Cognitive Development, 25* (2), 183-196.

- Bushman, B. J., Baumeister, R. F., Thomaes, S., Ryu, E., Begeer, S., & West, S. G. (2009). Looking again, and harder, for a link between low self-esteem and aggression. *Journal of Personality, 77* (2), 427-446.
- Byrne, B. M. (1996). *Measuring self-concept across the life span: Issues and instrumentation*. Washington DC: American Psychological Association.
- Chassin, L., & Stager, S. F. (1984). Determinants of self-esteem among incarcerated delinquents. *Psychology Quarterly, 47* (4), 382-390.
- Christiaens, J. (1999). *De geboorte van de jeugd delinquent, België 1830-1930*. Brussel: VUB Press.
- Colins, O., Vermeiren, R., Schuyten, G., & Broekaert, E. (2009). Psychiatric disorders in property, violent and versatile offending detained male adolescents. *American Journal of Orthopsychiatry, 79* (1), 31-38.
- Cops, D. (2011). Delinquent gedrag bij Vlaamse jongeren. Een seksespecifieke benadering. *Panopticon, 32* (1), 6-20.
- Crevits, L. (2008a). *Neuropsychiatrie*. Gent: Academia Press.
- Crevits, L. (2008b). *Neuropsychiatrie: Geïllustreerd*. Gent: Academia Press.
- Crone, E. (2009). *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*. Amsterdam: Bakker.
- David, C. F., & Kistner, J. A. (2000). Do positive self-perceptions have a “dark side”? Examination of the link between perceptual bias and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology, 28* (4), 327-337.
- Diamantopoulou, S., Rydell, A., & Henricsson, L. (2008). Can both low and high self-esteem be related to aggression in children? *Social Development, 17* (3), 682-698.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Conger K. J., & Conger, R. D. (2007). A three-wave longitudinal study of self-evaluations during young adulthood. *Journal of Research in Personality, 41* (2), 453-472.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency. *Psychological Science, 16*, 328–335.
- Enzmann, D., & Podana, Z. (2010). Official crime statistics and survey data: Comparing trends of youth violence between 2000 and 2006 in cities of the Czech Republic, Germany, Poland, Russia, and Slovenia. *European Journal on Criminal Policy and Research, 16* (3), 191-205.
- Erikson, E. H. (1987). The human life cycle. In S. Schlein (Ed.), *A way of looking at things: Selected papers from 1930 to 1980: Erik H. Erikson* (pp. 595-610). New York: W. W. Norton & Company.
- Estrada, F. (2001). Juvenile crime as a social problem: trends, media attention and societal response. *British Journal of Criminology, 41* (4), 639–655.
- Fagan, A. A., Van Horn, M. L., Hawkins, J. D., & Arthur, M. W. (2007). Gender similarities and differences in the association between risk and protective factors and self-reported serious delinquency. *Prevention Science, 8* (2), 115-124.

- Farrugia, S. P., Chen, C., Greenberger, E., Dmitrieva, J., & Macek, P. (2004). Adolescent self-esteem in cross-cultural perspective: Testing measurement equivalence and a mediation model. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 35* (6), 719-733.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3th ed.). London: Sage.
- Goedseels, E. (2002). Cijfers met betrekking tot jeugd delinquentie. In P. Goris, & L. Walgrave (Eds.), *Van kattenkwaad en erger: Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* (pp. 29-38). Leuven: Garant.
- Goorix, K. (2009). *Exploratief onderzoek naar de waarde van de developmental teaching objectives rating form-revised (DTORF-R) bij het screenen van kleuters met gedrags- en emotionele stoornissen (GES) in functie van het gebruik van life space crisis intervention (LSCI) als conflicthanteringsmethodiek*. Ongepubliceerde masterscriptie. Gent: Universiteit Gent, Vakgroep Orthopedagogiek.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Hall, G. S. (1904). *Adolescence: Its psychology and its relation to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion, and education*. Retrieved from <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015011716779>.
- Hall, P. (1966). Identification with the delinquent subculture and level of self-evaluation. *Sociometry, 29* (2), 146-58.
- Harter, S. (1986). Processes underlying the construction, maintenance and enhancement of the self-concept in children. In J. Suls, & A. G. Greenwald (Eds.), *Psychological perspectives on the self* (Vol. 3) (pp. 137-181). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Harter, S. (1988). Developmental and dynamic changes in the nature of the self-concept: Implications for child psychotherapy. In S. R. Shirk (Ed.), *Cognitive development and child psychotherapy* (pp. 119-160). New York: Plenum Press.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Horvath, S., & Morf, C. C. (2010). To be grandiose or not to be worthless : Different routes to self-enhancement for narcissism and self-esteem. *Journal of Research in Personality, 44* (5), 585-592.
- Jakobs, J., Ferwerda, H., & Beke, B. (2006). *Focus op jeugdcriminaliteit*. Amsterdam: SWP.
- Jang, S. J., & Thornberry, T. P. (1998). Self-esteem, delinquent peers, and delinquency: A test of the self-enhancement thesis. *American Sociological Review, 63* (4), 586-598.
- Jimenez, T. I., Murgui, S., Estevez, E., & Musitu, G. (2007). Family communication and delinquent behavior among Spanish adolescents: The mediating role of self-esteem. *Revista Latinoamericana de psicología, 39* (3), 473-485.
- Johnson, M., & Forsman, L. (1995). Competence strivings and self-esteem: an experimental study. *Personality and Individual Differences, 19*, 417-430.
- Kaltiala-Heino, R., Kosunen, E., & Rimpelä, M. (2003). Pubertal timing, sexual behaviour and self-reported depression in middle adolescence. *Journal of Adolescence, 26* (5), 531-545.
- Kamakura, T., Ando, J., & Ono, Y. (2007). Genetic and environmental effects of stability and change in self-esteem during adolescence. *Personality and Individual Differences, 42* (1), 181-190.

- Kaplan, H. B. (1978). Deviant behavior and self-enhancement in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 7 (3), 253-277.
- Kelly, N., & Norwich, B. (2004). Pupils' perceptions of self and of labels: Moderate learning difficulties in mainstream and special schools. *British Journal of Educational Psychology*, 74, 411-435.
- Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., & Harlow, T. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65 (6), 1190-1204.
- Kort-Butler, L. A. (2010). Experienced and vicarious victimization: Do social support and self-esteem prevent delinquent responses? *Journal of Criminal Justice*, 38 (4), 496-505.
- Kruissink, M., & Essers, A. A. M. (2004). *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1990-2001*. Retrieved from <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/ontwikkeling-jeugdcriminaliteit-2001.aspx?cp=44&cs=6799#project-informatie>.
- Laursen, B., Coy, K., & Collins, W. A. (1998). Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence : A meta-analysis. *Child Development*, 69 (3), 817-832.
- Locke, K. D. (2009). Aggression, narcissism, self-esteem, and the attribution of desirable and humanizing traits to self versus others. *Journal of Research in Personality*, 43 (1), 99-102.
- Long, N. J., Wood, M. M., & Fecher, F. A. (2003). *Praten met kinderen en jongeren tijdens conflicten: Life space crisis intervention*. Tiel: LannooCampus.
- Males, M. (2009). Does the adolescent brain make risk taking inevitable? A skeptical appraisal. *Journal of Adolescent Research*, 24 (1), 3-20.
- Maples, J. L., Miller, J. D., Wilson, L. F., Seibert, L. A., Few, L. R., & Zeichner, A. (2010). Narcissistic personality disorder and self-esteem: An examination of differential relations with self-report and laboratory-based aggression. *Journal of Research in Personality*, 44 (4), 559-563.
- Marchant, T. (2007). *Onderzoeksmethoden*. Gent: Universiteit Gent, Vakgroep Data-analyse.
- Marcotte, D., Fortin, L., Potvin, P., & Papillon, M. (2002). Gender differences in depressive symptoms during adolescence: Role of gender-typed characteristics, self-esteem, body image, stressful life events, and pubertal status. *Journal of Emotional en Behavioral Disorders*, 10 (1), 29-42.
- McGregor, I., Nash, K. A., & Inzlicht, M. (2009). Threat, high self-esteem, and reactive approach motivation: Electroencephalographic evidence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45 (4), 1003-1007.
- Miller, P. J., Fung, H., & Mintz, J. (1996). Self-construction through narrative practices: A Chinese and American comparison of early socialization. *Ethos*, 24 (2), 237-280.
- Miyamoto, R. H., Hishinuma, E. S., Nishimura, S. T., Nahulu, L. B., Andrade, N. N., & Goebert, D. A. (2000). Variation in self-esteem among adolescents in an Asian/Pacific-Islander sample. *Personality and Individual Differences*, 29 (1), 13-25.
- Miyamoto, R. H., Hishinuma, E. S., Nishimura, S. T., Nahulu, L. B., Andrade, N. N., Goebert, D.A., et al. (2001). Path models linking correlates of self-esteem in a multi-ethnic adolescent sample. *Personality and Individual Differences*, 31 (5), 701-712.
- Moerkerke, B. (2009). *Modellen van empirisch onderzoek I*. Gent: Universiteit Gent, Vakgroep Data-analyse.

- Moffitt, T. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological review*, 100 (4), 674–701.
- Moksnes, U. K., Moljord, I. E.O., Espnes, G. A., & Byrne, D. G. (2010). The association between stress and emotional states in adolescents: The role of gender and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 49 (5), 430-435.
- Murray, J, & Farrington, D. P. (2010). Risk factors for conduct disorder and delinquency: key findings from longitudinal studies. *Canadian Journal of Psychiatry*, 55 (10), 633-642.
- Nair, E. (2000). Delinquent and non-delinquent youth: a four factor model of self-esteem. *Psychologia*, 43 (2), 114-122.
- Najman, J. M., Hayatbakhsh, M. R., McGee, T. R., Bor, W., O’Callaghan, M. J., & Williams, G. M. (2009). The impact of puberty on aggression/delinquency: Adolescence to young adulthood. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 42 (3), 369-386.
- Nolen-Hoeksema, S., & Girgus, J. (1994). The emergence of gender differences in depression during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115 (3), 424-443.
- Nurra, C., & Pansu, P. (2009). The impact of significant others’ actual appraisals on children’s self-perceptions: What about Cooley’s assumption for children? *European Journal of Psychology of Education*, 24 (2), 247-262.
- Op de Beeck, H. (2009). *Adolescent times of storm and stress revised*. Retrieved from http://www.jeugdonderzoeksplatform.be/publicaties/Paper_Adolescent_times_of_storm_and_stress_revised.pdf.
- Ostrowsky, M. K. (2010). Are violent people more likely to have low self-esteem or high self-esteem? *Aggression and Violent Behavior*, 15 (1), 69-75.
- Owens, T. (1994). Two dimensions of self-esteem: reciprocal effects of positive self-worth and self-deprecation on adolescent problems. *American Sociological Review*, 59 (3), 391-407.
- Oyserman, D., & Markus, H. R. (1993). The sociocultural self. In J. Suls (Ed.), *Psychological perspectives on the self: The self in social perspective (Vol. 4)* (pp. 187-220). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pepler, D. J., Jiang, D., Craig, W. M., & Connolly, J. (2010). Developmental trajectories of girls’ and boys’ delinquency and associated problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38 (7), 1033-1044.
- Perez, M., Vohs, K. D., & Joiner, T. E. (2005). Discrepancies between self- and other-esteem as correlates of aggression. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (5), 607–620.
- Pfeiffer, C. (1998). Juvenile crime and violence in Europe. *Crime and Justice : A Review of Research*, 23, 255-328.
- Piaget, J., & Inhelder, B. (1972). *De psychologie van het kind* (F. de Graaff, vert.). Rotterdam: Lemniscaat (oorspronkelijk werk gepubliceerd in 1966).
- Planckaert, E. (2010). *Trauma, psychopathologie en delinquentie bij schoolgaande jongeren*. Ongepubliceerde masterscriptie. Gent: Universiteit Gent, Vakgroep Orthopedagogiek.

- Renick, M. J., & Harter, S. (1989). Impact of social comparisons on the developing self-perceptions of learning disabled students. *Journal of Educational Psychology*, 81 (4), 631-638.
- Rigby, K., & Cox, I. (1996). The contribution of bullying at school and low self-esteem to acts of delinquency among Australian teenagers. *Personality and Individual Differences*, 21 (4), 609-612.
- Robins, R. W., Trzesniewski, K. H. (2005). Self-esteem development across the lifespan. *Current Directions in Psychological Science*, 14 (3), 158-162.
- Robins, R. W., Trzesniewski, K. H., Tracy, J. L., Gosling, S. D., & Potter, J. (2002). Global self-esteem across the life span. *Psychology and Aging*, 17 (3), 423-435.
- Rosenberg, M., Schooler, C., & Schoenbach, C. (1989). Self-esteem and adolescent problems: Modeling reciprocal effects. *American Sociological Review*, 54 (6), 1004–1018.
- Ruchkin, V. V., Eisemann, M., & Hägglöf, B. (1999). Hopelessness, loneliness, self-esteem, and personality in Russian male delinquent adolescents versus controls. *Journal of Adolescent Research*, 14 (4), 466-477.
- Ruijsenaars, A. J. J. M., van den Bergh, P. M., & Schoorl, P. M. (2008). *Orthopedagogiek: Ontwikkelingen, theorieën en modellen: een inleiding*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Salmivalli, C. (2001). Feeling good about oneself, being bad to others? Remarks on self-esteem, hostility, and aggressive behavior. *Aggression and Violent Behavior*, 6 (4), 375-393.
- Sandstrom, M. J., & Jordan, R. (2008). Defensive self-esteem and aggression in childhood. *Journal of Research in Personality*, 42 (2), 506–514.
- Schuyten, G. (2008). *Kwantitatieve en kwalitatieve methoden en technieken*. Gent: Universiteit Gent, Vakgroep Data-analyse.
- Simmons, R. G., Rosenberg, F., & Rosenberg, M. (1973). Disturbance in the self-image at adolescence. *American Sociological Review*, 38 (5), 553-568.
- Steinberg, L. D., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of psychology*, 52, 83-110.
- Taylor, L. D., Davis-Kean, P., & Malanchuk, O. (2007). Self-esteem, academic self-concept, and aggression at school. *Aggressive Behavior*, 33 (2), 130-136.
- Thornberry, T. P. (1987). Toward an interactional theory of delinquency. *Criminology*, 25 (4), 863-887.
- Treffers, D. A., Goedhart, A. W., Veerman, J. W., Van den Bergh, B. R. H., Ackaert, L., & DeRycke, L. (2002). *De competentiebelevingsschaal voor adolescenten (CBSA). Handleiding*. Lisse : Swets & Zeitlinger B.V.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Poulton, R., & Caspi, A. (2006). Low self-esteem during adolescence predicts poor health, criminal behavior, and limited economic prospects during adulthood. *Developmental Psychology*, 42 (3), 381-390.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., & Robins, R. W. (2003). Stability of self-esteem across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84 (1), 205-206.

- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2001). Age and birth cohort differences in self-esteem: A cross-temporal meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 5 (4), 321-344.
- Usmiani, S., & Daniluk, J. (1997). Mothers and their adolescent daughters: Relationship between self-esteem, gender role identity, and body image. *Journal of Youth and Adolescence*, 26 (1), 45-62.
- van Aken, M., & Slot, W. (2004). Inleiding. In J. De Wit, W. Slot, & M. van Aken (Eds.), *Psychologie van de adolescentie: Basisboek* (23th ed.) (pp. 1-22). Baarn: HB.
- van der Laan, A. M., & Blom, M. (2005). *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming: Bevindingen uit de WODC monitor zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- van der Laan, A. M., & Blom, M. (2006). *Memorandum 2006-4: WODC-monitor zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit - meting 2005*. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC.
- van der Ploeg, J. D. (2005). *Behandeling van gedragsproblemen: Initiatieven en inzichten*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Van Houtte, M., & Stevens, P. A. J. (2008). Sense of futility: The missing link between track position and self-reported school misconduct. *Youth & Society*, 40 (2), 245-264.
- van Welzenis, I. (2002). Maatschappelijke kwetsbaarheid, zelfconcept en delinquentie. In P. Goris, & L. Walgrave (Eds.), *Van kattenkwaad en erger: Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* (pp. 65-71). Leuven: Garant.
- van Welzenis, I. (2003). *Jeugddelinquentie: wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?* Mechelen: Kluwer.
- Verhofstadt-Denève, L. (1998). *Adolescentiepsychologie*. Leuven: Garant.
- Vermeiren, R. R. J. M. (2004). Boekbespreking, kinder- en jeugdpsychiatrie: Competentiebelevingsschaal voor adolescenten [Review of the book *De competentiebelevingsschaal voor adolescenten (CBSA)*. Handleiding]. *Dutch Journal of Psychiatry*, 46 (7), 468-469. Retrieved from <http://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/en/en/zoeken/artikel.php?autid=204&pgr=7>.
- Vermeiren, R. R. J. M., Bogaerts, J., Ruchkin, V., Deboutte, D., & Schwab-Stone, M. (2004). Subtypes of self-esteem and self-concept in adolescent violent and property offenders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (2), 405-411.
- Vettenburg, N. (2002). Maatschappelijke kwetsbaarheid, schoolervaringen en jeugddelinquentie. In P. Goris, & L. Walgrave (Eds.), *Van kattenkwaad en erger: Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* (pp. 59-64). Leuven: Garant.
- Vettenburg, N., Deklerck, J. & Siongers, J. (2010). Jong zijn in Vlaanderen. De belangrijkste bevindingen uit de JOP-monitor 2. In N. Vettenburg, J. Deklerck, & J. Siongers (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit JOP-monitor 2* (pp. 311-324). Leuven: Acco.
- Vettenburg, N., Elchardus, M. & Walgrave, L. (2007). Jong zijn in Vlaanderen. De belangrijkste bevindingen uit de JOP-monitor 1. In N. Vettenburg, M. Elchardus, & L. Walgrave (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1* (pp. 249-262). Leuven: LannooCampus.

- Vettenburg, N., & Walgrave, L. (2002). Een integratie van theorieën over persisterende delinquentie: maatschappelijke kwetsbaarheid. In P. Goris, & L. Walgrave (Eds.), *Van kattenkwaad en erger: Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* (pp. 44-59). Leuven: Garant.
- Vincke, J. (2004). *Sociologie: Een klassieke en hedendaagse benadering*. Gent: Academia Press.
- von Collani, G., & Werner, R. (2005). Self-related and motivational constructs as determinants of aggression. An analysis and validation of a German version of the Buss-Perry Aggression Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 38 (7), 1631-1643.
- Vorrath, H. H., & Brendtro, L. K. (2008). *Positive peer culture* (2nd ed.). New Brunswick: Adline Transaction.
- Vreugdenhil, C., Vermeiren, R., Wouters, L., Doreleijers, T., van den Brink, W. (2004). Psychotic symptoms among male adolescent detainees in the Netherlands. *Schizophrenia Bulletin*, 30 (1), 73-86.
- Webster, G. D. (2007). Is the relationship between self-esteem and physical aggression necessarily U-shaped? *Journal of Research in Personality*, 41 (4), 977-982.
- Youthinmind. (2006). *SDQ. Information for researchers and professionals about the Strengths & Difficulties Questionnaires. Generating scores in SPSS*. Retrieved from <http://www.sdqinfo.org/c1.html>.

BIJLAGEN

- BIJLAGE 1: Introductiebrief aan scholen
- BIJLAGE 2: Informed consent formulier voor ouders
- BIJLAGE 3: Informed consent formulier voor jongeren
- BIJLAGE 4: Schalen van competentiebeleving, een korte typering en bijhorende items
- BIJLAGE 5: Categorieën van delinquent gedrag en bijhorende items
- BIJLAGE 6: Tabel 1 (Verband tussen socio-demografische kenmerken en verwijdering uit de analyse)
- BIJLAGE 7: Tabel 2 (MANOVA: sekseverschillen inzake zelfbeeld)
- BIJLAGE 8: Tabel 3 (Sekseverschillen inzake totale delinquentie, vermogens- en geweldsdelicten)
- BIJLAGE 9: Tabel 4 (Test voor multicollineariteit: VIF-waarden)

BIJLAGE 1: Introductiebrief aan scholen

Gent, februari 2010

Geachte heer/mevrouw,

Als studente orthopedagogiek aan de Universiteit van Gent ga ik dit jaar, in mijn eerste master, van start met mijn thesis.

De adolescentie is een boeiende, maar turbulente ontwikkelingsfase. Heel wat jongeren gaan in die fase twijfelen aan zichzelf, voelen zich niet goed in hun vel en gaan experimenteren met grenzen van opgelegde waarden en normen. Jammer genoeg wordt een aanzienlijk aantal jongeren in de adolescentie geconfronteerd met ingrijpende gebeurtenissen die de verdere ontwikkeling kunnen verstoren. Dergelijke traumatische ervaringen kunnen een enorme impact hebben op het psychisch welbevinden van deze jongeren en bijgevolg aanleiding geven tot ernstige psychische problemen. In mijn **scriptie** wil ik daarom eerst en vooral nagaan in welke mate traumatische gebeurtenissen samengaan met psychopathologie.

Het zichzelf goed leren inschatten en waarderen is een belangrijke ontwikkelingstaak die deels plaatsvindt in de adolescentie. Traumatische gebeurtenissen, alsook psychische onrust kunnen het zelfbeeld van de jongeren natuurlijk sterk kleuren. Het tweede doel van mijn scriptie is bijgevolg het onderzoeken van de mate waarin het zelfbeeld van adolescenten beïnvloed wordt door traumatische gebeurtenissen en psychische problemen.

Uit wetenschappelijk onderzoek, alsook uit de media blijkt dat delinquentie een veel voorkomend verschijnsel is in de adolescentie. Tevens wordt vaak gesteld dat een te laag of, afhankelijk van de geraadpleegde literatuur, een te hoog zelfbeeld kan resulteren in delinquent gedrag. Hierbij aansluitend wil ik in mijn scriptie tenslotte nagaan in welke mate zelfbeeld samenhangt met delinquentie en in welke mate deze relatie beïnvloed wordt door trauma en psychische problemen.

Reeds verschillende studies onderzochten bovenstaande onderzoeksvragen, doch meestal met betrekking tot de klinische populaties (bijvoorbeeld psychiatrische patiënten). Met mijn scriptie zal ik proberen de mate van samenhang tussen trauma, psychische problemen, delinquentie en zelfbeeld te belichten bij de algemene bevolking, in het bijzonder de schoolgaande jeugd.

In het kader van dit onderzoek vraag ik uw toelating en medewerking om leerlingen tussen 12 en 18 jaar klassikaal te informeren en te vragen om mee te werken aan mijn scriptie.

Concreet bestaat mijn onderzoek uit enkele **gestandaardiseerde vragenlijsten**, klassikaal in te vullen door uw leerlingen. Dit zal ongeveer één lesuur in beslag nemen. Vooraf aan dit klassikale gebeuren wordt in overleg met u een manier gezocht om de ouders schriftelijk op

de hoogte te brengen van het onderzoek. De ouders krijgen de mogelijkheid kenbaar te maken dat ze niet instemmen met de deelname van hun zoon of dochter. De toestemming van de leerlingen zelf wordt vlak voor het invullen van de vragenlijsten schriftelijk nagegaan. Ik benadruk het feit dat de gegevens en antwoorden van de leerlingen strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt zullen worden en dat ze onder geen enkele voorwaarde aan derden zullen worden doorgegeven.

Hopelijk heb ik u kunnen motiveren tot medewerking aan mijn scriptie. Binnenkort zal ik u telefonisch trachten te contacteren om uw interesse voor dit onderzoek na te gaan. Nadien bestaat de mogelijkheid een afspraak te maken voor een eerste kennismaking en het beantwoorden van eventuele vragen. Indien u meer informatie omtrent het onderzoek wenst of vragen hebt, kunt u mij contacteren op het nummer 0494/28 08 03 of via een mail naar lorem.vandamme@Ugent.be.

Met vriendelijke groeten.

Lore Van Damme,

Studente 1^e Master Pedagogische Wetenschappen – afstudeerrichting Orthopedagogiek,
Universiteit Gent

Onder supervisie van Prof. Dr. Broekaert en Dr. Colins

BIJLAGE 2: Informed consent formulier voor ouders

Gent, februari 2010

Geachte ouder,

Als studente orthopedagogiek aan de Universiteit van Gent ga ik dit jaar, in mijn eerste master, van start met mijn thesis. Via deze brief tracht ik hiervoor uw medewerking te vragen, meer bepaald de **medewerking van uw zoon/dochter**.

Met dit onderzoek zouden we graag informatie verzamelen over jongeren in hun adolescentie. We willen bijvoorbeeld weten wie zich meestal goed in zijn vel voelt en wie soms wat minder. Of wie zich meestal aan de regels houdt en wie wel eens de regels of de wet overtreedt. Daarnaast leren we graag iets bij over persoonlijkheidstrekken van jongeren, eventuele ingrijpende gebeurtenissen in hun leven en de manier waarop jongeren naar zichzelf kijken.

Dit onderzoek zou ons veel kunnen bijbrengen over jongeren in de adolescentie en zou ons bijgevolg heel wat vooruit kunnen helpen in het aanpakken van mogelijke problemen tijdens deze belangrijke levensfase. Natuurlijk heb ik daarvoor de medewerking van uw zoon/dochter nodig. Er wordt van hem/haar verwacht enkele vragenlijsten in te vullen omtrent gebeurtenissen in hun leven en hun gevoelens, gedrag en zelfbeeld. Dit alles zal plaatsvinden op school en het zal ongeveer één lesuur in beslag nemen. De afname zal klassikaal verlopen onder begeleiding van mezelf zodat er ruimte is voor vragen van de jongeren. Ook de persoonlijke toestemming van uw zoon/dochter tot deelname aan dit onderzoek zal schriftelijk worden nagegaan. De gegevens zullen uiterst vertrouwelijk en anoniem verwerkt worden. De naam van uw zoon/dochter zal in geen geval aan de verkregen informatie gekoppeld worden.

Hopelijk heb ik u kunnen overtuigen van het belang van dit onderzoek en stemt u in met de medewerking van uw zoon/dochter. De informatie van uw zoon/dochter betekent voor mij en alle betrokken onderzoekers namelijk een belangrijke bijdrage in het verwerven van wetenschappelijke inzichten in functie van het welzijn van de schoolgaande jeugd. Enkel indien u **NIET instemt met de deelname** van uw zoon/dochter, dient u onderstaand **strookje in te vullen** en terug te bezorgen aan de leerkracht.

Indien u meer informatie omtrent het onderzoek wenst of met enkele vragen zit, neem dan gerust contact met me op (lorem.vandamme@Ugent.be of 0494/28 08 03).

Met vriendelijke groeten.

Lore Van Damme,

Studente 1^e Master Pedagogische Wetenschappen – afstudeerrichting Orthopedagogiek,
Universiteit Gent

Onder supervisie van Prof. Dr. Broekaert en Dr. Colins

✂-----

Hierbij verklaar ik ....., ouder van
....., dat mijn **zoon/dochter NIET mag deelnemen** aan het
onderzoek.

Handtekening

Datum

BIJLAGE 3: Informed consent formulier voor jongeren

Gent, maart 2010

Beste student,

Als studente orthopedagogiek aan de Universiteit van Gent ga ik dit jaar van start met mijn thesis. Zonet gaf ik je informatie over het onderwerp en de methode van dit onderzoek. Voor we kunnen beginnen, moeten we jouw toestemming tot deelname aan het onderzoek, echter ook schriftelijk vastleggen.

Met dit onderzoek zouden we graag informatie verzamelen over jongeren in hun adolescentie. We willen bijvoorbeeld weten wie zich meestal goed in zijn vel voelt en wie soms wat minder. Of wie zich meestal aan de regels houdt en wie wel eens de regels of de wet overtreedt. Daarnaast leren we graag iets bij over persoonlijkheidstrekken, eventuele ingrijpende gebeurtenissen in jullie leven en de manier waarop je naar jezelf kijkt.

Om tot zoveel mogelijk informatie te komen en een inzicht te krijgen in deze verschillende aspecten van de adolescentie, heb ik jouw vrijwillige medewerking nodig. Deze vrijwillige deelname houdt in dat je dus niet verplicht bent om mee te werken aan dit onderzoek.

Concreet bestaat het onderzoek uit het invullen van enkele vragenlijsten. Dit zal klassikaal verlopen en ongeveer één lesuur in beslag nemen. Ik benadruk het feit dat alle informatie die ik van jou krijg vertrouwelijk en anoniem zal verwerkt worden. Er wordt niets doorgegeven aan jouw ouders, leerkrachten, klasgenoten, politie, ... en jouw naam zal bij de verwerking niet gekoppeld worden aan jouw antwoorden. Niemand zal dus te weten komen wat jij geantwoord hebt op de verschillende vragen. Gedurende het hele onderzoek zal ik in het lokaal aanwezig zijn. Aarzel dus niet om bij onduidelijkheden iets te vragen. Indien je later nog met enkele vragen zit, kan je mij steeds bereiken via mail (lorem.vandamme@Ugent.be).

Jouw medewerking zou mij en alle betrokken onderzoekers enorm helpen om mijn onderzoek goed te kunnen uitvoeren. Indien je instemt met de deelname aan dit onderzoek, mag je deze brief ondertekenen en nadien de vragenlijsten beginnen invullen.

Met vriendelijke groeten.

Lore Van Damme,

Studente 1^e Master Pedagogische Wetenschappen – afstudeerrichting Orthopedagogiek,
Universiteit Gent

Onder supervisie van Prof. Dr. Broekaert en Dr. Colins

Hierbij verklaar ik, ... (*schrijf jouw naam op de
stippenlijn*), vrijwillig mee te werken aan het onderzoek en de vragenlijsten in te vullen.

Voor akkoord,

De jongere,

De onderzoekster

.....

Lore Van Damme

(*Schrijf jouw naam op de stippenlijn*)

BIJLAGE 4: Schalen van competentiebeleving, een korte typering en bijhorende items

De 35 items van de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten zijn te verdelen over zeven schalen (Treffers et al., 2002). In wat volgt, wordt een overzicht gegeven van de schalen, een korte typering en de bijhorende items.

De eerste stelling begint telkens met de gestandaardiseerde zin “Sommige jongeren ...”. De tweede stelling begint telkens met de gestandaardiseerde zin “Andere jongeren ...”.

Schoolvaardigheden (Sv)

“Hoe goed (knap of slim) vindt de adolescent zichzelf op school. Hoe kijkt hij tegen zijn schoolprestaties aan?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... vinden dat ze minstens zo slim zijn als hun leeftijdsgenoten.
... twijfelen er aan of ze wel even slim zijn als hun leeftijdsgenoten.
- ... doen er lang over om hun huiswerk af te maken.
... krijgen hun huiswerk snel af.
- ... zijn erg goed op school.
... zijn niet zo goed op school.
- ... vinden het moeilijk om het goede antwoord te bedenken als de leraar iets vraagt.
... weten direct het goede antwoord als de leraar iets vraagt.
- ... vinden dat ze best intelligent zijn.
... betwijfelen of ze wel zo intelligent zijn.

Sociale acceptatie (Sa)

“Meent hij genoeg vrienden te hebben, kan hij makkelijk vrienden maken? Denkt de adolescent geliefd te zijn? Vindt de adolescent van zichzelf dat hij erbij hoort?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... worden niet gauw aardig gevonden.
... worden gauw aardig gevonden.
- ... hebben veel vrienden.
... hebben niet zo veel vrienden.
- ... worden door weinig mensen aardig gevonden.
... worden door veel mensen aardig gevonden.
- ... zijn populair bij hun leeftijdgenoten.
... zijn niet erg populair bij hun leeftijdgenoten.
- ... hebben het gevoel dat ze door veel leeftijdgenoten geaccepteerd worden
... zouden willen dat ze door meer leeftijdgenoten geaccepteerd werden.

Sportieve vaardigheden (Sp)

“Meent de adolescent goed mee te kunnen in sport, gymnastiek en buitenspelen?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... zijn erg goed in allerlei sporten.
... vinden dat ze niet goed in sport zijn.
- ... denken dat ze elke nieuwe sport gemakkelijk zullen kunnen.
... zijn bang dat ze in een nieuwe sport niet goed zullen zijn.
- ... vinden dat ze niet zo goed kunnen sporten als hun leeftijdgenoten.
... vinden dat ze beter zijn in sport dan hun leeftijdgenoten.
- ... zijn meteen goed in elke buitensport waar ze aan beginnen.
... zijn meestal niet goed in een nieuwe buitensport.
- ... vinden zichzelf niet sportief.
... vinden zichzelf wel sportief.

Fysieke verschijning (Fv)

“Hoe beoordeelt de adolescent zijn uiterlijk? Hoe vindt hij zichzelf eruit zien?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... zijn niet tevreden over hoe ze eruit zien.
... zijn tevreden over hoe ze eruit zien.
- ... zouden willen dat hun lichaam anders was.
... zijn tevreden met hun lichaam zoals het is.
- ... zijn tevreden over hun figuur.
... zijn niet tevreden over hun figuur.
- ... vinden zichzelf best aantrekkelijk.
... vinden zichzelf niet zo aantrekkelijk.
- ... zijn tevreden met hun uiterlijk.
... zouden willen dat ze er anders uitzagen.

Gedragshouding (Gh)

“Vindt de adolescent dat hij zich behoorlijk (‘netjes’) gedraagt, geen dingen doet die (moreel) niet mogen? Denkt de adolescent zich te gedragen zoals van hem wordt verwacht?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... houden zich meestal aan de regels.
... doen vaak dingen waarbij ze weten dat ze fout zitten.
- ... doen vaak dingen die hen in de problemen brengen.
... doen meestal geen dingen die hen in de problemen brengen.
- ... vinden dat zij zich over het algemeen goed gedragen.
... vinden niet dat zij zich over het algemeen goed gedragen.

- ... doen dingen waarvan ze weten dat ze die niet zouden moeten doen.
... doen bijna nooit dingen waarvan ze weten dat ze die niet zouden moeten doen.
- ... gedragen zich meestal zoals van hen verwacht wordt.
... gedragen zich vaak niet zoals van hen verwacht wordt.

Hechte vriendschap (Hv)

“Vindt de adolescent dat hij in staat is hechte vriendschappen te onderhouden, met vrienden met wie je een geheim kan delen of iets kan ondernemen?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... kunnen voor lange tijd een goede vriendschap bewaren.
... vinden het moeilijk voor lange tijd een goede vriendschap te bewaren.
- ... hebben een goede vriend of vriendin met wie ze een geheim kunnen delen.
... hebben geen goede vriend of vriendin met wie ze een geheim kunnen delen.
- ... hebben geen echt goede vriend of vriendin om samen dingen mee te ondernemen.
... hebben wel een echt goede vriend of vriendin om samen dingen mee te ondernemen.
- ... vinden het moeilijk om vrienden te krijgen, op wie ze echt kunnen rekenen.
... zijn wel in staat om goede vrienden te krijgen, op wie ze echt kunnen rekenen.
- ... hebben geen vriend of vriendin met wie ze heel persoonlijke gedachten kunnen delen.
... hebben wel een goede vriend of vriendin met wie ze heel persoonlijke gedachten kunnen delen.

Gevoel van eigenwaarde (Ge)

“Hoe beoordeelt de adolescent zichzelf in het algemeen, als persoon? Hoe is zijn gevoel van eigenwaarde?” (Treffers et al., 2002, p. 52).

Deze schaal wordt vormgegeven door volgende 5 items:

- ... zijn vaak teleurgesteld in zichzelf.
... zijn haast nooit teleurgesteld in zichzelf.
- ... zijn niet tevreden over de manier waarop ze leven.
... zijn wel tevreden over de manier waarop ze leven.
- ... zijn best tevreden met zichzelf.
... zijn niet zo tevreden met zichzelf.
- ... zouden vaak liever iemand anders zijn.
... zijn meestal tevreden met wie ze zijn.
- ... zijn best tevreden met hoe ze zijn.
... zouden willen dat ze anders waren.

BIJLAGE 5: Categorieën van delinquent gedrag en bijhorende items

De 29 gebruikte items van de vragenlijst van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van van der Laan (van der Laan & Blom, 2006) worden in dit onderzoek verdeeld over twee delictscategorieën. In wat volgt, wordt een overzicht gegeven van de categorieën en de bijhorende items.

De vraag begint telkens met de gestandaardiseerde zin “Heb je (ooit) weleens ...”.

Vermogensdelicten worden vormgegeven door 11 items.

- ... in een winkel prijsjes verwisseld om iets voor minder geld mee te kunnen nemen?
- ... iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat goedkoper of gelijk aan 10 euro was (bijvoorbeeld een krant, snoep, sigaretten of geld)?
- ... iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat duurder was dan 10 euro (bijvoorbeeld een horloge, cd, videospelletje, parfum of geld)?
- ... iets van school gepikt van (mede)leerlingen, van leerkrachten of van school?
- ... een fiets of een scooter (brommer) gestolen?
- ... iets van de buitenkant van een auto/voertuig gestolen?
- ... iemands zakken gerold en bijvoorbeeld zijn of haar portemonnee, sleutels of mobiele telefoon gestolen?
- ... iets gekocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was, bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets dergelijks?
- ... iets verkocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was, bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets dergelijks?
- ... iets uit een afgesloten auto gestolen, bijvoorbeeld een radio/cd-speler, mobiele telefoon of andere spullen?
- ... ergens ingebroken, bijvoorbeeld in een huis, school, bouwkeet of iets dergelijks omdat je iets wilde stelen?

Geweldsdelicten worden vormgegeven door 18 items.

Gewelds- of agressiedelicten zonder verwonding

- ... iemand expres geslagen en/of geschopt zonder dat die persoon volgens jou gewond is geraakt?
- ... geweld gebruikt om iets van iemand te stelen, bijvoorbeeld een handtasje, een portemonnee of een mobiele telefoon?
- ... met iemand gevochten omdat hij of zij een andere huidskleur had?
- ... met iemand gevochten omdat hij of zij homofiel was?

Gewelds- of agressiedelicten met verwonding

- ... iemand expres zo geslagen en/of geschopt dat die persoon daardoor gewond is geraakt (bijvoorbeeld een blauw oog, een bloedneus of ernstiger verwondingen)?
- ... expres iemand met een wapen verwond? Bijvoorbeeld met een stuk hout, een schaar of een mes.
- ... geprobeerd seks te hebben met iemand die dat niet wilde?

Vandalisme

- ... expres een auto (of een ander voertuig) beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door deze/dit te bekrassen of een ruit in te gooien?
- ... expres de woning van iemand beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door een ruit in te gooien?
- ... expres iets in een bus, tram, metro of trein vernield?
- ... expres iets anders beschadigd of vernield dat niet van jou was (bijvoorbeeld een ruit ingegooid, een lantaarnpaal, telefooncel of bushokje beschadigd)?
- ... muren, trams, metro's, bussen en dergelijke beklad met pennen, stiften, een spuitbus of iets anders?

Bedreigingen en beledigingen

- ... iemand bedreigd met de bedoeling hem/haar bang te maken?
- ... iemand op straat bedreigd met de bedoeling iets van hem of haar te stelen?
- ... iemand uitgescholden omdat hij of zij een andere huidskleur had?
- ... iemand uitgescholden omdat hij of zij homofiel was?
- ... via een sms, e-mail of in een chatbox iemand een bericht gestuurd met de bedoeling hem of haar bang te maken?

Overige delicten

- ... een wapen bij je, met de bedoeling je zelf te beschermen of voor het geval je bij een gevecht betrokken raakt?

BIJLAGE 6: Tabel 1 (Verband tussen socio-demografische kenmerken en verwijdering uit de analyse)

Tabel 1 Verband tussen socio-demografische kenmerken en verwijdering uit de analyse

	Verwijdering uit de analyse		
	χ^2 (df)	Sig.	r_{pb}
Geslacht	1.701 (1)	.192	-
Onderwijsvorm	20.973 (3)	.000**	-
Leeftijd	-	.000**	.149

* $p < .05$; ** $p < .01$.

r_{pb} : punt-biseriële correlatiecoëfficiënt.

BIJLAGE 7: Tabel 2 (MANOVA: sekseverschillen inzake zelfbeeld)

Tabel 2 MANOVA: sekseverschillen inzake zelfbeeld

		F(df1,df2)	Sig.
Multivariaat	7 subtypes van zelfbeeld	16.455 (7,702)	.000**
Univariaat	Schoolvaardigheden	9.224 (1,708)	.002**
	Sociale acceptatie	.460 (1,708)	.498
	Sportieve vaardigheden	39.863 (1,708)	.000**
	Fysieke verschijning	32.902 (1,708)	.000**
	Gedragshouding	27.314 (1,708)	.000**
	Hechte vriendschap	.259 (1,708)	.611
	Gevoel van eigenwaarde	23.268 (1,708)	.000**

* p < .05; ** p < .01.

BIJLAGE 8: Tabel 3 (Sekseverschillen inzake totale delinquentie, vermogens- en geweldsdelicten)

Tabel 3 Sekseverschillen inzake totale delinquentie, vermogens- en geweldsdelicten

	$\chi^2(1)$	Sig.
Totale delinquentie	20.683	.000**
Vermogensdelicten	2.484	.115
Geweldsdelicten	55.537	.000**

* p < .05; ** p < .01.

BIJLAGE 9: Tabel 4 (Test voor multicollineariteit: VIF-waarden)

Tabel 4 Test voor multicollineariteit: VIF-waarden

	VIF
Schoolvaardigheden	1.20
Sociale acceptatie	1.54
Sportieve vaardigheden	1.26
Fysieke verschijning	2.24
Gedragshouding	1.16
Hechte vriendschap	1.40
Gevoel van eigenwaarde	2.62

